

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AHMET ÜMİT'İN VE PETROS MARKARİS'İN
POLİSİYE ROMANLARINDA SOSYAL HAYAT**

**OLGA DRİTSA
15723012**

**TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. DİDEM ARDALI BÜYÜKARMAN
EŞ DANIŞMAN
PROF. DR. DAMLA DEMİRÖZÜ**

**İSTANBUL
2017**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AHMET ÜMİT'İN VE PETROS MARKARİS'İN
POLİSİYE ROMANLARINDA SOSYAL HAYAT**

**OLGA DRİTSA
15723012**

**TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. DİDEM ARDALI BÜYÜKARMAN
EŞ DANIŞMAN
PROF. DR. DAMLA DEMİRÖZÜ**

**İSTANBUL
2017**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

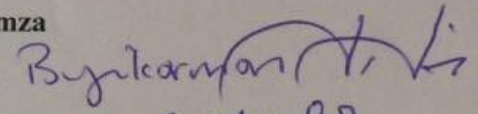
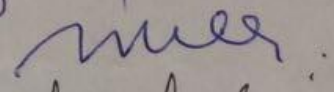
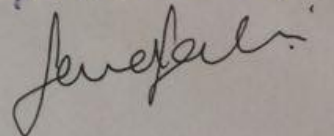
AHMET ÜMİT'İN VE PETROS MARKARİS'İN
POLİSİYE ROMANLARINDA SOSYAL HAYAT

OLGA DRİTSA
15723012

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 15.5.17

Tezin Savunulduğu Tarih: 7.6.17

Tez Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Didem Ardan Büyükcarnar	
Jüri Üyeleri	: Prof. Dr. Yakup Soluk	
	: Doç. Dr. Seval Şahin	

İSTANBUL
MAYIS 2017

ÖZ

AHMET ÜMİT'İN VE PETROS MARKARİS'İN POLİSİYE ROMANLARINDA SOSYAL HAYAT

Olga Dritsa

Mayıs, 2017

Bu çalışmada Ahmet Ümit'in ve Petros Markaris'in eserlerinde toplumsal yaşamın nasıl sunulduğu incelenmiştir. İlk bölümde toplum-edebiyat ilişkisi ele alınarak dedektif/polisiye edebiyatın ilk ortaya çıktığı ve geliştiği ülkelerdeki tarihine ve geçirdiği aşamalara kuşbakışı bir göz atılmıştır. Sonrasında, polisiye edebiyatın ele alınan ülkelerde ve yazarlarda ne şekilde geliştiğine değinilmiştir. Çalışmamızda ana kaynak olarak yazarların polisiye romanları kullanılmıştır. Bununla birlikte, belirli durumlar – siyasi ideolojiler, yolsuzluk, kadın meselesi vb. – ve verilen örnekler, her defasında, mevcut gerçeklik bağlamında yorumlanarak sunulmaya gayret edilmiştir. Ele alınan ülkelerde polisiye roman ile günlük yaşam birbirine bağlanarak şu görüş savunulmuştur: Edebiyat ile toplum arasında yadsınamaz bir bağ vardır ve polisiye edebiyat yaklaşık bir buçuk yüzyıldır toplumsal romanın yerini almıştır.

Anahtar kelimeler: Ahmet Ümit, Petros Markaris, polisiye roman/edebiyat, toplumsal yaşam, Türkiye, Yunanistan.

ABSTRACT
SOCIAL LIFE AS DEPICTED IN THE DETECTIVE NOVELS
OF AHMET ÜMIT AND PETROS MARKARIS

Olga Dritsa
May 2017

This thesis deals with an exploration into the world of detective fiction. Our “journey” is dedicated in two contemporary detective writers of Turkey and Greece. While reading the works of Ahmet Ümit and Petros Markaris the emphasis is laid on the social life depicted in the pages of each detective novel. Detective fiction is an ideal mirror of a community in every period of time, and this special feature we are going to take advantage of. The theoretical background of the thesis includes the relation between literature and society as long as how social problems, current social trends or economical and political issues and are captured in paper. The history of detective fiction in the countries where was at first created and developed as long as a short history of detective fiction’s evolution in both countries will be presented as well. Moreover, a categorisation has been created and by using examples of of each novel such as political ideologies, corruption issues, women characters as evidence for the relation btw literature and society. The relation between literature and society is undeniable and and it supports the concept that detective fiction has has replaced the social novel for more than one century.

Key Words: Ahmet Ümit, Petros Markaris, detective fiction, social life, Turkey, Greece

ÖN SÖZ

Edebiyat, toplumdan ayrı bir varlık olarak düşünülemez. Edebiyat, örgütlü toplumsal grupların içinde ya toplum üyelerinin haleti ruhaniyelerinin bir ifadesi ya da üyeler arasında bir iletişim kurma çabası olarak belirir. Her insanın yaşadığı coğrafya ve yaşadığı zaman dilimi, onun dünya görüşünü şekillendirir. Birey halkın ve yörenin geleneklerini takip ederek, çeşitli ibadetlerine ve kültürel gösterilerine katılarak halkla bütünleşir. Bireyin gördüğü geçirdiği her şey ruhuna kazınır. Edinilen gelenek ve görenekler bireye kültürel bir altyapı kazandırır ve onun dünyaya karşı tavrını belirler. Duygularımızı, düşüncelerimizi ve beklentilerimizi edebi yolla karşı tarafa aktarabiliriz. Edebiyat, romanlar aracılığı ile dünyayı anlama şekli olarak da tanımlanabilir.

Bu tezin ana konusunu polisiye edebiyat, özellikle de polisiye roman oluşturur. Polisiye edebiyatın tarihi çok eskiye dayanır. Yine de bir tarih belirlemek gerekirse Edgar Allan Poe'in 1841 yılında yayımlanan kısa öyküsü Morgue Sokağı Cinayeti başlangıç olarak kabul edilebilir. Bugüne kadar dünyanın her yerinde yüzlerce dilde her çeşit polisiye roman yazılmıştır; ancak her ülke bu türde yayınlar yapmaya farklı zamanlarda başlamıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin ve Yunanistan'ın çok önemli ve çok başarılı iki polisiye yazarının eserlerini incelemeye çalışacağız. Ahmet Ümit'in ve Petros Markaris'in polisiye romanlarında, sosyal hayatın nasıl yansıtıldığını göstereceğiz.

Bu romanlardan sadece kahramanların başlarından geçenleri değil, aynı zamanda dönemin tarihini de öğreniriz. Polisiye romanların, yazıldığı dönemin ve toplumun en iyi aynası olduklarını söyleyebiliriz. Her toplumun dönemsel özellikleri ayrıntılı olarak polisiye romanlardan izlenebilir. Bir toplumun neyin üzerinde durduğu, politik, ekonomik ve toplumsal durumlarının nasıl olduğu her romanda yansıtılmıştır. Ahmet Ümit'in romanlarıyla Türkiye'deki duruma, Petros Markaris'in eserleriyle ise Yunanistan'daki duruma bakmaya çalışacağız. Tezin bir bölümünü teoriye ayırıp özellikle edebiyat ile toplum arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğunu göstermeye çalışacağız.

Bu tez iki yıl süren yüksek lisans eğitimim sonucu ortaya çıkmıştır. Atina Üniversitesi'nin, özellikle de Saripolio Vakfı'nın sağladığı burs olmadan bunu başarmam imkansızdı. Çalışmalarım süresince yanımda olan danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Didem Ardalı Büyükarman'a sabrından ve ilk metinlerdeki Yunancadan bozma Türkçemi anlamak için gösterdiği olağanüstü çabasından dolayı teşekkür ederim. Tez konumu bulmam konusunda bana ilham veren ikinci danışmanım sayın Prof. Dr. Damla Demirözü'ne, yabancı bir üniversitede eğitim alma fırsatını vererek ufkumun genişlemesini sağlayan sayın hocalarım Prof. Dr. Aynur Koçak'a ve Prof. Dr. Yakup Çelik'e, metne son halini verip belirsizlikleri düzenleyen sevgili editörüm Arş. Gör. Aslı Çete'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak yabancı bir dilde akademik bir metin yazmanın oldukça zor bir iş olduğunu belirtmek istiyorum. Bu yıl Rizarios Teknik Okulu'nda da eğitim almaya başladım. Tez sürecime paralel olarak takip ettiğim derslere epeyce devamsızlık yapmak zorunda

kaldım. Bu sebeple okul müdürümüz sayın İfigenia Gepi'ye, ve her zaman yanımda olup bana destek veren çok sevgili aileme teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
1.GİRİŞ	1
1.1.Yazar eserini kimin için yaratır?.....	5
2. DEDEKTİF ROMANI.....	7
2.1.Polisiye edebiyatın psikolojik esası	9
2.2.Polisiye edebiyatın toplumsal esası.....	3
2.3.Dedektif romanın başlangıcı.....	14
2.3.1. Dedektif romanın altın çağı- 1920’lerin dönemi	15
2.3.2. 1920’lerde ve 1930’larda toplum.....	18
2.4. Değişim.....	20
2.5.Polisiye Roman.....	24
2.5.1. Türkiye’de polisiye edebiyatın tarihi.....	25
2.5.2. Yunanistan’da polisiye edebiyatın tarihi.....	28
3.AHMET ÜMİT	31
3.1. Ahmet Ümit’in yazdığı dönemde Türkiye’nin sosyopolitik koşulları	35
3.2. Ahmet Ümit’in eserindeki inceleme	38
3.2.1. Başkomiser Nevzat.....	38
3.2.2. Ahmet Ümit’in eserinde kadın.....	38
3.2.3. Siyaset ve siyasi ideolojiler	42
3.2.4. Milli – dini azınlıklar.....	45
3.2.5. Tarih.....	49
3.2.6. İstanbul- Beyoğlu.....	51
3.2.7. Yabancılarla karşı tavrı.....	56

3.2.8. Polis teşkilatı ve orduda yozlaşma.....	58
3.2.9. Susurluk skandalı.....	59
3.2.10. Anadolu'daki problemler- terör.....	61
3.2.11. Cinsler arasındaki ilişkiler.....	64
3.2.12. Caniler ve cinayetin sebebi.....	65
3.2.13. Gazeteciler ve gazetecilik.....	66
3.2.14. Ahmet Ümit'in eserlerinde hayal kırıklığı.....	67
3.2.15. Din.....	69
3.2.16. Yabancı bir okuyucuya ilginç gelebilecek kimi noktalar.....	70
4. PETROS MARKARİS.....	73
4.1. Akdeniz kara romanı- Mediterranean noir	75
4.2. Petros Markaris döneminde toplumsal ve siyasal ortam	76
4.3. Petros Markaris'in eserindeki inceleme	78
4.3.1. Başkomiser Kostas Haritos.....	78
4.3.2. Markaris'in eserinde Yunanistan ve Atina	80
4.3.3. Kadın ve aile	82
4.3.4. Siyaset ve rüşvetçilik.....	84
4.3.5. Gazeteciler.....	87
4.3.6. Yabancıya karşı tutum.....	87
4.3.7. Katiller ve cinayetin sebepleri.....	88
4.3.8. Polis teşkilatı hakkında.....	89
4.3.9. Cinsler arasındaki ilişkiler ve aşk.....	90
4.3.10. Azınlıklar ve İstanbul	90
4.3.11. Yunanistan'daki ekonomik kriz.....	91
4.3.12. Terör ve terörist.....	98
4.3.13. Markaris'in kehaneti.....	98
4.3.14. Din.....	100
4.3.15. Çağdaş Yunanistan'ın dile getirilmeyen hataları.....	100
5. SONUÇ.....	101
KAYNAKÇA.....	105
ÖZ GEÇMİŞ.....	115

1. GİRİŞ

Uygarlığın başından itibaren toplumla birey arasındaki ilişki en önemli araştırma alanlarından biri olmuştur. Edebiyat bu ilişkiyi bir deneyim olarak karşılarken, bilincin en güvenilir kaynağını oluşturmaktadır. Bir toplumun en sağlam anlatım aracı olan edebiyat özellikle toplumdaki eksiklikleri çok iyi ifade eder. Edebiyat sadece basit bir bilgi kaynağı ya da ekonomi, devlet, hukuk sistemi gibi farklı konulara dair tarihler ve olaylar bildiren bir ses değildir. Edebiyat belirli zaman dilimlerinde toplumsal düzenin başarısını ya da başarısızlığını anlamamıza yardım eder. Şehir edebiyatı insanın ruhsal bunalımlarının ortaya çıkmasını sağlar.¹

Her insanın yaşadığı çağ farklı şekillerde ruhuna yansır. Böylece kişinin davranışları ve düşünceleri dönemin özelliğine göre şekillenmiş olur. Albert Camus'un söylediği gibi, her yazar kendi dönemindeki vapura biner. Bir eseri yazıldığı dönemin, toplumun ve coğrafyanın ölçütleri dışında incelemeye çalıştığımızda eser anlaşılmasa da bir hal alabilir. Edebi eserlerin incelenmesi, sözü geçen ölçütlerin incelenmesi demektir. Bu ölçütlerin ciddiye alınmaması durumunda ise eksik ya da yanlış yorumlar çıkarılabilir. J. Hall'a göre edebiyat, toplum için bilgi sunan toplumsal bir bağlamdır. Böylece bir edebi eserin içeriğini, toplumu ele veren bir ipucu şeklinde düşünebiliriz. Toplumda meydana gelen olaylar nelerdir? İnsanın etrafında neler olduğunu anlaması için edebi eserlere bakması yeterlidir. Hayatla ve toplumla ilgili aradığımız cevaplar eserlerde bulunur.²

Sosyoloji ilk defa Auguste Comte tarafından 1839 yılında bir terim olarak kullanılmıştır. Latince "socio" ve Yunanca "logia" (logos-söylemek) kelimelerinin birleşmesiyle Fransızcadaki sociologie kelimesi yaratılmıştır. Kelimenin ikinci kısmını oluşturan "logos" ile toplumun detaylı ve yüksek düzeyde incelenmesi kastedilmektedir. Toplum, "aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel

¹ Leo Lowenthal, **Mia Sicharitiria Prospanisi** (Bir Tebrik Konuşması), (Atina: Roptron, 1990), 33, 34, 35.

² Haris Sakellariou, **Kinoniologia Tis Logotexnias** (Edebiyat'ın Sosyolojisi), (Atina: Ellinika Grammata, 1998) 18, 21.

çıklarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü” şeklinde tanımlanır.³ Bu insan topluluğu sosyoloji tarafından incelenir.⁴ Edebiyatı, yeniden ve kısaca tanımlamak gerekirse, çeşitli yöntemlerle dili kullanan bir kurum şeklinde açıklayabiliriz. Edebiyat günlük konuşmadan düzenli bir şekilde saparak basit dili yeniden oluşturur ve güçlendirir.⁵ Buna rağmen edebiyata her dönemde aynı ölçüde değer verilmediğini söyleyebiliriz. İlk ortaya çıktığı zamanlardan beri edebiyatçı her istediğini yazmakta özgür değildi. Genellikle itaat ettiği bir patronu vardı.⁶ Rönesans’tan sonra, özellikle Batı dünyasında, 18. yüzyılının sonundan itibaren burjuva sınıfının güçlenmesi ile birlikte edebiyatçının saygınlığı ve toplumsal konumu da güçlendi. Bireyin genel olarak toplumsal ve manevi özgürlüğüne kavuşması – bu bağımsızlaşma burjuva sınıfının kültür ve ideolojisinden ayrı düşünülemez – edebi yeteneği şekillendirirken, aynı zamanda edebi hayal gücünü de harekete geçirdi. Bu durum 19. yüzyıldan itibaren gücünü hissettirmeye başlayan modern edebiyatla birlikte iyice anlaşıldı.⁷

1800’lü yıllarda edebiyat sosyolojisinin tarihi yaratılmaya çalışıldı ve özellikle İsviçreli yazar Madame de Staël’in *Toplumsal Kurumlarla Bağlantısı İçinde Edebiyat* başlıklı eseri ile edebiyat ve toplum kavramları ilk defa yöntemli bir şekilde bir araya getirildi. Din, ahlak, hukuk ve edebiyat arasındaki ilişkileri araştırmayı amaçlayan Madame de Staël yıllarca bu konu üzerinde durmuştur.⁸ Hippolyte A. Taine’e göre edebi bir eser esnek, üçgen bir formülün unsurlarının tesadüfen birleşmesi sonucu ortaya çıkar. Bu üç unsur; milli kültür, ortam ve yaratım anının eşsizliğidir. Edebiyatçı ve edebiyat incelemeleri, nesiller boyu, belirli bir toplumsal, kültürel ve ideolojik ortamda harekete geçer ve bu ortamdan esinlenirler.⁹ Edebiyat sosyolojisini, birkaç farklı faktörü inceleyen bir özel dal olarak tanımlayabiliriz. Edebiyat sosyolojisi neyi inceler? Toplumsal koşulları, bir edebi

³ Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5900a308c73229.23162683 [26.04.2017].

⁴ Sakellariou, *age*, 14.

⁵ Terry Eagleton, *İşagöğ Stî Theoria Tis Logotexnias*, (Edebiyat Kuramına Giriş) 1.bs. çev. Dimitris Tziovas (Atina: Ekdosis Odisseas, 1989), 21-22.

⁶ Filippou Nikolopoulos, *Kinoniologiki Prossegisi tou Logotexnikou Ergou* (Edebi Eserin Sosyolojik Yaklaşımı), (Atina: Enalaktikes Ekdoseis, 1995), 8-9.

⁷ *age*, 10-12.

⁸ Robert Escarpit, *Koinoniologia Tis Logotexnias* (Edebiyatın Sosyolojisi), çev. D.P. Potamianos, (Atina: Zacharopoulos, 1972), 8.

⁹ Nikolopoulos *age*, 14-15.

eseri ya da akımı, edebiyatçının kişiliğini ve yaşam tarzını, eserin piyasaya nasıl sunulduğunu ve yayımını, okur kitlesini ve okuma alışkanlıklarını inceler.¹⁰ Hatta toplumsal şartları, edebi faaliyetinde bir sınır olarak kabul eder. Ayrıca Edebiyatla ilgili karşı çıkamayacağımız bir şey daha vardır: Edebiyat, bilebildiğimiz gerçekliğin bir kısmını oluşturur ve görünen her şey gibi edebi fenomenleri de anlayıp anlatabiliriz.¹¹

Toplumsal bir fenomen olarak edebiyat, belirli koşullara ve kurallara uyar. Edebiyat teorisyeni Lucien Goldmann'a göre "Ekonomik altyapı, toplumsal ilişkileri belirler. Toplumsal ilişkiler bilinci, bilinç ise, sırasıyla, çağdaş düşünce ve incelemeleri belirler".¹² Levin Schücking'e¹³ göre bir edebi eserin başarısı bazen önceden görülemeyen ya da nesnel olarak belirlenemeyen faktörlere bağlıdır.¹⁴ Üstelik estetik anlayışına ve ideolojiye şekil veren ekonomik faktörün önemini ciddiye almalıyız.¹⁵ Toplumdan etkilenen yazar, toplumu da etkiler. Sanat, hayatı sadece yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda ona şekil de verir. Kimi zaman kişiler roman kahramanları gibi aşık olur, cinayet işler, intihar eder ve genellikle hayatlarının kitaplarda anlatılanlarla aynı olmasını arzularlar. Dikkat edilmesi gereken bir konu daha vardır: acemi okuyucu edebiyatın, hayatın kopyası olduğunu zanneder; ancak edebiyat hayatın sadece bir yorumudur.¹⁶

Julia Kristeva'nın edebiyat ile ilgili düşüncesi epey ilginçtir. Ona göre her edebi metnin içinde birçok bilgi pınarı vardır. Aynı metnin içinde tarihi, toplumsal, felsefi vb. farklı metin türleri bulabiliriz. Bu sayede her metin kendisinden önceki ve kendi dönemindeki edebi yaratıma göre bir yer tutmaya başlar. Belirli bir tarihi ve toplumsal ortamda var olur.¹⁷

Dil, din, sanat, bilim gibi edebiyat da toplumsal bir gelenektir. Edebi eserleri doğru anlamının yolu onları tarihe bir tepki ya da yanıt şeklinde, yani toplumsal kabullerin ve çıkarların bir göstergesi olarak karşılaşmamız gerekir. Bu şu anlama gelir: Bir

¹⁰Nikolopoulos, **age**, 17.

¹¹ **Age**, 8-9.

¹² Sakellariou, **age**, 53.

¹³ Alman kuramcı, *The Sociology of Literary Taste (Edebi Beğenin Sosyolojisi)* isimli eserin yazardır.

¹⁴ Sakellariou, **age**, 34.

¹⁵ **Age**, 53.

¹⁶ Rene Wellek - Austin Warren, **Theoria tis Logotekhnias** (Edebiyat Kuramı), 2. bs., çev. Stavros Deligiorgis, (Atina: Ekdosis Difros, 1955), 127.

¹⁷ Anna Tzouma, **İ Dipli Anagnosi Tou Kimenou** (Çift Yönlü Metin Okuması), (Atina: Epikerotita, 1991), 151-152.

edebi eser yarattığı bir karakter aracılığı ile o dönemde geçerli olan ideolojiyi savunabileceği gibi eleştirebilir de. Edebiyatın tarihi ve toplumsal süreç ile bağlantısı anlaşılır olmakla birlikte ne toplumsal bir olayın eserde nasıl anlatıldığı ne bu anlatının doğruluk derecesi ne de tarihi bir verinin edebi alana geçtikten sonra aldığı şekil bellidir. Edebi eserler tarihsel ve toplumsal ürünler olarak bir dönemi nitelendiren tarihsel güçlerin ve toplumsal göstergelerin toplamına uyar. Edebi eserlerde anlatılan bir dönem, bu eserlerin açıklamasında belirtilir.¹⁸

Edebi bir eserin, en iyi yaklaşımı yakalayabilmesi için toplumsal olaylara değinmesi gereklidir. Bu tür eserlerde yazarın içinde doğup büyüdüğü toplumsal ortamın bilgisi ve yaşam koşulları, başından geçen iyi kötü şeylerin göz önüne alınması gerekir. Bir edebi eseri incelerken dikkat etmemiz gereken birkaç nokta vardır: 1) yazarın hayatına iz bırakan tarihsel rastlantılar/koşullar, 2) dönemin ideolojisi ya da estetik anlayışı, 3) sözü geçen dönemde geçerli olan estetik biçim, 4) yazarın geldiği toplumsal sınıf, 5) yazarın kişisel duyarlılığının ve eğitiminin derecesi. Yazar hissettiği doğruyu söylemek için toplumsal düzene karşı çıkmaya hazır mı? Eserini halkın hayatını daha nitelikli bir hale getirebilmek için üretmeye ve kendisini böyle bir işe adamaya hazır mı? Edebi bir eseri incelerken bu türden sorulara önem vermemiz gerekir.¹⁹

Edebi eserler yansıtıcı ve taklit edici (mimetik) bir işleve sahiptir. Bu işlev, birçok edebi eser tarafından ortaklaşa gösterilen belirgin kültürel değerlerin, toplumsal davranışların ve göreneklerin araştırılmasına dayanır.

Edebiyat sosyolojisinin araştırma yöntemleri vardır: Metin içinde toplum nasıl yansıtılır? Toplumsal eserlerde hangi sosyal problemlere rastlarız? Bu gibi sorulara ne çeşit yanıtlar alırız? Edebiyat toplumsal tablo ile özdeşleşir mi yoksa onu değiştirir mi? Okuyuculara hangi ideoloji(ler) önerilir? Eser incelemeleri (radyo programları, sinema filmi, televizyon dizileri dahil) ve yukarıdaki sorulara verilen yanıtlar bizi iki farklı kurama yöneltir:²⁰

- a) Toplumsal Kontrol Teorisi (Social Control Theory): Bu teoriye göre edebiyat toplumsal değerleri yansıtır ve bundan dolayı toplumsal düzeni korur, sağlamlaştırır, doğruluğunu kanıtlar ve onaylar.

¹⁸Tzouma, **age**, 21-23.

¹⁹Sakellariou, **age**, 52-53.

²⁰Tzouma, **age**, 48.

- b) Etki Teorisi (İnfluence Theory): Bu teoriye göre edebiyat, toplumun yararına ya da zararına, sosyal yapıları etkileyerek onlara şekil verir.²¹

1.1. Yazar eserini kimin için yaratır?

Robert Escarpit'e göre her yazar yazarken kendisini izleyen bir topluluk olduğunu düşünür. Bu topluluk yazarın ta kendisi olsa bile. Hiç kimseye söylenmeyen bir şey, tamamen söylenmiş sayılmaz. Bu şu anlama gelir: Hitap edebileceğiniz biri yoksa söyleyecek sözünüz de yoktur.²² Unutmayalım ki yazar belli bir toplumda yaşar ve yazar. Yazarken toplumun baskısını üzerinde hisseden yazar, dilini ve edebi biçimini bu baskının şiddetine göre ayarlar. Ancak yeni bir edebi tür icat etmez. Toplumun yeni taleplerine uyum sağlar. Yazarın bu tavrı, türlerin gelişiminin, toplumun gelişimini birebir kopya ettiği düşüncesini haklı çıkarır.²³

Her toplumun talepleri farklıdır. Bu nedenle her eser aynı derecede kabul görmez. Genel olarak edebiyatçı, geldiği toplumsal sınıfı anlatır. Bu nedenle olaylar karşısında nesnel bir bakış açısı geliştirmesi zorlaşır. Kimi zaman da kendisine yabancı bir sınıfı anlatır. Yazarın kendisine ya da geldiği toplumsal sınıfa ait olmayan bir hak için mücadele etmesi çok nadir bir durumdur.²⁴

1958 yılında Escarpit, yazarın ve okuyucunun aynı toplumsal sınıfa ait olduğu durumlarda her ikisinin de niyetinin aynı olabileceğini söyler. Bu durum yazarın edebi başarısını gösterir. Bir sınıfın beklentilerini ve sınıfın tam olarak kim olduğunu anlatan kitap başarılı sayılır. Çok satan/bestseller bir kitabın okuyucuları düşüncelerinin, duygularının ve serüvenlerinin, eserin yazarınki ile ortak olduklarını söylerler. Yazarın sonsuzluğunun ve evrenselliğinin yansımaları bu şekilde anlatılabilir. Zamanda ya da mekanda ayrıntılı toplumsal kuralları olan bir yazarın, evrensel ve sonsuz bir yazar olduğunu söyleyebiliriz.²⁵ Doğal olarak edebiyatçı toplumsal gerçekliğin verileri arasından bazılarını seçer, seçtiklerinin arasında ilginç olanlara yönelir ve özel bir anlamı olduğunu düşündüklerini daha çok vurgular.

Mao Zedung'un *Kültür, Sanat ve Edebiyat Üzerine* başlıklı eserine göre edebi eserler ve sanat eserleri, kişinin belleğinde belirli bir sosyal hayatın yansımalarının

²¹ Tzouma, *age*, 48-49.

²² Escarpit, *age*, 112.

²³ *Age*, 119.

²⁴ Sakellariou, *age* 31.

²⁵ Escarpit, *age*, 125-126.

ürünleridir. Yansıma, kavramın üzerinde uzun uzun duran teorisyenlerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilmekle birlikte bu yansımanın doğrudan, çizgisel ve mekanik bir şekilde olmadığı iddia edilir. Bir araya gelen öznel ve nesnel özellikler, sanatçının kişiliği, düşünceleri, yeteneği ve dış gerçeklik gibi sanatsal imgeler ve biçimler kullanılarak yansıma gerçekleşebilir.²⁶

Sanat, sanatçının yaşadığı dönemin bir sismografisi olarak kabul edilir. Sanatçı ya da edebiyatçı kendi dönemine aittir; Bilinçli ya bilinçsiz kendi kuşağının serüvenlerini yaşar. Bunun tersi bir durum söz konusu olsaydı çağdaşlarının anlamadığı bir dilde konuşup onları küçümser ya da çağdaşlarının yaşamadığı ve anlamadığı şeylerden bahsederdi.²⁷

Son olarak Goldmann'a ait ilginç bir düşünceden bahsedelim. Ona göre yazarın iki tür bilinci vardır: toplumsal bilinç ve bireysel bilinç. Toplumsal bilinç, yazarı toplumsal sınıfının beklentilerinin ve eğilimlerinin ileticisi yaparken, bireysel bilinç, bireylerin ortak eğilimlerini ve beklentilerini değiştirir.²⁸

²⁶Sakellariou, **age**, 22-23.

²⁷**Age**, 33.

²⁸Tzouma, **age**, 131-132.

2. DEDEKTİF ROMANI

Polisiye/dedektif/cinayet edebiyatı terimlerinin hepsi de aslında aynı amaç(lar) doğrultusunda yazılmış edebi bir türü anlatmaktadır. Bir süre için dedektif terimini kullanacağız; çünkü bu türün ilk kitaplarının yazıldığı zamanda polis teşkilatı henüz kurulmamıştı. Öte yandan bu ilk kitaplarda ‘problemi’ çözen adam, polis memuru yerine çoğunlukla profesyonel ya da amatör bir meraklıydı. Bu edebi türü ayrı bir tür olarak kabul eden ilk dikkate değer makaleler, 1890’larda yazılmıştır.²⁹

Dedektif edebiyatının çıkmasıyla beraber ilk endişeler de başlamıştır. Ahlaki açıdan duyulan bu endişelerin iddiası, bu edebiyatın katiller ve serseriler yaratacağıydı. O dönemin teorisyen ve eleştirmenlerine göre bu edebi tür, okuyucularının ahlakına ve ruhuna yıkıcı bir etki yapmaktaydı. Dedektif öyküleri cinayete ve sapkınlığa neden oluyorlardı. Bundan başka, daha sanatsal sayılabilecek bir endişe daha ortaya çıkmıştır: Dedektif öyküsü, iyi edebiyatın temellerini bozuyordu. Sözü geçen bu endişeler arasındaki çizgi çok incedir. Dedektif edebiyatı toplumun maddi ve manevi düzenini tehdit ediyorsa, bu kötü bir edebiyat olduğu anlamına gelirdi. Ayrıca dedektif öyküsü, edebiyatı bozduğundan dolayı bütün bir toplum için tehlikeli sayılmalıydı.³⁰

Dedektif edebiyatının kötü olduğunu savunanların arasında Bertolt Brecht dahi vardı. Brecht’e göre dedektif öyküleri, edebiyata karşı hakaret sayılırdı. Bu öykülerde kullanılan dil, yeraltı dünyasının dilidir. Bu da ucuz eserlerin ortaya çıkmasına neden olur.³¹

Dedektif romanının tanımını tam olarak vermek sanıldığı kadar kolay değildir. Bu tür romanların en azından iki şart taşıması gerekir: 1) çözülmesi gereken bir

²⁹Uri Eisenzweig ve diğ., **Anatomia Tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), çev. Vaggelis Bitsoris, ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. (Atina:Agra, 2009), 15.

³⁰Eisenzweig, **age**, 17-18.

³¹Bertolt Brecht, “Sholia Gia To Astinomiko Mithistorima”, çev. Vaggelis Bitsoris, **Anatomia tou astinomikou mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. (Atina: Agra, 2009), 129-131.

problem olmalıdır; 2) profesyonel ya da amatör dedektif, bu problemi mantıksal bir yolla çözmelidir. W.H. Auden dedektif romanının tanımını biraz daha sınırlandırmaya çalışırken şunu iddia eder: “Temel reçete şöyle olabilir: bir cinayet ve birkaç zanlı vardır, katilin dışında zanlıların hepsi dışarıda bırakılır, katil tutuklanır ya da ölür.” Dedektif romanında suçluluk, yanıltma ve mantık sürekli birbirleriyle uğraşan unsurlardır. Bir dedektif romanı okuyucuyu özellikle yanıltmaya çalıştığı için asla görüldüğü gibi olmamalıdır.³² Ayrıca bu roman türüne göre, cinayetin verdiği bir eşsizlik duygusu vardır. Bu duygu, kurbanın yok edilmesidir. Dolayısıyla kurbanın yerini toplumun alması gerekir. Toplum ya temize çıkmak ya günahlarının bağışlanmasını isteyecek ya da caniyi affedecektir. Toplum sadece bir suçla doğrudan ilgilenir: cinayet.³³

En önemli kişiye gelelim, katili bulana. Bu kişi hem kendisine verilen ad, hem de kimliği bakımından, roman türü kadar çok yönlü, çok boyutludur. Katili izini süren bu kişiye “dedektif” denir. Kelime İngilizce “detective” sözcüğünden gelmektedir. Kelimenin kökü “detect”, “meydana çıkartmak, keşfetmek, sezmek” anlamlarını taşır.³⁴

19. yüzyıl ile birlikte, sosyal düzenin koruyucusu ve kahramanı haline gelen dedektifler, suçu çözme konusunda uzmanlar gibi davranırlar. Şehirlerde polis teşkilatının kurulması – ilk olarak Londra’da 1829 yılında (daha sonra 1842’de Dedektiflik bürosu), 1837 yılında Boston’da ve 1845 yılında New York’da – ve yaygınlaşması hızlı bir şekilde gerçekleşir. Böylelikle güvenlik ve kamu düzeninin güvenlik kollarının rasyonel bir şekilde düzenlenmesi sağlanmıştır.³⁵

Hızla büyüyen şehirler (Londra, New York, Boston, Manchester, Birmingham) ve aşırı nüfus yoğunluğu, altyapı eksikliği, sendikaların kurulması, geleneksel çalışma sisteminden işçi sınıfına geçiş, endüstriyel dönüşümün sonuçları ve kamu alanlarını çevrelemesi, halkın bilincini değiştirmiştir. Suç oranlarının yükselmesi ise suç ve fail endişelerini artırmıştır. Aşağıda sunduğumuz 18. ve 19. Yüzyılda yazılmış en önemli kurgulardan bazılarını içeren liste, suç konusundan kaçınmanın ne kadar zor olduğunu

³² Robin Winks, **Modus Operandi: an excursion into detective fiction**, (Boston: D.R. Godine, 1982), 82.

³³ Auden H. Wistan, “To Enoxo Presviterio” (Suçlu Kilise), çev. Andreas Apostolidis, **Anatomia tou astinomikou mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. (Atina: Agra, 2009), 168.

³⁴ Güven Turan, “Nasıl, Neden, Kim?”, **Kitap-lık**, s.81, Mart, (2005):79.

³⁵ Rosemary Mundhenk, “Suç, Edebiyat ve Kültür”, çev. Işık Yanar, **Hece**, s.149, Mayıs (2009):102.

gösterir: Defoe'nun *Moll Flanders*, Fielding'in *Jonathan Wild*, Brockden Brown'un *Wieland*, Charlotte Brönde'nin *Jane Eyre*, Poe'nin hikayeleri, Dickens'in *Oliver Twist* ve *Great Expectations* (*Büyük Umutlar*), Thackeray'nin *Vanity Fair* (*Gurur Dünyası*), Radcliffe'nun *Mysteries of Udolpho* (*Udolf Hisari*), Godwin'nin *Caleb Williams*, Hawthorne'nun *Scarlet Letter* (*Kızıl Damga*), Stevenson'un *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (*Dr. Jekyll ve Bay Hyde*), Wilde'nin *Picture of Dorian Gray* (*Dorian Gray'in Portesi*), George Eliot'un *Adam Bede*, Hardy'nin *Tess of the D'Urbervilles* ve Norris'in *McTeague*. Buradaki birçok kanonik metnin sayfalarında, okur şaşırtıcı bir düzen keşfeder: cinayet, çocuk katli, tecavüz, adam kaçırma, kundakçılık, dolandırıcılık, zimmete geçirme, çok eşlilik, hırsızlık, gasp ve komplolarla ve sosyal düzen içindeki karışık karakterler ve bazı psikolojik sapkınlıklar.³⁶

Dedektif öykülerinin yazarı ve ünlü dedektif Father Brown'un yazarı, Gilbert K. Chesterton daha 1901 yılında dedektif öyküleri hakkında bize ilginç fikirler sunar. Ona göre polisiye edebiyat, halk edebiyatının eşsiz bir dalıdır. Halk edebiyatında ifadesini, modern yaşamın kendine özgü şiirsel duygusunu bulur. Aynı şekilde halk sanatı daima çağdaş geleneklerle ilgilenir. "Dedektif öyküsü, gerçek insan öyküsüdür".³⁷

2.1. Polisiye edebiyatın psikolojik esası

20. yüzyılın sonundan itibaren polisiye/dedektif edebiyatında yeni bir gelişme yaşandı. Bu tür romanlar "korku edebiyatı (thriller)"na dahil edildi. Birçok ülkede en çok okunan edebiyat türü, polisiye edebiyattır. Peki bu kadar okunmasının nedeni ne olabilir? Bazı psikiyatlara göre, bu türün öyküleri gerçeklikten uzak olduğu için okur, kahramanlarla kendini eşleştirerek kısa zamanda gelen çözümden ve cezadan Süperegösünü tatmin eder. Bu iddia 1945 yılına kadar en çok kabul edilen düşünceydi. Günümüzde ise konuya dair farklı düşünceler de geliştirilmiştir. Julian Symons'un *Bloody Murder* başlıklı kitabına göre Süperegösünü yaratan dedektif, sanki Superman'ın özelliklerine sahiptir. Olağanüstü özelliklerden uzak, sadece insanî özelliklere sahip ilk dedektif ise, Arthur Morrisson'un 1894 yılında

³⁶ Mundhenk, *age*, 101.

³⁷ Gilbert K. Chesterton, "A Defence of Detective Stories" (Dedektif Öykülerin Savunması), çev. Panayiotis Evaggelidis, *Anatomia tou Astinomikou Mithistorimatos* (Polisiye Romanının Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. (Atina: Agra, 2009), 45-49.

yayımlanan Martin Hewitt'tır. W.H.Auden'e göre, insanların çoğunluğu düzenli bir ortamda yaşamak ister. İncelenen romanların birinde katil zanlısı masumdur ve sonunda suçlu olan hiç beklemediğimiz biri çıkar. Böyle bir romanda gerçekte aradığımız şey nedir? Karakterin gerçeklikten kaçarak ilkel, hayali bir masumiyete geri dönmesini bekleriz. Başka bir teorisyen Gavin Lambert'e göre, sürekli gelişen bir toplumda, cinayet romanı okurlar için bir kaçış yoludur.³⁸

Ernest Mandel ise düşüncesini şu şekilde temellendirir:

“Peki neden? Polisiye romanların bu olağanüstü çekiciliği nasıl açıklanabilir? (...) bilinçsiz dürtülerin, itkilerini dile gelmeyen tutkuların ve bastırılmış zevklerin türümüzün kaba ve hayvansı geçmişinin mirasının, polisiye romanların, popülerliği ve kitlesel tüketimini olanaklılaştırdığı açık açık görünüyor. Ama olanak dahilindeki her şey her zaman gerçekleşmez. Dedektif romanlarının seri üretiminin artışı insan tutkuları ve itkileriyle açıklamaya çalışmak esas olarak tarihsel olarak olayları bireysel psikolojiyle açıklama çabalarına benzer: değişiklikleri, kendisini sürekli duyuran etkenlerle açıklamak inandırıcı değildir; başka birdeyişle değişikliği değişiklik yokluğuyla, hareketi dengeyle, süresizliği devamlı olarak faal olan güçlerler açıklamak inandırıcı değildir.”³⁹

Eski zamanlarda suçluluk vardı. Simgesel bir kurban aracılığı ile bireyin ya da grubun/kabilenin arınmasına duyulan dini bir ihtiyaç, polisiye edebiyatın en temel hareket noktasıydı. Cinayet, pek çok toplumda kabul edilemez bir olgudur. Katil defedilebilir, mahkum edilebilir ama asla affedilmez. Şeytanın kölesi ya da ta kendisi olarak düşünülen katilin ölümü ile kabilede bir çeşit arınma sağlandığına inanılırdı.⁴⁰

Polisiye edebiyatın bu kadar okunmasının sebepleri arasında Türkçeye “arınma” şeklinde çevrilebilecek “katarsis” de vardır. Ancak dilbilimci, şair, teolog ve deneme yazarı Ronald Knox'a⁴¹ göre bilmece, katarsise çok az yardım eder. Chesterton'un öykülerinden bahsederken, bu türün neden bu kadar popüler olduğu sorusuna en sık verilen cevabı şu şekilde hicveder: “Uykumuz gelsin diye polisiye roman okuduğumuz zamanlarda da arınma olduğunu düşünmemeliyiz.” Polisiye edebiyatta icat edilmiş problemleri okurken, ahlaka, siyasete ve dine dair gerçek problemleri aklımızdan çıkarmamalıyız.⁴²

³⁸ Julian Symons, **Bloody Murder** (Kanlı Cinayet), 3.bs (New York: Mysterious Press, 1993), 4-9.

³⁹ Ernest Mandel, **Hoş Cinayet: polisiye romanın toplumsal bir tarihi**, çev. N. Saraçoğlu (İstanbul: Yazın Yayıncılık, 1985), 89.

⁴⁰ Symons, **age**, 9.

⁴¹ İngiliz rahip, editör, edebiyat eleştirmeni, mizah ve dedektif öyküleri yazarı Monsignor Ronald A. Knox (1888-1957), dedektif kurgusunun Altın Çağında yol gösterecek “on kuralı” kıvrak bir zeka ile hazırlamıştır. “Ronald A. Knox”, https://en.wikipedia.org/wiki/Ronald_Knox [15.12.2016].

⁴² Winks, **age**, 103.

Bu çalışmanın incelediği yazarlardan biri olan Ahmet Ümit'in, Katarsise dair söylediklerine bir göz atalım: "Okuru rahatlatmamak lazım. Çünkü gerçek rahatlatıcı değil; anlattığım durumlar hep var ve var olacak. Ben katarsis denen şeyi (estetik olmayan her öğeden arınma) gerçekleştiriyorum. Dünyada tedirginlik var ve insanların tedirgin olması gerekiyor."⁴³

Bir arınma söz konusu değilse polisiye romanı niçin okuruz? Bize düzen duygusunu garanti ettiği için. Ortaya attığı ahlak problemlerinin yöntemi okur tarafından daha kolay yakalanabilir. Tümdengelim, doğru anlaşılmış inceleme, genel davranış yasalarının gelişimi ve teknolojinin uygulanması eninde sonunda sorularımıza cevap verecektir. Polisiye edebiyat, bilmecenin çözümü için bir ipucu verir ve belirsizliği artırır. Kabul etmemiz gereken bir diğer durum da polisiye edebiyatın eğlenceli olduğudur. Basit olmamakla birlikte çözmesi zevkli, müthiş bir eğlencedir.⁴⁴

Fathi Özgüven neden polisiye roman okuduğumuz sorusuna cevap olarak ilgi çekici on ihtimal sayar:

1. Muhtemelen hiçbir zaman cinayet işlemeyeceğimiz için. (Ama bunu büyütmeyelim, cinayet, polisiye romanlarda o kadar da önemli değildir, biliriz ki o sadece bir giriş, bir ilk vuruştur.
2. İnsanları hiçbir zaman yeterince tanımadığımız, insan ilişkilerini anlayamadığımız kuşkusundan.
3. Dedektiflerin hayat bilgisine, becerikliliklerine hayran olduğumuz için.
4. Dedektifleri çok romantik bulduğumuz için.
5. Cinayet ya da suç bahanedir; asıl hoşumuza giden saat gibi işlemeye başlayan olaylar zinciridir. Klasik polisiye yazarlarında, 'çarklar dönmeye başladığında' tatlı bir tık-tık-tık sesi duyarsınız adeta... Kitabı 'elinden bırakmamak' bundandır.
6. ...ve bir esrara dalarsınız; bu 'esrar' aslında en basit tarifıyla bir olaylar örgüsünden başka bir şey değildir. Başka bir hayata girersiniz. Polisiye, belki de, kitap okumanın belli başlı zevklerinden olan, kendini başka bir hayatın akışına kaptırmanın en 'saf' yoludur.
7. Para, çıkar ilişkileri, maddi alışveriş çok önemlidir. Polisiye insana bunu düşündürür, hatta kalbimizi bunun dehşetiyle doldurur.
8. Para önemlidir, ama zaafılar da önemlidir. En saçma, en irrasyonel nedenler önemlidir. Polisiye insana irrasyonaliteyi, hatta belki paranın da en büyük irrasyonalite olduğunu düşündürür. Hadi abartalım; toplumsal hayatın aslında organize bir delilik olduğunu.
9. Polisiye, insanlar hakkındaki yüce görüşleri güvensizlikle karşılar. Evet, siniktir. Ama aynı zamanda fanatik değildir, polisiye hep şüphelenir.

⁴³ Cem Erciyes, "Süprizler Yok, İnsanlar Var", **Radikal Kitap**, s.55 (2002): 14.

⁴⁴ Winks **age**, 109-110.

10. Polisiye teke tektir. (O illet tabirle söylersek ‘paylaşılmaz’, çünkü eğer alçağın teki değilseniz kimseye romanın sonunu söylemezsiniz)

Polisiye edebiyat, artık eskimeye başladığı iddia edilen o tufan, romantik ilişkinin, okurla kitap arasındaki birebir ilişkinin belki de en saf tarifidir.⁴⁵

2.2. Polisiye edebiyatın toplumsal esası

1890 yılından itibaren elli yıl boyunca polisiye edebiyat okurlarına güvenli bir dünya verebilmiştir. Mevcut düzeni bozmaya çalışanlar daima bulunmuş ve cezalandırılmıştır. Sherlock Holmes döneminden 2. Dünya Savaşına kadar dedektif romanlarında gösterilen değerler, bir sosyal değişimle her şeyini kaybetmeye korkan bir cemiyetin değerleriydi. Böyle inatçı ve ideal bir öyküde, sadece tek bir kahramanın entelektüel özellikleri olabilirdi: dedektifin. Dedektif çoğu zaman amatördü çünkü bu şekilde okur kolaylıkla onunla kendisini eşitleyebilirdi.

Ayrıca sıradan bir insanın ceza alabileceği bir durum, dedektif için yasak değildi. Dedektif hukukun üstünde olabilirdi ve onun bazı özel hakları ve imtiyazları vardı. Kibirli, süper entelektüel, biraz acımasız ve bazen hukukun üstünde davranan dedektif Sherlock Holmes örneğinde olduğu gibi, teröristlere karşı çıktığı zaman, epeyce çekici olurdu. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Fransa ve ABD toplumları terörist gruplar tarafından tehdit edilmeye başlandı. “Bizden biri” olarak ve aynı zamanda iyi bir amaç uğruna yasa dışı eylem yapan Holmes, cemiyetin kurtarıcısı sayıldı. Fransız teorisyen Pierre Nordon’a göre, Sherlock Holmes, imtiyazlı bir çoğunluğa hitap ederken ve sosyal düzensizliğin olası bir korkusuna dayanırken, aynı zamanda Sherlock Holmes’u ve onun tarafından simgelenen her şeyi kullanarak, toplumu kurtarırdı.⁴⁶ Cemiyetin statik doğasının korunması ve her yasa dışı eyleme ceza verilmesi gerektiği bu romanların iddialarıdır.

2.Dünya Savaşı’ndan sonra toplumun sosyal ve dinsel yapısı öylesine çok değişmiştir ki o zamana kadar geçerli olan görüşlerin pek çoğu artık mantıksız gelmeye başlamıştı. Dünyanın statik olduğu iddiası artık sürdürülemezdi. Zanlılarının kapalı çerçevesiyle ve katı kurallarıyla dedektif romanı, o ana kadar bir masala benziyordu.

⁴⁵ Fatih Özgüven, “Neden polisiye roman okuruz?”, **Virgöl**, Şubat (1998): 2.

⁴⁶ Symons, **age**, 12.

İngiltere hiçbir zaman bu denli katı toplumsal yapılara sahip olmadığı için burada romanın kalıpları daha erken kırılmıştı.

Söylediğimiz gibi polisiye roman edebi bir tür olarak, toplumsal durumlardan çok etkilenmiştir ve etkilenmektedir. İlk dedektif romanlarında, asıl cinayet radikal bir sosyal protestoya benzerdi. William Godwin, Edward Lytton ve Honoré de Balzac gibi yazarların romanlarında suçlu olan, toplumsal haksızlığın kurbanı ya da halk kahramanı olarak karşılanır. Daha sonra Edgar Alan Poe ve William Collins gibi yazarlar tarafından dedektif, toplumun koruyucusu ya da entelektüel Superman gibi görüldü. Son olarak Sherlock Holmes yasa üstü olan dedektif figürünü başlattı.⁴⁷

Dedektif romanı, topluma tutulmuş bir ayna gibi toplumun korkularını yansıtmaktadır. Ancak, söylediğimiz gibi, olmayan değerlerin yokluğunu da göstermektedir.

2.3. Dedektif romanın başlangıcı

Dedektif romanın başlangıcı hakkında iki farklı bakış açısı vardır. İlkinde göre, örgütlü polis teşkilatının ve cinayet masası görevlilerinin kuruluşuna kadar polisiye roman olamazdı. Polisiye edebiyat, Edgar Alan Poe'nin eserleriyle başlamıştır. İkinci bakış açısına göre ise, cinayet ilk defa olarak Kitabı Mukaddes'te ve Voltaire'in eserinde görüldü ve cinayet edebiyatı dünya tarihinin ilk yazılmış eserleriyle başlamıştır. İlk grubun taraftarları hakkında, ilginç bir eleştiri vardır. Poe'nin ilk öykülerine kadar, ne Scotland Yard'ın Dedektif Bürosu ne de ABD'de şehrin polis güçleri vardı.

Sıkça bahsedilen ayrı bir konu da, cinayet edebiyatının gotik edebiyatla olan ilişkisidir. Ancak gotik edebiyatçılar okurlarda korku duygusu yaratmaya çalışır ve bu duyguları daha güçlü hale getirmek için gizemli olaylar kullanırlar. Polisiye edebiyata şekli veren unsur, 1794 yılında William Godwin'in *Caleb Williams* adlı romanında ortaya çıkmıştır. Godwin bir yenilik yapmış, romanının son bölümünü başta göstermiştir. Bu şekilde sonuçtan sebebe, çözümünden probleme giden kurgusuyla, cinayet edebiyatının esaslarını oluşturmuştur.

⁴⁷ Symons, *age*, 283.

Poe'ye geri dönelim. Poe Amerika'da dedektif romanının mucidi olarak kabul edilir. İngiltere'de ise onun paydaşı, Charles Dickens'tir.⁴⁸ Poe'nun mantıksal çıkarsama yoğunluğunun bir kısmını M. Dupin'e aktardığı, Dickens'in sunduğu gizemleri toplumsal ve ahlaki önem taşıyan konularla zenginleştirdiği, sırrın çözümünün cidden söylemek istediği bir şeyin dışavurumcu sembolü olduğu bu dönemden sonra dedektif romanı gerilemeye başlamıştır.⁴⁹ Edgar Alan Poe *Morg Sokağın Cinayeti*'ni yazdığı zamanda, “dedektif” kelimesi bile tamamen belirsizdir. Poe'nin yazdığı hikayeler, dedektif türüne ait olduğu için okuyucunun dikkatini çekmemiştir. 1841 yılında yazılan öykü o dönem ortaya çıkan “kapalı oda esrarı (locked room mystery)” öykülerinin ilk örneğiydi. Bu tür öykülerde, tamamen kapalı ve girilmesi imkânsız bir odanın içinde, bir ceset bulunur. *Chevalier C. Auguste Dupin* isimli meraklı bir araştırmacı edebiyatın ilk dedektifi, Poe'nin da ilk yapıtıdır. Ayrıca, dedektifin arkadaşının anlatımıyla dedektifin şaşırtıcı akıllılığı daha iyi görünmüş olur. Bu anlatım yöntemi yüz yıl süren bir dönem için dedektif öykülerinin büyük çoğunluğunda kullanılan sabit bir model (fixed pattern) olur.

2.3.1 Dedektif romanın altın çağı- 1920'lerin dönemi

Dedektif romanın altın çağı denilen dönem yirmilerde başlar. Bu dönemin yazarları arasında İngiliz Agatha Cristie, Dorothy Sayers, Anthony Berkeley ve Amerikan S.S. Van Dine gibi bazı önemli yazarlar, bahsedilmeye değerdir. Agatha Cristie'nin ilk kitabı iki farklı sebepten çok önemlidir ve yeni bir çağ açar. İlk olarak o dönemin dedektif öyküsü saf ve karmaşıktı, ikinci olarak ise kahramanların kaderine dair ilgi hem istenmeyen hem de gereksiz bir konuydu.

En önemli figür artık dedektifti, ama dedektif nasıl biriydi? Yirmili yıllarda dedektiflerin çoğunluğu hala tuhaf ve amatör olmayı sürdürürken Holmes gibi antipatik değillerdi. Sıradaki ikinci cevap bekleyen soru ise bilmecenin ne olabileceğiydi. Kısa öyküler genellikle aldatmaya dairdi ama öykü büyüdükçe bu tarz değişmeye başlamıştı. Cinayet edebiyatının en sabit fikirli teoriyenlerinden biri Wrigh Willard'a göre, 300 sayfalık bir kitabın içeriği sadece öldürme olabilirdi.

⁴⁸ Thomas R. Ronald, **Detective Fiction and the rise of Forensic Science** (Polisiye Kurgu ve Adli bilimin yükselmesi), 1bs. (UK: Cambridge University Press, 1999), 12.

⁴⁹ Edmond Wilson, “İnsanlar Neden Dedektif Romanları Okurlar?”, **Kitap-lık**, s.81, Mart (2005):105.

Yavaş yavaş yazmaya dair kanonlar da oluşmaya başladı. Roman/öykü örgüsünün nasıl olması gerektiği, cinayetin sebepleri, neyin kullanılması ve neyin kullanılmaması gibi kanonlarla romanın çerçevesi oluşturuldu. Kahramanlarla ilgili birkaç kanon da vardı ancak çok ayrıntılı değildi. Bu dönemin başarılı tüm polisiye roman ya da hikayelerinde okur yanıltılmaya/kandırılmaya çalışılmıştır. Özellikle öyküyü anlatan kişi, bölgenin katil-doktoruydu. Ayrıca bu dönemin birçok kitabında bahçeyi, köşkü, cesedin nerede bulunduğunu gösteren bir harita vardı ve çoğu İngiliz öyküleri kronolojisini de içerirdi.

Sherlock Holmes ana kahramanlı öykülerin, okuma alanına girmesinden sonra, dedektif öyküsü “kitle edebiyatında” hak ettiği yeri bulmuştu. Yayıncılar, yazarlar ve okurlar artık bu yeni gerçekliğin farkına varmıştı. Bir cinayet ya da cinayet teşebbüsü, bir problem ve bu problemin dedektif tarafından çözülmesi gibi konuları birkaç bin kelimenin arasına sıkıştırmak gerekiyordu. İnsanların karşılığı doğrudandı. Yaklaşık otuz yıllık bir dönem boyunca, dedektif romanı edebiyatın önde geleni oldu. Yüzlerce karışık ve zeka ürünü öyküler yazılmış, Chesterton, Futrelle, Freeman gibi dikkate değer yazarlar ortaya çıkmıştır. Bu yazarların en önemlisinin ise Conan Doyle olduğu söylenir.

Robert Knox, 1929 yılında dedektif romanı için 10 emri kaleme aldı. Kendi kuşağının pek çok yazarı gibi Knox’a da, dedektif romanı “puzzle”dan ziyade bir “oyun” gibi görüyordu. Kuralların gerekçelerinin yazarların çoğu tarafından benimsendiği söylenebilir. Bu emirler şunlardır:

- 1.Suçlu, romanın başlarında tanıtılmalı; ancak okurun düşündüklerini anlamasına izin verilen biri olmamalıdır.
- 2.Doğal olarak, doğaüstü ve olağandışı işler konu dışı tutulmalıdır.
- 3.Bir taneden fazla gizli oda ya da geçit olmamalıdır.
- 4.Şimdiye kadar keşfedilmemiş bir zehir ya da sonuçta uzun bilimsel açıklamalar gerektirecek aletler kullanılmamalıdır.
- 5.Hikâyede asla bir Çinliye rastlanmamalıdır.
- 6.Dedektif ne tesadüfen sonuca varmalıdır ne de açıklanamayan bir sezgiyle.
- 7.Dedektif suça teşebbüs etmemelidir.
- 8.Dedektif olayı aydınlatmakta kullandığı her ipucunu bize açıklamalıdır.
- 9.Dedektifin, anlayışı kıt arkadaşı, Watson tipi, aklından geçenleri okurdan saklamamalıdır. Zekâsı ise ortalama okurun çok az altında olmalıdır.

10. Bizi yeterince hazırlamadan ikiz kardeşler ya da benzerler ortaya çıkarılmamalıdır.⁵⁰

Görüldüğü gibi dedektif öykü-oyunun bağdaştırılması 1920-1930 yıllarda çok popülerdi. Ronald Knox'un *A detective decalogue* yani *Dedektif'in on emri* haricinde, Dorothy Sayers, Austin Freeman ve S.S. Van Dine, 1936 yılında *Twenty rules for Writing Detective Stories* (Dedektif öykülerinin yirmi kanunları) gibi "emirler" vermişti. Ayrıca bu yıllarda bu edebi türün "kimliği" gelişti, yazarların üretken olduğu bir dönemdi, en önemli dedektif öykü koleksiyonları da o dönemde ortaya çıktı. Bunun yanı sıra ilk büyük dedektif öykü yazarlarının kulüpleri oluştu ve bu edebi türe dair özel dergiler yayımlanmaya başlandı.

1925 yılında yazar Gilbert Chesterton "Bir dedektif öyküsü nasıl yazılır" (How to write a detective story) başlıklı makalesinde dedektif öyküsünün iki önemli ilkesi olması gerektiğini iddia etmiştir. Birincisi her esrarın anlatılmasının amacı, "karanlık" değil, "ışığın" getirilmesidir. İkincisi ise dedektif romanının esası, "karmaşıklık" değil, "yalınlıktır".⁵¹

2.3.2. 1920'lerde ve 1930'larda toplum

Holmes'le açılan Altın Çağ, 2. Dünya Savaşıyla sona erer. Dönemin yazarları dedektif öyküsü yazmayı, başka birçok işlerinin arasında verilmiş bir mola gibi görürlerdi. Belki tam da bu yüzden yazdıkları, tazeliklerini korudu. Öykülerinde kullandıkları yapı henüz emekleme aşamasında olsa da farklı alternatiflere kapı açtı.⁵² Kendine has toplumsal koşulların içinden Altın Çağın dedektif öyküleri ortaya çıktı. İngiltere'de yüksek işsizlik oranı, Amerika'da "Boom"⁵³ ve dikta yönetimlerine yol açan ekonomik kriz toplumsal fenomenler arasındaydı. 2. Dünya Savaşı ile birlikte bu dönem sona erdi.

Bu koşullar altında ortaya çıkmış olmasına rağmen, adı geçen toplumsal olaylara dedektif romanlarında değinilmez. 1926 yılında yaşanan büyük greve, işçi sendikalarına bu dönem yazılan İngiliz romanlarında asla yer verilmedi. Sempatiyle

⁵⁰ "Polisiye'nin on emri", **Virgöl**. (Şubat 1998): 7.

⁵¹ Gilbert K. Chesterton, "How To Write A Detective Story" (Dedektif Öyküsü Nasıl Yazılır), çev. Panayiotis Evaggelidis, **Anatomia tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. (Atina:Agra, 2009): 52-54.

⁵² Symons, **age**, 93-94.

⁵³ Hızlı ancak sahte ekonomi gelişme

baktıkları yoksul, işsiz olan değil, kendisine kalan mirasla hayatını idame ettirmeye çalışan yoksuldu. Aynı şekilde dönemin Amerikan romanlarında da ne işçi sendikaları ne karavana kuyrukları ne Radikal Parti ne Southern Demagogues ne de Faşistler vardı. Altın Çağ bir sis perdesinin arkasında yaşandı. Arada bir işlenen cinayetler ise kimsenin umrunda değildi.⁵⁴

Amerikan ve İngiliz yazarların birçoğu sağ görüşlüydü. Yahudilere ya da Radikallere karşı olup olmadıkları bilinmemekle birlikte muhafazakar oldukları kesindi. Eserlerinde dedektif asla Yahudi ya da işçi sınıfının bir üyesi olamazdı. Polis memurunun, bir toplumu temsil ettiği için, zanlılara karşı şiddet uyguladığı düşünülemezdi. Kendisinden çok daha iyi konumda olanlara yardım eden işsiz adam ise olumlu karşılaşılanırdı. Bu adam genelde çalışmak istemediği için işsiz olan bir adamdı. Bu türün romanlarında toplumun yapısı değişmezdi. Bu on yıllık dönemin sonuna doğru romanın yapısı geleneksel çerçevesinden çıkmaya başlamıştır.⁵⁵

Yazar Anthony Berkeley, 1930 yılında *The Second Shot* adlı kitabının özetinde şöyle der:

“Eski, basit ve saf cinayet probleminin zamanının geçtiğinden eminim. Mizahtan yoksun, sadece olay örgüsüne dayanan ve kişiliğe önem vermeyen roman, yayıncının elinde kalmaya mahkumdur. Dedektif öyküsü romana doğru evrilme sürecindedir. Bu süreç içerisinde ana konusunu, okuru matematikselden çok psikolojik bağlarla kendinde tutmaya çalışacak bir gizemin çözümü ya da bir suçun takibi oluşturur.”⁵⁶

30’lu yıllarda dedektif öykülerinin sayısında bir artış gerçekleşti. Dedektifin tarzı ve özellikle de amatör olanının tarzı değişmişti. Yeni dedektif, sıradan insanlar gibi davranıyordu ve hata yapması yeteneğine sahipti. Ancak yazarların birçoğu eski geleneği sürdürürdü. Onlara göre polislerin hepsi iyi, radikaller ise hain ya da aptaldılar. Sağ partilere karşı tavırları ise olumluydu. Toplumsal yapıyı verili kabul ederlerdi.⁵⁷

Cinayet romanı iki dünya savaşı arasındaki yirmi yıllık dönemde öncesinden daha popüler bir hale gelmiştir. Edmund Wilson’a göre, bu durumun ciddi bir nedeni vardır: Bu yıllarda dünyada, yaygın bir suçluluk duygusu ve suçluyu bulmanın imkasızlığı yüzünden her an gerçekleşebilecek bir felaket endişesi hüküm

⁵⁴ Symons, *age*, 107-108.

⁵⁵ *Age*, 108.

⁵⁶ Symons, *age*, 122.

⁵⁷ *Age*, 130-132.

sürmekteydi. İlk günahı kim işlemiştir ve bir sonraki günahı işleyecek olan kim olacaktı? Romanlarda ikinci cinayet daima beklenmedik bir anda, soruşturmanın devam ettiği bir noktada işlenir. Herkes şüphelidir ve sokaklar kimin adına çalıştığını bilemediğimiz pusuda bekleyen ajanlarla doludur. Hiç kimse masum değildir; hiç kimse güvende değildir. Sonuç olarak katil bulunduğu hissedilen duygu derin bir rahatlama değildir – ne de olsa bizim gibi normal bir insan değildir katil. Katil, yanılması imkansız bir Güç, suçun kimin üzerine kalması gerektiğini çok iyi bilen, kendini beğenmiş ve çok bilmiş dedektif tarafından yakalanmıştır.⁵⁸

2.4. Değişim

2. Dünya Savaşından sonra herkes gibi yazarlar da yeni durumlara ve duygulara uymaya çalışmışlardır. Klasik dedektif romanında insan ilişkileri sadece mantık üzerinden yürütülürdü. Artık bu tez değişmeye başlamıştı. Savaş artık yazarların yarattığı pembe dünyaya izin vermiyordu. Onları, yarattıkları bu dünyadan zeki bir dedektif tarafından ortaya çıkarılacak kötü bir katil ile çıkmaları için zorluyordu. Yeni bir dünya yaratılmıştı ve bu yeni dünyada mantıktan yoksun ama güçlü iktidarların sözü geçiyordu. Büyük Dedektif artık ne yapabiliirdi? Savaşı bitiremezdi. Yeni bilimsel konulardan da pek anlamadığı söylenemezdi.⁵⁹

Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, realizmin peşinde olan edebiyat dünyasının amatör dedektiflerinin elinden, bilmece çözme yetkisi alındı. Bu yetki artık cinayeti çözmek için görevlendirilmiş kişilerin elindeydi: polisler.⁶⁰ Dedektif romanları bilmeceye yaklaşmak için yeni bir yöntem aramaya başlamışlardır.

Raymond Chandler “Sert dedektif” tipinin, polisiye türünün evriminde ne anlam ifade ettiğini şöyle anlatır:

“Klasik romanlarda işlenen cinayetler, sokaktaki adamın aklının basmadığı şeylerdi. Bu cinayetler düello tabancalarıyla, kılıçlarla, zehirli tropikal balıklarla, egzotik zehirlerle işlenirdi. Biz cinayetleri, gerçek hayatta cinayet işleyenlerin düzeyine, herkesin bildiği, anladığı biçimlere indirdik. Büyük kent yaşamının yalnızlığını, yozlaşan, kanunları hiçe sayan

⁵⁸ Edmond Wilson, “İnsanlar Neden Dedektif Romanları Okurlar?”, **Kitap-İlk**, s.81, Mart (2005):105.

⁵⁹ Symons, **age**, 161-162.

⁶⁰ Martin Priestman, **The Cambridge Companion To Crime Fiction** (Cambridge Üniversitesi'nin katkısıyla, Polisiye kurgu üzerine makaleler), (New York: Cambridge University Press, 2003), 5.

bir toplum karşısında sıradan insanların nasıl suça itildiklerini, kendilerini savunmak zorunda nasıl bırakıldıklarını gösterdik.”⁶¹

Bu dönemde hiçbir şey, yazarların belirli bir dedektifi kişiselleştirmelerinden daha ilgi çekici değildir. Öyle ki okur istediği kitabı, yazarın değil, dedektifin adı ile alır olmuştur. Bununla birlikte series characters var olmaya devam etti; ancak bundan böyle yazarın başarısı, bunlara bağlı değildi. Ortalamanın üzerinde bir yazarın, bir değerler bütününe içermeyen kitaplar yazması düşünülemezdi. Klasik yazarlar, kendi toplumsal değerlerine göre, çözümünü profesyonel ya da değil bir dedektiften beklerken, yeni yazarlar okuyucu memnuniyetini psikoloji ve problem incelemesi ile bağlama taraftarıydılar. Böylelikle zamandan ve mekandan bağımsız bir denetçinin olamayacağını anladılar. Bir hikayede “Nasıl?” dan çok “Neden?” sorusuna bir yanıt arıyorlardı. “Neden?” sorusuna aradıkları yanıt, kurbanın ve kurban edenin psikolojisinde ve toplumsal arka planlarında gizliydi.⁶²

Dedektif romanı artık değişmişti. 1940’ların sonundan itibaren yazarlar Altın Çağ’ın klişelerinden uzaklaştılar. Çeşitli türler ortaya çıktı. Öykülerde farklı yaklaşımlar çoğaldı. Bu yeni kitaplar bir yandan polisiyeyi, diğer yandan fantastik casusluk öyküsünü işlediler. Bunların arasında günlük doğal cinayetler de vardı. Bu yeni yazarlar Altın Çağın yazarlarının tercihlerinin tamamıyla bırakılması gerektiği görüşündeydiler.⁶³

İstihbaratın diplomasi ile, diplomasinin de siyasetle olan bağı hesaba katılırsa “casusluk edebiyatı” şeklinde isimlendirilebilecek türün 1950’li yıllardan itibaren “literatürü” neden önemli ölçüde etkilemeye başladığı anlaşılabilir. Yalnız buna girmeden önce özellikle ABD ve İngiltere gibi ülkelerin reflekslerinin yarattığı devlet merkezli siyasi polisiyenin karşısına Kıta Avrupa’ında yeşeren görece sivil, muhalif siyasi polisiyeyi koymak ve bu ikisini kesin çizgilerle birbirinden ayırmak gerekir. Bu ayrım doğrultusunda “siyasi polisiyenin ilk temsilcisi” gibi “kurucu adlar” aramak yerine, türün ortaya çıkmasına dolaylı ya da doğrudan etkide bulunan farklı mystery (gizem) yazarlarını inceleme zorunluluğu ortaya çıkar. Gördüğümüz gibi polisiye edebiyatın önemli adı Raymond Chandler’in henüz yirminci yüzyılın ilk yarısında yarattığı özel dedektif Marlowe karakteri – her ne kadar politik işlere

⁶¹ Kurthan Fişek, “İyi ‘Polisiye’ İyi Edebiyattır”, **Milliyet ve Sanat**, s.115 Mart (1985):5.

⁶² Symons, **age**, 167-168.

⁶³ **Age**, 174.

bulaşmasa da – profesyonelliği, kendine olan güveni ve ketumiyetiyle tam da Frederick Forsyth’ın, Le Carré’nin ve Jean Patrick Manchette’in romanlarına kahraman olabilecek bir karakter gibi görünür. Chandler’ın ve giderek Dashiell Hammett’in, casusluk romanlarının ilk popüler örneklerini veren James Bond’un yaratıcısı İngiliz Ian Fleming’i esinlemiş olması da anlamlıdır.⁶⁴

Casusluk edebiyatını klasik polisiye ve muhalif siyasi polisiye edebiyatından ayıran en önemli unsur, bu edebiyatın kendi kahramanlarını giderek yok etmesidir. Karakterler, bu tür romanların içine yalnızca devasa bir zincirin (istihbarat dünyası) küçük halkaları olarak dahil olabilir ve görünürde ne kadar büyük iş yaparlarsa yapsınlar tarih içinde sönük bir nokta olarak kalırlar. Olay örgüsü içinde kaybolan bu kahramanlar klasik edebiyatın en iyi tanınan, sevilen güçlü kahramanlarının yanında silik kalırlar.⁶⁵

Polis memurlarının hepsi iyi kalpli değildiler ve zanlılara kötü davranabilirlerdi! Sıradan insanlar gibi gösterilir ve hata da yapabilen bir adaleti temsil ederlerdi. Aynı şekilde cinsel hayat da farklı şekilde ele alınmaya başlamıştır. İlk hikayelerde dedektiflere karşı cinsle bile alelade bir ilişki yaşamalarına izin verilmezken, şimdi dedektifler eşcinsel ya da seks bağımlısı olabiliyorlardı. Genital tahliller, pornografik bir fotoğrafla yapılan şantaj ve tecavüzler, bu yeni kitaplarda, gerçek hayatta olduğundan çok daha fazla işleniyordu.⁶⁶ Ayrıca ilk polisiye/dedektif romanların bazılarının cinayetle hiç alakası yoktu. Bununla birlikte 1918 yılından beri cinayet öykülerinde bir artış gözlemlenir. Cesetlerin mezardan çıkarılmaları, parçalanmaları gibi nahoş sahneler bile okuyucu ile paylaşılır.⁶⁷

Edebiyat toplumu etkilediği gibi aynı zamanda ondan etkilenir de. Bir cinayet romanı polis, katil, cinayet ve ceza kavramları hakkında her dönemin kendine has görüşünü yansıtır. Cinayet edebiyatının, okurun beklentisine göre şekillendiği için bu beklentilere karşı çok daha duyarlı olduğu söylenebilir. Yazarın ikiye bölünmüş bir kişiliği olduğunu söyleyebiliriz. Bir yanı cinayetin etkisi altında, insana dair yazmak isterken, diğer yanı bilmece hakkında konuşmak isterdi. Altın Çağ yıllarında

⁶⁴ Ferhat Ünlü, “Siyasi Polisiye ve “Derin Devlet” Edebiyatı- “Çakal”ın sonu ve “Terrier”in trajedisi”, **Virgöl**, Haziran (2003): 56.

⁶⁵ Ünlü, **age**, 57.

⁶⁶ Symons, **age**, 175.

⁶⁷ George Orwell, “Raffles and Miss Blandish”, (Raffles ve Bayan Blandish) çev. Andreas Apostolidis, **Anatomia tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. (Atina:Agra, 2009): 274.

dedektifin dışında kalan kahramanların bir çoğu kağıt parçalarına benzerdi. Yeni çıkan yazarların kahramanları ise, yaratıcılarından o kadar çok farklıydılar ki ilkel niyetlerinden bağımsız ya da bunlara karşıt olarak davranabilirlerdi.⁶⁸

O zamana kadar kötülükle iyilik arasındaki sınırlar çok netti. Doğru ile yanlış; iyi ile kötüyü ayıran kalın çizgiler söz konusuydu. Bugüne kadar geçerli olan bu kesin ayrımlar artık değişmişti. Artık romanın ya da öykünün sonunda iyinin kazanacağı belli değildi. Güçsüz olanın korunması gibi genel kabullere bugünkü edebiyatta artık yer verilmiyordu. Tümüyle iyi ya da tümüyle kötü, yani siyah-beyaz karşıtlığı ile tanımlanan bir dünyayı yazarlar çoktan terk etmişlerdi.⁶⁹

Bugünkü dedektif romanı, casusluk edebiyatı yazarı Eric Ambler örneğini takip ederken çok daha politikleşmiştir. Bir dedektif romanının sayfalarında gerçeklikten kaçış yolu arayan okur, artık edebiyatın kendisinde böyle bir kaçışın söz konusu olmadığını anladı.⁷⁰ Bu kaçış konusunda farklı düşünceler olabilir. Akademisyen Kurthan Fişek'e göre "polisiye romanların, dünya ölçeğinde peynir- ekmek gibi kapışılmasının iki temel nedeni vardır. İlk olarak iyi polisiye iyi edebiyattır. İkincisi ise sanatın her türüsü gibi, genelde edebiyat, özelde de polisiye romanlar kaçıştır, kaçışçıdır."⁷¹

Genel bir sınıflandırma yapılacak olursa dedektif romanının üç büyük kategorisi olduğu söylenebilir: 1) Agatha Christie ve Dorothy Sayers türü, yani Altın Çağın klasik bilmece yöntemi, 2) Amerikan türü, "hard-boiled dick" özel bir göz (a private eye), Raymond Chandler örneği ve 3) düzenli bir kuruma ait polis memurlarından sözeden polisiye roman türü. Son türün başlangıcı, İngiltere'de Maurice Proctor; ABD'de ise Lawrence Treat, Ed McBain ve Hillary Waugh'dan ile olmuştur.⁷²

Türün yavaş gelişimine rağmen, edebiyat dünyasında hala zorla yer bulduğu söylenebilir. Örneğin, Edmund Wilson 1945 yılında yayımlanan "Roger Ackroyd'u kimin öldürdüğü kimin umrunda?" başlıklı ünlü makalesinde, cinayet edebiyatına neden karşı olduğunu açıklar. Wilson bu türün okuru "uzun sürede kazandığı alışkanlık ile yazarın sahtekarlığına nasıl suç ortaklığı edeceğini öğrenmiştir. Hayal kırıklığı yaratan açıklama gerçekleştiğinde açıklamaya dikkat etmez, geri dönüp

⁶⁸ Symons, **age**, 228-229.

⁶⁹ Orwell, **age**, 282, 288.

⁷⁰ Winks, 1980, 97-98.

⁷¹ Kurthan Fişek, "İyi "Polisiye" İyi Edebiyattır", **Milliyet ve Sanat**, s.115 Mart (1985): 3.

⁷² Winks, 1980, 97-98.

olayların detaylarını kontrol bile etmez. Sadece kitabı kapatıp bir başka kitap okumaya başlar.” Wilson şöyle devam eder:

“Dostlarım, bir azınlığı temsil ediyoruz, ama Edebiyat bizim yanımızda. Okunacak o kadar iyi kitaplar, incelenecek ve bilenecek o kadar konu varken, canımızı bu süprüntü ile sıkımızın gereği yok. Bütün yayınevlerinin birinci sınıf yazarlarının kitaplarının baskında olmamasına yol açan kağıt sıkıntısı da göz önüne alındığında, daha iyi kullanılabilecek kağıtların israf edilmemesini teşvik ederek doğru yapıyoruz.”⁷³

Buna göre yazar, dedektif edebiyatının edebiyata ait bir tür olmadığına inanır. Böyle bir kitabı basmanın kağıt israfı olduğunu düşünür!

Bu bölüm bitmeden önce vurgulamamız gereken bir konu daha vardır. 2013 yılında Los Angeles’ta UCLA Üniversitesi’nde yapılan bir araştırmada çağdaş Amerikan ve İngiliz edebi eserlerinde geçen kelimeler incelendi. Buna göre, yüksek/üst değerlerin yerine, bencillik, narsizm, maddecilik gibi değerlerin öne çıktığı ve zamanla toplum değerlerinin değişmesi sonucu edebi eserlerde geçen kelimelerin de değiştiği gözlemlendi.⁷⁴

2.5. Polisiye roman

1950 sonlarından itibaren karakol polisleri polis romanlarında yerini almaya başlamıştır. Polisiye romanda polis tarafından araştırılan bir cinayet söz konusudur. Realizmin en yoğun izlendiği romanlar, türün en iyileri arasında yer alır. Realist bir roman kaleme almak kolay bir iş değildir. Öte yandan aşırı dozda realist yaklaşımın, romanı bir polis günlüğüne çevirme tehlikesi de vardır. Laboratuvardaki ayrıntılar ne kadar ilgi çekici olursa olsun, orta bir yol mutlaka bulunmalıdır. Polisiye romanda dedektifin özel hayatı hakkında da bilgi verilir. Dedektif, sorumluluğunu aldığı işle bizzat kendi ilgilenir.⁷⁵

Ernest Mandel, polisiye roman türünün bir endüstri haline geliş serüvenini de işlediği eseri, *Hoş Cinayet*’te polisiye romanın gelişmesi ile, kapitalizmin gelişmesi ve kapitalizmin gelişmesiyle de suç oranının artması arasında bir ilişki kurar.⁷⁶ Ona göre

⁷³ Edmond Wilson, “Roger Ackroyd’u Kimin Öldürdüğü Kimin Umrunda?”, çev. İdil Eser, **Kitap-lık**, s.81, Mart (2005):110.

⁷⁴ “İ Logotexnia Kathreftis Tis Koinonias” (Toplumsal aynası olarak edebiyat), <http://tvxs.gr/news/biblio/i-logotexnia-kathreftis-tis-koinonias> [10.8.2016].

⁷⁵ Symons, **age**, 231-232.

⁷⁶ M. Tayak, “Polisiye Roman Sola Bakıyor”, **Evrensel Kültür**, s. 80 (Ağustos 1998): 48.

bir polisiye roman incelerken, topluma dair bir sürü gizli bilgilerin arasında politik bilgi de bulabiliriz:

“Sonuç kendi kendini ele veriyor. Polisiye romanın tarihi de bir toplumsal tarihtir zira burjuva toplumunun – hatta meta üretiminin – tarihine ayrılmaz bir şekilde bağlıdır ve onun tarafından – üst belirlenmiştir. Burjuvazinin kendini niçin bu çok özel edebi tür içinde yansıttığı sorusunun cevabı şudur: Burjuva toplumunun tarihi mülkiyetin tarihidir; mülkiyetin tarihi de kendi zıddının, yani suçun tarihini içerir. Burjuva toplumunun tarihi aynı zamanda bir yandan mekanik biçimde dayatılan davranış ve toplumsal konformizm kuralları ile, diğer yandan tutkular, arzular, insan ihtiyaçları arasında, gitgide daha fazla patlamaya hazır çelişkinin, kendini kuralların, cinayet dahil, gitgide daha şiddete dayalı biçimde hiçe sayılması şeklinde dışa vuran çelişkinin tarihidir. Kendisi de şiddetten doğan burjuva toplumu şiddeti sürekli olarak yeniden üretir ve ondan beslenir. Suçtan doğmuştur ve gitgide daha sınıai bir ölçekte işlenen suça yol açar. Özetle, polisiye romanın yükselişi bir bütün olarak burjuva toplumunun bir suç toplumu olmasıyla açıklanır belki de....”⁷⁷

Mary McCarthy “Öldürme ve Karl Marx” başlıklı makalesinde polisiye romanın uzun zamandır suç ile ilgili üç farklı soruya cevap vermekte olduğunu söyler: Kim? Nasıl? Niçin? Ancak bir noktadan sonra, ilginin korunabilmesi için dikkat başka yöne çekildi ve bu sorulara yeni bir soru daha eklendi: Nerede? Bu yeni soru, yazarın artık toplumsal çevreyle ilgilendiğinin bir göstergesiydi. Politik ve sosyal sorular, hepimizin etkilendiği sorular, polisiye romanın yeni konusu olmaya başlar. Yazara göre her polisiye roman, kahramanlarını ele alırken, sınıfsal bir durumu da anlatmış oluyordu. Ayrıca bir kısım yazarlara göre polisiye roman, politik propagandanın gizli silahıydı. Polisiye yapım bu silahı, istediği politik kuramlarla dolduruyordu.⁷⁸

Kuramcı Eva Erdmann’a göre, polisiye anlatılarda sahne olarak kullanılan şehir ve mekan çeşitliliğinin çoğalması, polisiye romanı bir çeşit etnografi okumasına çeviriyordu. Polisiye edebiyatın artık yeni bir zorunluluğu vardır: yöresel kültürlerin belirlenmesi.⁷⁹

⁷⁷ Mandel, **age**, 170.

⁷⁸ Mary McCarthy, “İ Dolofonia Kai o Karl Marx” (Cinayet ve Karl Marx), çev. Lida Pallantiou, **Anatomia tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. (Atina: Ekdosis Agra, 2009): 260-262.

⁷⁹ Eva Erdmann, “Nationality International: Detective fiction in the late twentieth century”. **Investigating Identities. Questions of Identity in Contemporary International Crime Fiction.** (‘Milletlerarası milliyet: Geç 20. yüzyılda Dedektif kurgusu’. Kimlik Araştırmaları. Günümüz Uluslararası Polisiye Romanında Kimlik Sorunu) Ed. Marieke Krajenbrink and Kate M. Quinn. (‘Milletlerarası milliyet: Geç 20. yüzyılda Dedektif kurgusu’. Kimlik Araştırmaları. Günümüz Uluslararası Polisiye Romanında Kimlik Sorunu (Amsterdam/New York: Rodopi, 2009), 12.

2.5.1. Türkiye’de polisiye edebiyatın tarihi

Daha 19. yüzyıl sonundan başlayarak polisiye romanlar, Türkçeye çevrilip yayımlanmaya başlamıştır. Hatta, II. Abdülhamit’in bu türe düşkünlüğü, Avrupa’da yayımlanan romanları neredeyse günü gününe izleyip çevirttiği ve geceleri yatmadan önce kendisine okuttuğu çok bilinen bir sırdır! Gene de bunca sevilmesine ve okunmasına karşın Türkiye’de “yerli” polisiye roman örneklerine yıllarca neden bu kadar az rastlandığı tartışma konusudur. Örneğin, “Bizde cinayetler, bir amaç adına, ölçülü biçili yapılmaz ki, adam kızar vurur; kıskanır vurur... Saklamaz da gizlemez de, gider teslim olur!” gibi sosyopsikolojik bir yargıdan, “Türk polisi yakalar, dedektife ne lazım var”a kadar uzanan pek çok neden sıralanabilir.⁸⁰ Ahmet Midhat Efendi, türün ilk Türkçe telif örneği olarak *Altın Âşıkları*’nı (1899) ve *Esrâr-ı Cinâyât*’ı çıkıttı. İkincisi 1884 yılında yazmıştır ve Fazlı Necip’le beraber 1908 yılına kadar polisiye romanın tek temsilcisi olur.⁸¹

Türkiye’de bu edebi türün yaygılaşması hiç kolay değildi. Mehmed Celâl, daha 1894’te, yani Türk okurların ilk telif romanları okumaya başlamasının üzerinden daha yirmi sene bile geçmeden, *Osmanlı Edebiyatı Numûneleri* adıyla kaleme aldığı kitabının roman türlerini anlattığı sayfalarında söz, cinâî (polisiye) romana gelince büyük bir bıkmışlık ve kanıksamışlıkla bu roman türünü tarif bile etmeden, “ekser âsâr-ı müterceme (tercüme edilen eserler) bu yoldaki hikâyelerden ibaret olduğu cihetle, zaten her gün okunup duran ve her gazetede ilânları görülen böyle âsârın erbâb-ı mütâlaaca (okurlarca) zaten bilindiği” kanaatinde olduğunu, bu yüzden bu romanı anlatmayı ve örnek vermeyi gereksiz gördüğünü söyleyiverir.⁸²

1908’den sonra polisiye roman yazarları oranında bir artış gözlenir. Telif polisiye romanda da tıpkı çeviri polisiye romanda olduğu gibi sayısal bir patlama yaşanır; ancak bu sayısal artışın yanında niteliksel bir gelişmenin de yaşanmış olduğunu söylemek zordur.

1919 yılında Ömer Seyfeddin, “Halkımız Niçin Okumuyor?” diye yakındığı ve bu sorunun cevabını aradığı bir yazısında:

“Sonra tâbî’lerde cinâî romanların çok okunduğuna dair sabit bir fikir vardır. Onların itikadı gazetelere de geçmiştir. Dikkat ediniz, tefrikaların, basılan kitapların yüzde doksanı cinâî,

⁸⁰ Turan, *age*, 82.

⁸¹ Erol Üyepazarcı, **Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye’de Polisiye Romanın 125 yıllık Öyküsü (1881-2006)**, (İstanbul: Oğlak Yayınları, 2008), 133.

⁸² M. Fatih Andi, “Polisiye Roman I”, **Kaşgar Dergisi**, s.8, Mart (1999): 37-38.

kıymetsiz, âdi, âmiyâne şeyler... Halbuki halkın cinâî romanlar okuması, başka okuyacak bir şey bulamamasındandır.”

diyerek, cinayet romanlarına gösterilen ilgiyi küçümser. Döneminde okunan popüler polisiye romanları “kıymetsiz, âdi, âmiyâne” olarak görür. Ömer Seyfeddin bu romanların yaygınlaşmasında suçun biraz da halkın bu can sıkıntısından doğan merak ve tecessüs duygularını istismar eden yayınevi sahiplerininde olduğunu söyler.⁸³

Yirmi yıllık bir süre zarfında, Türkiye’de yayımlanmış polisiye roman eserlerin, birkaç istisna dışında, “on paralık öyküler” şeklinde Türkçeye çevrildiği *Dime Novels*⁸⁴ türü çeviri polisiye romanların kötü birer kopyası olduğu söylenir. Bunun dışında bu dönemin iki çok önemli polisiye eseri olarak kabul edebileceğimiz Server Bedi’in (Peyami Safa’nın takma adıdır), *Cingöz Recai* ve M. Akil’in *Karanlık Konakta Ne Var?* adlı romanları vardır. 1928 yılındaki Latin harflerin kabulünden 1960’lı yılların ortalarına kadar telif olarak yazılan *dime novels* tipi polisiye romanların yayını sürmüş ve bu öykülerin “altın dönemi” 1940-1960 yılları arasında yaşanmıştır.⁸⁵

Özellikle 1940-1950 yılları arası, 2. Dünya Savaşı’nın çetin koşullarına rağmen, bütün zamanların en geniş soluklu Türk “onparalık öykü” kahramanlarından Orhan Çakıroğlu’nun maceraları iki kez basılarak büyük bir ilgi görmüştür.⁸⁶ Türkiye’de 1950’li yıllarda bir fırtına gibi esen, eserlerden çok yazarları üstüne kitaplar yazılan (bu bir Türk pazarlama dehası örneğidir) *Mike Hammer*’ıyla Mickey Spillane (asıl adı Frank Morrison Spillane’dir), Ross Macdonald, Eric Stanley Gardner, Rex Stout gibi yazarlar ortaya çıkmıştır.⁸⁷ 1990 yılına kadar polisiye roman türünde gerçek bir atılım olduğunu söylenemez. Ayrıca “polisiye romanın ancak popüler edebiyat içinde incelenilebileceği ve bir yazınsal değer söz konusu olamayacağı” biçiminde uzun yıllar Batı ülkelerinde de geçerli olan yanlış değerlendirmenin olumsuz etkisinin Türkiye’de Batı’ya oranla daha da yoğun olduğu tespit edilmiştir.

⁸³ Andi, *age*, 38.

⁸⁴ Ondokuzuncu yüzyıl sonu ve yirminci yüzyıl başlarında ABD’de yayımlanan, maliyeti ucuz kağıtlara basılmış, genellikle on cente satılan bir roman biçimidir.

⁸⁵ Üyepazarcı, *age*, 133.

⁸⁶ *Age*, 213.

⁸⁷ Turan, *age*, 81.

Erol Üyepazarcı⁸⁸’ya göre Türkiye’de polisiye romanın gelişmemesinin temel nedeni bu yanlış değer yargısıdır. Bundan dolayı iki önemli Türk polisiye roman yazarı, Peyami Safa ve Kemal Tahir, yapıtlarını takma adlarla yazmak zorunda kalmışlardır.⁸⁹ Bu aşağılamanın etkisi altında polisiye roman yolunu bulmaya çalışmıştır. Batı’da 1960’lardan sonra hızla kaybolan, “polisiye romanın edebi değeri olamayacağı” fikri, geç de olsa Türkiye’de de etkisini göstermiş.⁹⁰ Sadece 1990’lardan sonra Türk edebiyatının bu türünde bir gelişme söz konusu olabilmiştir ve artık polisiye roman durağan bir döneme girer.⁹¹ Ayrıca yabancı yazarların eserlerinin Türkçeye çevrilmesiyle, polisiye romanın yalnızca bir türü olmadığı anlaşılmıştır.

Son yıllarda aniden bir polisiye patlaması yaşanmıştır. Bu türde örnekler sunan yazarlar arasında Celil Oker, Mehmet Murat Somer (üstelik dedektifi de bir homoseksüeldir), Birol Oğuz, Armağan Tunaboğlu, Alper Canıgüz, Can Giray, Nihan Taştekin gibi isimler vardır.⁹²

2.5.2. Yunanistan’da polisiye edebiyatın tarihi

Yunanistan’da polisiye edebiyat geç bir tarihte başlamıştır. 20. yüzyılın başlarında polisiye edebiyatın okurların ahlakını bozduğuna dair genel bir kanı söz konusuydu. Bununla birlikte 1910’lu yıllarda kimi dergilerde, çekinerek de olsa, yurt dışında yayımlanan polisiye öykülere benzer yayınlar yapılmaya başlandı. Böylelikle Yunanlı okur 20. yüzyılın başlarında, ilkel bir biçimde de olsa, polisiye edebiyat ile tanışmış oldu. 1929 yılında Pavlos Nirvanas’ın *To eglima sto Psihiko* (Psihiko’daki cinayet) romanının polisiye türüne ait ilk örneklerden biri olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar günümüz polisiye romanları ile pek ilgisi olmasa da romanda bir cinayet ve bilmeceyi çözmeye çalışan genç bir tıp öğrencisi dahi vardı.⁹³ Sözü geçen dönemde polisiye edebiyatı andıran kimi eserler ortaya çıkmış olsa da 1901-1930

⁸⁸ Üyepazarcı Erol Türkiye’deki polisiye romana dair en kapsamlı çalışma yapmıştır.

⁸⁹ Üyepazarcı, **age**, 275.

⁹⁰ **Age**, 275.

⁹¹ **Age**, 133-134.

⁹² Turan, **age**, 82.

⁹³ Dimitra Tsobina, Hrisovalantis Theodoridis “İ Poria tou Ellinikou Astinomikou Mithistorimatos kai Vassika Stixia tou İdous Auftou” (Yunan Polisiye Romanın Tarihi ve Bu Türün Temel Öğeleri) (Lisans Tezi, ATEİ Thessalonikis, Sholi İkonomias kai Diikisis, 2014), 16-19.

yılları arasında yazılan eserler, “çalakalem” olarak kabul edilip pek bir önem taşımazlar.⁹⁴

1935’ten 1974 yılına dek aralıklarla yayımlanan *Maska (Maske)* ve *Mistirio (Muamma)* dergileri tamamen polisiye öykülere ithaf olunmuş dergilerdir. Romanjo (*Aşk Macerası*) ve *Gineka (Kadın)* adlı iki kadın dergisinde polisiye öykülere yer veriliyordu. Yunanistan’da polisiye edebiyatının yaygınlık kazanmasına yardım eden ek bir unsur da, cep kitaplarıdır. *To mistiko tis zois tou Petrou Verini* (Petros Verinis’in hayatının sırrı) adlı ilk polisiye roman 1938 yılında gazeteci Eleni Vlahu tarafından yazılmış ve *Kathimerini* gazetesinde tefrika edilmiştir. 1942 yılında ise Billy Geranis isimli ilk Yunan polis kahramanı ortaya çıkmıştır.

2. Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan’da Alman baskısı polisiye edebiyatın yaygınlaşmasının önünü tıkamıştır. 1950 yılı sonrasında, polisiye romanın Altın Çağı olarak nitelendirebiliriz. 1950’li yıllarda iç savaşta yaşananlar o dönemin polisiye edebiyatına yansdı ve daha da önemlisi bu yıllarda bir tür olarak polisiyeyi seçen yazarlar ortaya çıktı. Yannis Maris Yunan polisiye edebiyatının duayeni olarak kabul edilir. *Eglima sto Kolonaki* (Kolonaki’daki cinayet) başlıklı ilk romanı 1953 yılında İkoyenia (Aile) dergisinde yayımlandı. Sonraki yıllarda polisiye edebiyatın güç kazanmasıyla birlikte bu türe ilgi duyan herkes, dergi, gazete ve romanların yanı sıra radyo programlarında da polisiye arkası yarınları takip etme şansını yakaladı.

1967-1974 yılları arasında yaşanan dikta yönetiminde edebi üretim, sansür nedeniyle kısıtlanmış olsa da bir şekilde devam etti. Polisiye edebiyat türündeki üretime en sert darbenin, televizyon tarafından vurulduğunu söylememiz gerekir. Okuyucunun polisiye romana olan ilgisi yavaş yavaş azaldı ve bu ilgi farklı edebi türlere yöneldi. Dikkatimizi çeken başka bir konu da polisiye edebiyatın güç kazanmasını sağlayan cep kitaplarıdır. Büfelerde satılmaları ve düşük ücretleri cep kitaplarını herkesin hızlı ve kolay ulaşabileceği bir ürün haline getirdi. 1970’lerde hemen hemen her cumartesi günü yeni bir polisiye cep romanı çıkardı. Ancak, söylediğimiz gibi, dikta ve sansür yıllarından sonra, polisi andıran her şeye karşı halkın tepkisi olumsuz olduğundan ve Yunanistan’ın içinde bulunduğu ekonomik sorunlardan dolayı polisiye edebiyatın

⁹⁴ Henry Tonnet, “To Astinomiko Mithistorima Stin Ellada Apo To 1955 Mehri Simera” (1955’ten İtibaren Yunan Polisiye Romanın Tarihi), çev. Nina Kouletaki, **O logos tis parousias. Timitikos Tomos gia ton Panagioti Moula** (Varlık Sözü. Panagiotis Mullas’ a Armağan). ed. Mary Mike, Miltos Pehlivanos, Lizi Tsirimokou. Atina: Ekdosis Sokoli, 2005. 330.

satışı düşmüş, kalitesi azalmıştı. Polisiye roman birkaç yıl boyunca ucuz roman ve pornografik romanlar kategorisinde sayıldı.⁹⁵

1980’li yılların ortalarından itibaren, bu edebi tür daha farklı karşılanmaya başlandı. Yeni ve iyi çeviriler tekrar ortaya çıkmış ve yavaş yavaş büfelerden çıkıp kitabevlerinde satılmaya başlamıştı. Polisiye romanların kalitesi artmıştı. Bu roman türünün okurları arasında artık sadece kötü giden sosyoekonomik durumun yarattığı baskıdan bir kaçış yolu arayanlar değil, entelektüeller de vardı. Yeni yazarların da katılımı ile birlikte edebi üretimde yeni unsurlar oluşmaya başladı. 1990’lara kadar polisiye edebiyatın yazarlarının çoğu profesyonel gazeteciydi.⁹⁶

1995 yılında Yunan polisiye edebiyatında bir dönüm noktası yaşandı. Petros Markaris, *Nihterino Deltio* (Gece Bülteni) başlıklı romanı ile Yunan edebiyat dünyasında yeni bir çağ başlattı. Bu yeni çağın en tipik yazarları – her ne kadar farklı tarzlara sahip olsalar da – Petros Markaris ve Andreas Apostolidis’dir. Yeni Yunan polisiye romanının özellikleri şu şekilde sıralanabilir: a) Ülkenin siyasi tarihine ve güncel olaylarına sık değinmesi, b) gündelik hayatta kullanılan, sıradan sözlerin yazıma dahil edilmesi, c) konuşma dilinin kullanılması, d) klasik olmayan anlatım tarzları ve edebi eser olarak polisiye romanın “meşruiyet kazanması”.⁹⁷

⁹⁵ Andreas Apostolidis, “Duo- Tria Pragmata Gia To Astinomiko Mithistorima” (Polisiye roman hakkında birkaç şey), <https://eglima.wordpress.com/2011/03/05/apostolides/> [17.3.2017].

⁹⁶ Henri Tonnet, “To Astinomiko Mithistorima Stin Ellada Apo To 1995 Mehri Simera” (1995’ten itibaren Yunanistandaki Polisiye Roman), çev. Nina Kouletaki, <https://eglima.wordpress.com/category/17-%ce%bb%ce%bf%ce%b3%ce%bf%cf%84%ce%b5%cf%87%ce%bd%ce%b9%ce%b1/page/3/> [15.11.2016].

⁹⁷ Tonnet, 2005, 330.

3. AHMET ÜMİT

1990 sonrası dönem Türk polisiye edebiyatında bir gelişmenin, çeşitlenmenin ve hareketliliğin yaşandığı yıllardır. Yeni çıkan yazarlar arasında Ahmet Ümit'in başını çektiği kulvarda gelişen Türk polisiye edebiyatı “polisiye roman ya da öykü yazmanın ikincil önemde bir edebi uğraş olduğu” biçimindeki değer yargısının yanlışlığını da ortaya çıkarmıştır.⁹⁸

Ahmet Ümit 1960 yılında Gaziantep'te dünyaya geldi. İlk öğreniminin ardından Gaziantep Atatürk Lisesi'ne devam etti. 14 yaşından itibaren sol görüşlü bir aktivist oldu. Ülkücülerle aralarında çıkan bir kavgadan dolayı 24 arkadaşıyla birlikte Gaziantep dışına sürgün edildiği için liseyi Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde bitirdi.

1979'da Marmara Üniversitesi'nin Kamu Yönetimi bölümünde yükseköğrenimine başladı. 1982'de düzenlenen “Anayasaya Hayır” kampanyasına katıldı. Duvarlara afiş yapıştırırken yakalanan arkadaşları için öykü şeklinde yazdığı rapor, takma adı olan "K. Yalçın" imzası ile önce *Atılım* dergisi'nde sonra Prag'da 40 dilde yayın yapan *Barış ve Sosyalizm Sorunları* dergisi'nde yer aldı. Yazarlığa adını bu rapor/öykü ile attı. 1983 yılında üniversite öğrenimini tamamladı.⁹⁹

Üyesi olduğu Türkiye Komünist Partisi (TKP) tarafından 1985'te Moskova'ya gönderildi. 1985-1986 yılları arasında Moskova Sosyal Bilimler Akademisi'nde eğitim gördü. TKP tarafından komünistlik eğitimi almak için Rusya'ya gönderilen altı gencin başından geçenleri anlattığı *Kar Kokusu* (1998) adlı romanı, bu dönemde yaşadıklarından izler taşır. Moskova'dayken şiir yazmaya başladı. 1989'da aktif politikadan ayrıldı ve *Sokağın Zulası* adlı şiir kitabını yayımladı.¹⁰⁰

1990 yılında bir grup edebiyat tutkunuyla birlikte *Yine Hişt* adlı kültür-sanat dergisini çıkardı. Şiir, öykü ve yazılarını *Adam Sanat*, *Yine Hişt*, *Öküz* ve *Cumhuriyet Kitap* dergileri ile *Yeni Yüzyıl* gazetesinde yayımladı. 1992 yılında yayımlanan ilk öykü

⁹⁸ Üyepazarcı, *age*, 387.

⁹⁹ “Ahmet Ümit”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahmet_%C3%9Cmit [19.01.2017].

¹⁰⁰ *Age*, [19.01.2017].

kitabı *Çıplak Ayaklıydı Gece*'dir. Bu kitap Ahmet Ümit'i edebiyat dünyasına tanıtan ilk kitap olma özelliğini de taşır. Yazar aynı yıl Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Sanat Ödülü'nü aldı. Arkadaşı tiyatro yönetmeni Ali Taygun'un teşvikiyle polisiye yazmaya ağırlık veren Ahmet Ümit, 1993 yılında ATV için çekilen *Çakalların İzinde* adlı polisiye dizinin öykülerinin ve senaryosunun yazılmasına katkıda bulundu. Ardından da 1995'te çeşitli gazete ve dergilerde Franz Kafka, Dostoyevski, Patricia Highsmith, Edgar Allan Poe ve polisiye roman yazarları üzerine inceleme ve tanıtım yazıları kaleme aldı.¹⁰¹

Bir Ses Böler Geceyi (1994) adlı uzun hikayesinin ardından *Masal Masal İçinde* (1995) yayımlandı. Annesinden dinlediği masalları düzenleyip yazdığı bu kitap çeşitli özel ilköğretim okullarında ve özel kolejlerde ders kitabı olarak okutuldu. Kitaplarının tümünde var olan gerilim duygusu *Sis ve Gece* (1996) adlı polisiye romanında kendisini tümüyle dışa vurdu. *Sis ve Gece* Türkiye'de büyük yankı uyandırıp tartışmalara yol açtı. Yunanistan'da da yayımlanan roman, yabancı dile çevrilen ilk Türk polisiye yapıtı ünvanını kazandı. 2007 yılında roman Turgut Yasalar tarafından beyaz perdeye aktarılmıştır.¹⁰²

Sis ve Gece'yi *Kar Kokusu* (1998) adlı romanı ve *Agatha'nın Anahtarı* (1999) adlı polisiye öykü kitabı takip etti. 2000'den itibaren *Patasana* (2000), *Kukla* (2002), *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir* (2002), *Beyoğlu Rapsodisi* (2003), *Aşk Köpekliktir* (2004), *Ninatta'nın Bileziği* (2006), *Kavim* (2006) adlı kitaplarını ardı ardına yayımladı. 2007'de *İnsan Ruhunun Haritası* adlı denemesini yayımladı. 2008'de yayımlanan *Bab-ı Esrar*'da Şems-i Tebrizi cinayetini konu edindi. İstanbul hakkında çok detaylı bilgiler de içeren *İstanbul Hatırası* adlı polisiye romanı 2010 Haziranında okurlarla buluştu. Yazarın *Başkomiser Nevzat Çiçekçinin Ölümü* (2005) adlı bir de çizgi romanı vardır.

Öykülerinden yola çıkılarak Uğur Yücel tarafından *Karanlıkta Koşanlar* ve Cevdet Mercan tarafından *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir* dizileri yapılmıştır. Gene *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir*, *Agatha'nın Anahtarı* ve *İstanbul Hatırası* başlıklı kitapları radyo tiyatrosu formatına uyarlanarak *NTV Radyo*'da yayımlanmıştır. 2008 yılında yayımlanan *Olmayan Ülke*'yi *Elveda Güzel Vatanım* (2015) takip etmiştir.¹⁰³

¹⁰¹ Age, [19.01.2017].

¹⁰² "Sis ve Gece (roman)", [https://tr.wikipedia.org/wiki/Sis_ve_Gece_\(roman\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Sis_ve_Gece_(roman)) [03.08.2016].

¹⁰³ "Ahmet Ümit", https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahmet_%C3%9Cmit [19.01.2017].

Ahmet Ümit'in romanları sağlam bir polisiye kurgunun yanında derin sosyolojik ve psikolojik çözümlemeler de içerir. Ülkenin tarihsel mirası olan Hitit İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'na dair ilginç bilgiler, metinlerin içine ustaca yerleştirilmiştir. Ancak bu çarpıcı tarih notları okurun ilgisini diri tutmaktan çok insan ruhunu tartışmak için kullanılır. Çünkü yazar, edebiyatın amacının, eğer böyle bir amaç varsa, insan ruhunu açıklamak olduğuna inanmaktadır. Onun romanları Anadolu'nun zengin tarihi üzerinde Poe'nun kurgusuyla Dostoyevski'nin ruhsal çözümlemelerinin bir birleşimi gibidir. Yazdıklarının en önemli özelliği hızlı okunabilir olmasının yanında, güçlü bir dil ile sağlam edebi bir estetiğe de sahip olmasıdır.¹⁰⁴

Üyepazarcı'ya göre Ümit'in romanlarını diğer polisiye romanlardan ayıran özelliği, yapıtlarındaki kahramanların içinde bulundukları durumların, okur açısından bilmece ya da serüven ögesinden bağımsız olarak bir değeri olmasıdır. Ahmet Ümit insanlara bağlı ve onları anlatan bir yazardır. Her kitabında farklı bireyleri, farklı çevreleri anlatır.¹⁰⁵ Bu kişiler MİT elemanları, Moskova'da eğitim gören gizli Komünist Partisi mensupları, eski asker, yeraltı dünyasının insanları, akademisyenler, Mevlana, arkeologlar ve bu bağlamda binlerce yıl önce yaşamış bir Hitit kent devletinin üst düzey görevlisi ya da basın mensupları olabilir. Ümit'in her kitabı birbirinden farklı olmasına rağmen, polisiye romanlarının yarısında cinayeti ya da cinayetleri inceleyen tek bir karakter vardır: Başkomiser Nevzat ve onun iki yardımcı Zeynep ile Ali.

Ümit, kendisine ilham veren şeyler için şöyle der:

“Günlük hayatta karşılaşılan, gazetelerin üçüncü sayfalarında okunan olaylar heyecan vericidir ve romanlarımın malzemesini oluşturur; bunların üzerine kurgu yapabilir; yaşamın kendisi Binbir Gece Masalları'ndan daha çekicidir; zaten aslında gerçek yaşamda karmaşa ve zenginlik vardır.”¹⁰⁶

Ahmet Ümit'in yazdıkları, sanki yazarın hakkında konuşmak istediği ya da zaten popüler olan bir konuya dairdir. Yazar adeta konuşmak istediği konu etrafında bir polisiye hikaye yaratır. Okurlarını sadece eğlendirmekle kalmayan yazar, onları aynı zamanda bilmecenin çözümüne de dahil eder. Bu şekilde güncel sorunlar hakkında kafa yormalarını da sağlamış olur.

¹⁰⁴ “Ahmet Ümit'in biyografisi”, <http://www.ahmetumit.com/biyografi7ee0.html?region=tr> [26.01.2017].

¹⁰⁵ Üyepazarcı, **age**, 400.

¹⁰⁶ Erciyes, **age**, 14.

Ahmet Ümit, bugüne kadar yazdığı tüm kitaplarında olayları genellikle kahramanın ağzından anlatmayı tercih etmiştir. Eserlerinde iç monolog oldukça sık gözlenir. Kahramanların birçoğu bir eylemde bulunmadan önce çok düşünür ve düşündüklerini okurla paylaşırlar. Ümit'in polisiye romanlarının sosyopsikolojik bir yönü de vardır. Romanları sadece olay anlatan ve çözüm bekleyen bir bilmece den ibaret değildir. Ümit, kahramanlarının kuşandıkları bütün psikolojik zırhları çekip atarak onları okuyucunun karşısında tüm çıplaklıklarıyla sergiler. Kahramanların tüm eylem ve düşüncelerini okurlara “verirken” aslında yapmak istediği, onları bu eylemlere ve düşüncelere iten sebeplerin neler olabileceğini okura düşündürmektir.

Son yıllarda yayımlanan romanlar, bir çeşit itiraf ya da günah çıkartma işlevine bürünmüştür. Kahramanların iç dünyasıyla derinden ilgili olan bu romanlarda, Ümit'in romanlarında da sıkça rastlandığı üzere, ikincil öneme sahip olaylar ve çoğu trajik olan yaşamlar ustalıkla resmedilmiştir. Yeni çağın polisiye romanlarında olduğu gibi, bir yandan kahramanların iç dünyasıyla ilgilenirken diğer yandan okuyucunun merakını gitgide artırarak bir bilmece yaratmayı başarır. Günümüzde psikoloji çok önemli bir rol oynar. “Polisiye türün çok okunmasının nedenini, hoşça vakit geçirtmesine, eğlendirmesine ve bütün bunları zekayı sınavarak yapmasına” bağlayan yazar, polisiyenin bir “afyon olarak algılanmama”sını isteyerek, okurların psikolojik ihtiyaçlarına gönderme yapar.¹⁰⁷ Polisiye romanı, kendi üslubuna uygun olduğu için tercih ettiğini belirten Ümit, amacının topluma ışık tutmak olduğunu söyler:

“Edebiyatın ahlaki yönünü belirleyen etmenlerden biri de yanlış görülene, sahtekârlığa, şarlatanlığa karşı kalemle mücadele etmek. Üstelik bunu edebiyatın estetik haz verme, eğlendirme, hoşça vakit geçirme, meraklandırma, arındırma vb. işlevlerini bozmadan yapmak. Edebiyat bu görevi üstlenmelidir çünkü toplumsal kültürdeki bozulma, yoğun olarak edebiyatı da etkiler. Edebiyat şimdi eskisinden daha muhalif bir tavır üstlenmeli, eskisinden daha aykırı, daha hınzır olmalıdır. Bu tavrın getireceği riski göze almak da edebiyatçının başka bir görevidir diye düşünüyorum.”¹⁰⁸

Felsefenin yanı sıra psikolojinin de polisiye roman için çok önemli olduğunu belirten Ümit, suçu anlatan bir yazarın, suç karşısında insan psikolojisini de anlatmak zorunda olduğunu, dolayısıyla bir polisiye romanın katil, kurban ve dedektif

¹⁰⁷ Tayak, **age**, 48-49.

¹⁰⁸ Ahmet Ümit, “Polisiye, Edebiyatın Piçi değil, Kremasıdır”, (Röportaj: Serpil Gülgün), Milliyet Kültür&Sanat, 26 Eylül 2002, <<http://www.milliyet.com.tr/2002/09/26/sanat/san10.html>>

üçlünün psikolojisini verebildiği sürece iyi olabileceğini, bu psikolojiyi anlatmadan iyi bir polisiye roman yazılamayacağını ifade eder.¹⁰⁹

Ahmet Ümit'in romanlarını, gerçek hayatı anlatması, sokağın dilini kullanması ve bir cinayet soruşturmasına engel olmak için delillerin yok edilip tanıkların da ortadan kaldırılmaya çalışılması ya da kara roman tarzında, zincirleme olaylar ve beklenmedik bir sonla bitmesi; gerilimin, şüphenin, heyecanın, korkunun, çok yüksek olması, karmaşık bir kişiliğin psikolojik bir çözümlemesini ya da davranışsal bir incelemesini sunması gibi özelliklerinden dolayı thriller (heyecan-korku) ve suspense (şüphe-gerilim) roman tarzında yazılmış eserler olarak değerlendirebiliriz.¹¹⁰

Ümit, Türkiye gündemini takip ederek “Toplumcu gerçekçilik” anlayışına göre kaleme aldığı romanlarını, polisiye tür olarak, kara roman, thriller ve suspense roman türlerinde kurgular.

3.1. Ahmet Ümit'in yazdığı dönemde Türkiye'nin sosyopolitik koşulları

Yukarıda da gördüğümüz gibi Ümit'in ilk eserlerini kaleme aldığı yıllar Türkiye çok karışık bir dönemden geçmekteydi. Çok genç yaşta siyasi hayata katılan Ümit, çok geçmeden toplumun birçok kesiminin de yer alacağı, farklı politik eylemlere karışmıştır. Bu koşullar kaçınılmaz olarak yazarın eserlerine de yansiyacaktır. Yazar, neden polisiye, sorusuna şöyle cevap verir:

“Edebiyat varolalı beri, polisiye roman en önemli edebi türlerden biridir. Önemlidir, çünkü suçu anlatmaktadır. Suç tıpkı insan DNA'sı gibi birçok bilgiyi içinde barındırmaktadır. İşlenen bir suçu inceleyerek çağını, insanı ve toplumu anlatabilirsiniz.”¹¹¹

1980'li yıllar Türkiye için zor bir zamandı. 12 Eylül darbesi ile birlikte yönetim askerin eline geçmiştir; ancak kontrollü bir yönetim gerçekleşmemiştir. Cinayetler, tutuklamalar, sahte davalar, adam kaçırmalar vb. her gün yaşanan sıradan olaylar haline gelmişti. Ülkenin içinde bulunduğu bu koşullardan o zamanlar genç bir üniversite öğrencisi olan Ahmet Ümit de ister istemez etkilenmişti. Toplumsal dengenin bozulması sonucu Sağ-Sol çatışmaları, ölümler vb. artmıştır. Tüm bu

¹⁰⁹ Kemal Kum, H., “Polisiye Roman Ve Ahmet Ümit'in Roman Yazarlığı”, http://kibirilibido.blogspot.gr/2014/05/polisiye-roman-ve-ahmet-umitin-roman_29.html [12.12.2016].

¹¹⁰ Habibe, Gezer. “ Türk Edebiyatında Polisiye Roman Ve Ahmet Ümit'in Polisiye Roman Kurguları” (Yüksek Lisans Tezi, S. Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 124.

¹¹¹ Ahmet Ümit, “Kızıl Nehirler Nereye Dökülür”, **Radikal Kitap**, s.8, (2001): 7.

konular, Ümit'in kitaplarında kendilerine yer bulmuştur. Cumhuriyetin “kurtuluşu” askerin müdahale ile ve ardından siyasal sistemin “tasfiyesi” başladı. İktidar, askerin eline geçtikten sonra devletin yöneticisi de general Kenan Evren oldu. Yeni hükümette eski ya da yeni hiçbir siyasetçiye yer verilmedi. Basının ve “kültürel hayatın” merkezi olan İstanbul’da birçok gazete kapatıldı; gazeteciler ve editörler tutuklandı. Cunta o kadar otoriterdi ki 1981 Haziranında açıkça siyasal konulardan bahsetmek yasaklanmıştı. Geçmişle tüm bağları koparabilmek için siyasi partilerin arşivler dahi ortadan kaldırılmıştı.¹¹²

80’li yıllarda bütün Türkiye’de bir “tutuklama dalgası yaşandı”. Bir yandan siyasi içerikli terör eylemleri azalırken, diğer yandan sol görüşe ait küçük bir terimi bile dile getiren bir kişi problemler yaşayabiliyordu. 1982’de yeni Anayasa’ya göre basın özgürlüğü, sendikaların özgürlüğü, insan hak ve özgürlükleri sınırlandı. Devlet’e göre artık toplumsal düzen ve ulusal güvenlik en önemli konulardı. Bu on yıllık sürede İslami eğilim artmaya başladı ve devlet ile din arasındaki uçurum gitgide açıldı, çatışmalar yaşandı. Bu “çatışmaların” kanlı sonuçları da oldu. Siyasal nedenlerle işlenen cinayetlerin sayısı epeyce yükseldi. Bir yandan Güneydoğudaki Kürt ayaklanması, diğer yandan bozulan ekonomi ülkeyi gitgide bir çıkmaza sürükledi.¹¹³

90’lı yıllar Türkiye’de hem insan hakları ihlali hem de Kürt kimlik sorunu devam etti. Bu iki konuyla ilişkisi olan bir konu daha vardı. Sağ mafyanın devletle olan ilişkileri 80’li yıllardan 90’lı yıllara kadar devam etti. Organize suç ve silahlı kuvvetlerle devlet arasındaki ilişki Susurluk skandalıyla ortaya çıktı.¹¹⁴ Bu on yıllık süre içinde gerçekleşen bir takım reformlara rağmen, İslami düşüncelere sahip kesim ile devlet arasındaki uçurum her geçen gün biraz daha açılmaya devam etti.

Ümit, Türkiye’de sıkça karşılaşıldığını belirttiği “derin devlet” olgusunu ve bu çerçevede işlenen cinayetlerin polisiye romana konu olabilecek nitelikte olduğunu şöyle açıklar:

“Derin devlet ulus devletlerin gerçek amaçlarını ve görünmeyen yüzlerinin sergilenmesi açısından ilginç bir olgudur. Gerek Türkiye’de, gerekse öteki devletlerde derin devletin uygulamaları, ulus devletlerin anayasalarında yer alan hümanist önermelerin pek çoğunun

¹¹² Erik J. Zürcher, *Sichroni İstoria tis Tourkias*, (Modernleşen Türkiye'nin Tarihi) (Atina:Aleksandria, 2004), 359.

¹¹³ *Age*, 361-372.

¹¹⁴ Zürcher, *age*, 409-410.

gerçekte birer aldatmaca olduğunu gösteren, uygarlığımızın ikiyüzlülüğünü tarih sayfalarına kanla yazan birer kanıttan başka bir şey değildir. Derin devletin uygulamaları birer suç olduğu için gizli yerine getirilir. Suç ve gizlilik ise polisiye romanın ana malzemesidir. İşte bu nedenle de dünyada ve ülkemizde polisiyenin vazgeçilmez konusu olarak yer alır. Ülkemiz için bu konunun daha da önemli olduğunu düşünüyorum. Bizde suç yapısı hâlâ feodal kültürün etkisi altındadır. Genellikle bireysel suçlar polisiye romanın konusu olabilecek içerikten yoksundur. Ancak devleti, cumhuriyeti, dini korumak adına işlenen, ustaca düzenlenmiş, inceden inceye kurgulanmış, pek çok suç vardır. 16 Mart Katliamı, Abdi İpekçi cinayeti, 1 Mayıs katliamı, Uğur Mumcu cinayeti ve daha adlarını sayamayacağım kadar çok cinayetin faileri hâlâ bulunamamıştır. Yani derin devlet ve ona karşıymış gibi duran örgütlerin faaliyetleri polisiye roman için essiz bir malzeme olmayı sürdürmektedir. Sorun bu malzemeyi nasıl kullandığımızdır. Bu noktada da polisiye romana bakış açımız kaçınılmaz olarak işin içine girer.”¹¹⁵

Ülkenin ekonomik durumu, ancak 2000’den itibaren iyileşmeye başlamıştır. Yabancı yatırım gelmiş ve işsizlik azalmıştır. Son yıllarda yaşanan en kötü durum ise terör olaylarıdır. Suriye’de devam eden iç savaş nedeniyle bir milyonu aşkın Suriyeli mültecinin Türkiye’ye sığınması sonucu ülkede var olan sorunlara bir yenisi daha eklenmiştir.

Tüm bunların Ahmet Ümit’in edebi üretimini nasıl etkilediğini, yazarın hangi konular üzerine yoğunlaştığını inceleyelim.

3.2. Ahmet Ümit’in eserindeki inceleme

3.2.1. Başkomiser Nevzat

Ahmet Ümit’in romanlarında tek bir dedektif figürü yoktur. Her romanda cinayeti farklı bir dedektif araştırabilir. İncelenen on üç romanın altısında dedektif, kahramanlardan biridir. Yedi romanda ise Başkomiser Nevzat, ekibiyle birlikte katilin ya da katillerin peşine düşer. Nevzat’ın ekibinde biraz kaba ama doğal bir insan olan Ali ve yapısı gereği daha soğukkanlı olan Zeynep adında iki polis vardır. Başkomiser Nevzat, karısı ve kızını kendisi için düzenlenen bir bombalama olayında kaybetmiş ve bütün çabasına karşın suçluları yakalayamamıştır. Yaşadığı bu büyük travmaya rağmen mesleğine devam eden Nevzat, “suçu önlemek için suçluyu yakalamanın, adaleti sağlamak için yasayı uygulamanın hiçbir işe yaramadığını karşılaştığı yüzlerce olayda birebir yaşayarak öğrenmiş”tir. Bundan dolayıdır ki

¹¹⁵ Kemal Kum, H., *age*, [12.12.2016].

“insan denen bu tuhaf yaratığı kötülükten uzak tutacak ne bir güç ne bir yasanın olmadığı” farkındadır¹¹⁶. Şimdi sıkıcı da olsa hayatını sürdürmeye çalışır. Fatih’teki eski evini, Bahtiyar isimli yaşlı köpeğini ve eski Renault marka arabasını asla terk etmez. Son yıllarda Evgenia adlı Rum bir kadınla bir ilişkisi olmasına rağmen, kaybettiği eşinin ve kızının hatırasına olan düşkünlüğü nedeniyle onunla evlenmeyi düşünmez. İstanbul’da, özellikle de Balat’ta, yaşayan Nevzat, modern polisiye edebiyatın dedektifleri gibi basit ancak çok düşünen bir adamdır. *İstanbul Hatırası* başlıklı romanda Nevzat’ın iç dünyasına dair birçok bilgi elde ederiz. Bu romanda çağdaş polisiye romanın bir özelliğine daha rastlarız: profilleri olay örgüsünde çok önemli bir rol oynayan kahramanlara ayrıntılı bilimler ayrılır.

3.2.2. Ahmet Ümit’in eserinde kadın

Ahmet Ümit eserlerinde kadına ayrıca bir yer verir. Eserlerinde yer alan her kadın için ayrı bir hikaye kurgular. Kaderine razı olanından kendi hayatını kurmaya çalışanına kadar her türlü sınıftan kadından bahseder. Olay örgüsü bazen tek bir kadın etrafında kurulurken, bazen de kadın kahraman ikincil ama önemli bir rol oynar. Ümit’in eserlerinde tek tip kadın yoktur. Tam tersine genç, yaşlı, çağdaş, tutucu, ekonomik yönden bağımsız olan ya da olmayan birçok kadın söz konusudur. Örneğin 1996 yılında yazılan *Sis ve Gece* isimli romanının konusu genç bir kadının kaybolmasıdır. Özellikle bu romanda rastlanan kadın figürünün, çok boyutlu olduğunu söyleyebiliriz. Kaybolan genç öğrenci Mine, Almanya’da doğup büyüyen bir Türk kızıdır. Yüksek öğrenim görmek için İstanbul’a gelen Mine, tek başına yaşamak ve kararlarını tek başına almak ister. Ancak yakın çevresi Mine’nin bu isteğini olumlu karşılamaz. Tek başına yaşaması, sürekli sevgili değiştirmesi gibi durumları annesinin öfkesine neden olur. Mine’nin, Sedat isimli, evli ve kendisinden yaşça daha büyük bir adamla cinsel ilişkisi vardır. Mine’nin annesi Sevim’in hikayesi de ondan çok farklı değildir. Sevim okul yıllarındayken erkek arkadaşıyla cinsel ilişkiye girer; ancak daha sonra erkek arkadaşı tarafından terk edilir. Bu durumu bir namus meselesi yapan aile Sevim’i Almanya’da yaşayan bir Türk’le zorla evlendirir. Sevim evlenmeden önce kendi evinde bile öldürülmekten korkuyordur.

¹¹⁶ Erol Üyepazarcı, “İstanbul’un başrolde olduğu polisiye”, http://kitap.radikal.com.tr/makale/haber/istanbulun_basrolde_oldugu_polisiye-60606 [06.09.2016].

Gerçekten bugün Türkiye'nin bazı kesimlerinde ciddi bir sorun olarak düşünülen “namus” meselesi sıkça genç kızların hayatını “düzenler”. Her gün gazetelerde en az iki namus cinayeti haberi yayımlanmakta. 21. yüzyıla yakışmayan anlayışlara hâlâ devam edilmektedir. Yeni nesil bu tip anlayışlardan uzak kalmaya çalışır; ancak gene de yaşlıları değişime ikna etmek epeyce zordur. Örneğin Mine'nin annesi, Sevim, ilişki meselesinde kızı hakkında olumsuz düşüncelere sahiptir.

Aile ortamında öldürülmekten korkan tek kadın Sevim değildir. Kadınlara karşı şiddet, bugün hâlâ Türkiye'de çok ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Maalesef Türkiye, kadınlara karşı saygı meselesinde yeterli hassasiyeti gösteren bir ülke değildir. 2016 yılında 316 kadın, erkek şiddetine maruz kalarak hayatını kaybetmiştir.¹¹⁷ Kendi evinde korkarak babası ya da ailenin başka bir erkek üyesi tarafından öldürülebileceği ihtimalini bilerek yaşamak kâbustur.

1998 yılında yayımlanan *Kar Kokusu* adlı romanda kadınların da, yemekler gibi dünya nimetlerinden(!) sayılması, ifadesi yer alır.¹¹⁸ Bu romanda kadınlar, sadece yardımcı ya da ikincil olarak, kahramanların eşleri, sevgilileri ya da kızları şeklinde sunulurlar.

Patasana adlı romandaki kadın kahraman çok cesaretlidir. Bir arkeolog grubun başkanı olan Esra eşinden boşanmış, bir kız çocuğu annesi, başarılı, genç bir kadındır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Ümit'in eserinde her türlü kadın tipi vardır. Sözü geçen romanda kaderini eline almış, güçlü bir kadına rastlarız. Çağdaş bir kadın olan Esra çok yönlü bir kimliğe sahiptir. Türkiye'de de artık kadın her alanda yerini almıştır. Yüzbaşı Eşref, Esra'ya kadın olduğu için maktulün cenazesine katılamayacağını söyler. Türk olmayan ya da İslam dini hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan biri için bu yasak garip gelebilir.

Modern Türk kadını Ümit'in eserlerinde çok sık rastlanan bir figürdür. Cesur kadın figürü diğer kahramanlardan daha saygın bir konumdadır. Esra hakkında şunları okuruz: “Herkes Atatürkçü, çağdaş Türk kadını, diye sizi örnek veriyor.”¹¹⁹

Kukla romanındaki kadın kahraman için Ahmet Ümit şöyle der:

¹¹⁷ “Bir Yılda 316 Kadın Katledildi”, <http://www.milliyet.com.tr/bir-yilda-316-kadin-katledildi-gundem-2372050/> [03.01.2017].

¹¹⁸ Tayak, **age**, 48.

¹¹⁹ Ahmet Ümit, **Eglimata Me Onomasia Proelefsis** (Patasana), çev. Sofia İpsilanti, (Atina: Kedros, 2002), 220.

“Benim kitabımdaki Demet de eski ülkücü olup sonradan iyi yetiştirilen ve yabancı istihbarat örgütlerince kullanılan Doğan karakterinin sevgilisi. Eski kocası ona şantaj yapıyor. Bizimki devreye giriyor. Adamı katlayıp bir kenara koyuyor. Demet de onunla ilişkiye giriyor. Susurluk’taki kadınlara benziyor. Hiçbir şeyden haberi yok.”¹²⁰

Kanımca yazar, bu noktada, hem romandaki kadın karakteri, Demet’i, hem de gerçek de bu tip kadınları küçümser. Demet etrafında neler olup bittiğini çok iyi anlar; ancak böyle bir çevrede yaşamayı seçer.

Aynı romanda kadın karakter tarafından sıkça kullanılan kötü bir taktiğe rastlarız. Doğan’ın sevgilisi, Demet, Doğan’ın illegal hayatını değiştirebilmek için hamile kalır. Ancak Doğan’ın ısrarı üzerine çocuğu aldırır. Burada kadın psikolojisine dair şunları okuruz: “Çünkü onun kafasının bir köşesinde de – bütün kadınlarda olduğu gibi – erkeğini kendi yaşamının bir parçası haline getirmek isteği bulunduğunu öğrenmiş bulunuyoruz.”¹²¹

Kahraman Adnan’dan günümüze dek devam eden bir stereotipe rastlarız: “Sanılanın tersine kadınlar, erkeklerden daha mantıklıdır.”¹²² Sanki iki cinsiyet arasında hangisinin daha mantıklı olduğunun mutlaka bulunması gerekir! Ancak romanda kadınlarla ilgili en şaşırtıcı açıklama, kocası tarafından daha genç bir kadınla aldatılarak terk edilen bir kadın tarafından yapılır: “[...] bana haksızlık yaptığını da düşünmüyorum. Eğer ortada bir haksızlık varsa, bunu doğa yapıyor kadına.”¹²³

Kavim romanında Başkomiser Nevzat’ın sevgilisinin hikayesini öğreniriz. Rum Evgenia “aksansız bir Türkçeyle konuşur” ve gençliğinde çok tutkulu bir aşk yaşamıştır. Anadolu’dan gelen yakışıklı bir delikanlıya aşık olur. Babasının itirazına rağmen Urfa’ya gider. Az zaman geçtikten sonra, oradaki hayatın çok farklı olduğunu anlar ve İstanbul’a dönmek ister. Bir komşusu Evgenia’nın umudunu kırmaya çalışarak şöyle der: “Artık İstanbul’u unut kızım, senin bu evden ölüne çıkar.”¹²⁴ Gizlice kaçmaya çalışan Evgenia, öldürülmekten korktuğu için polise gider ve Nevzat’la tanışır. Nevzat, Evgenia’nın hayatını kurtarmak için nişanlısıyla konuşurken Urfalı olup İstanbul’da yaşamış bir delikanlının kadınlar hakkında ne düşündüğünü öğrenir: “O İstanbul kızı, eğlence istiyor, gezmek istiyor, tozmak

¹²⁰ Ahmet Tulgar, “Can Sıkıntısından Değil Para İçin Çeteci Oldular”, <http://www.milliyet.com.tr/2002/03/17/pazar/paz00.html> [02.10.2016].

¹²¹ Ahmet Ümit, **Kukla**, 12-13.bs. (İstanbul: Everest, 2015), 311.

¹²² **Age**, 342.

¹²³ Ümit, **Kukla**, 343.

¹²⁴ Ahmet Ümit, **Kavim**, 13-14.bs. (İstanbul: Everest, 2015), 89.

istiyor. bizim burada bunu yapana, affedersin, orospu diyorlar. Doğru mu, yanlış mı ben de bilmiyorum Amirim ama öyle diyorlar işte.”¹²⁵ Kadına dair dile getirilen bu düşünce sadece edebi bir esere değil, Türkiye’nin güncel ajandasına da aittir.

Ümit, kadın kahramanlarına güçlü bir hafıza da verir. *Sultanı Öldürmek* romanında şunları okuruz: “Çünkü kadınlar, kendilerine yapılan saygısızlıkları asla unutmaz.”¹²⁶

Bu romanda öldürülen kadının da hafızası çok güçlüdür. Nüzhet, kocasından gördüğü tüm şiddeti unutmayı tercih ederek onunla yaşamaya devam eder. Aynı zamanda çok önemli ve değerli bir tarihçi olan kurbanın – başka birçok kadın gibi – ona diş geçirmeye gücü yoktur.

Beyoğlu’nun En Güzel Abisi romanında sunulan kadın karakterler çok boyutludur. Tarlabası’nda yaşayan, bir yanda geçim derdine düşmüş konsomatris, diğer yanda ise sosyal hayatı olan, enerji dolu güçlü bir kadın. Yazar burada Nazlı adında öz babası tarafından üzerine kumar oynanan talihsiz bir kızın hikayesini anlatır. Bunu yaparken Türkiye’nin gündemin de uzak kalmaz. Nazlı’nın sözleri acı bir gerçeği yansıtır:

“Evet, bu memlekette kadınların eti de, canı da sudan ucuz. Bu memlekette kadınlar, erkeklere kurban diye sunulmuş, hem zevklensinler hem işlerini gördürsünler hem de öldürsünler diye...”¹²⁷

Farklı hikayeler anlatan kadınlar da Nazlı’yla aynı görüştedir. Nazlı’nın hayal kırıklığı çok derindir:

“Bu ülkede canlı cansız her şey satılık Nevzat Bey. Paran varsa her şeyi satın alabilirsin, elbette en başta da insanları. Doktorları, hâkimleri, savcılar, polisleri, yanlış anlamayın herkesi bu ülkenin sorunu ahlaksızlık, şeref yoksunluğu, onur kaybı...”¹²⁸

Ancak Nazlı, zor durumlarda bir şekilde güçlü olmayı başarır. Nasıl başarır? “[...] her insan en az bir düzine örgüte üye olmalı. Devletin bu kadar güçlü olduğu bir memlekette bireyin kendini başka türlü savunma şansı yok.”¹²⁹

3.2.3. Siyaset ve siyasi ideolojiler

Siyasi bir ortamda büyüyen Ahmet Ümit kuşkusuz bu konuyla çok ilgilenir. 1998 yılında yayımlanan *Kar Kokusu* isimli romanda, siyaset ve özellikle sosyalizm romanın temelini oluşturur. Ümit’in doğduğu zamana ve eğitimine göz atarsak

¹²⁵ Ümit, *Kavim* 88.

¹²⁶ Ahmet Ümit, *Sultanı Öldürmek*, 16-17.bs. (İstanbul: Everest, 2016), 412.

¹²⁷ Ahmet Ümit, *Beyoğlu’nun En Güzel Abisi*, 20.bs. İstanbul: Everest, 2016. 176.

¹²⁸ *Age*, 176.

¹²⁹ *Age*, 186.

siyasetin, yazarın ayrılmaz bir parçası olduğunu anlayabiliriz. Daha önce gördüğümüz gibi Ahmet Ümit Moskova Sosyal Bilimler Akademisi'nde eğitim görmüş ve birçok siyasi eylemlerde yer almıştır. Yazar ülkesinin ihtiyaçlarıyla ilgilenir ve Türkiye'ye nelerin gerekli olduğunu fark eder. İnsanların ayakta kalabilmeleri için din, ideoloji, ahlak ve adalet kurallarına ihtiyaçları vardır.

Ahmet Ümit'in eserlerinde siyasi ideoloji, ön sırada olmadığı zamanda, olayların ya da kelimelerin arkasında bulunur. Türk insanının siyasetle çok ilgili bu yapısı romanlarda yansıtılmıştır. Son yılların tarihinde Sol-Sağ ideolojisinin kanlı çatışmaları, günlük hayatın bir parçası haline geldiği için bu konu kitaplarında göz ardı edilemezdi. *Sis ve Gece* romanında öğrenciler tarafından oluşturulmuş “solcu” örgütleri okuruz. Belki de genç Ahmet'i bu öğrencilerin arasında seçebiliriz. Yazar solcu ortamdan bahsederken, çok farklı insanların bu ideolojiden etkilenmiş olduğunu; bu görüşteki insanların içinde de “yalancı solcu”ların olduğunu savunur. Türkiye'de silahlı eylem yaygın bir gericilik biçimi olarak Ümit'in kahramanları tarafından kınanır. Bu şekilde romanların didaktik yüzü de ortaya çıkmış olur.

1998 yılında yayımlanan *Kar Kokusu* adlı romanda, Sol ideolojinin hakim olduğu bir ortam söz konusudur. Roman bir grup TKP'linin Marksizmi öğrenmek için Rusya'ya gidişlerini ve içlerinden polise çalışan birinin kendi arkadaşları tarafından öldürülmesini anlatır. Bu romanda Ahmet Ümit'in hatıralarından da izler vardır. Elbette yazar burada da, konuşmak istediği konunun etrafında bir polisiye hikâye yaratır. Romanda komünist partinin izlediği politikalar eleştirilir. İki öğrenci arasında geçen bir diyalogta şunları okuruz: “Haklısın, dedi, sosyalist ülkelerde de önemli yanlışlıklar yapılabilir. Kimseye sonuna kadar güvenmek zorunda değiliz.”¹³⁰ İlerleyen sayfalarda Marx hakkında şöyle bir düşünce okuruz: “...ama galiba öyle, Marx da yanlış düşünüyor. Yoksa komünizmi bir zorunluluk olarak görmezdi”.¹³¹ Ahmet Ümit bir röportajında düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Moskova'ya gittik. Ama orada gördüğüm manzara, sosyalizm benim kafamdaki değil. Benim ideallerimdeki cennet değil yani, mutsuz insanlar.”¹³² Başka bir röportajda kendi sol

¹³⁰ Ahmet Ümit, **Kar Kokusu**, 15-16. bs. (İstanbul: Everest Yayınları, 2015), 95.

¹³¹ **Age**, 159.

¹³² Armağan Çağlayan, “AKP'liler De Mutsuz Uyanıyor”, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/armagan-caglayan/akpliler-de-mutsuz-uyaniyor-1494519/> [02.10.2016].

görüşlerini şu şekilde sunar: “Özgürlüğü savunan, totaliterizme karşı, çoğulcu, tek sesli değil, diktatörlüğe dayanmayan ama haklının ve ezilenin yanında olmak.”¹³³

Romanda parti üyeleri “Güler yüzlü sosyalizme”, “Piyasa sosyalizmi”ne eğilim gösterirler. Türkiye’de TKP sürecinin önce TBKP’ye sonra dağılıp yok olmaya gittiği bilinir. Bu politikaya övgü, roman kahramanlarının özellikleriymiş gibi içten ve belirgin kılınır.¹³⁴

Türkiye’nin yakın geçmişindeki dikta yılları romandan eksik olamaz. *Kar Kokusu* romanında komünist öğrencilerden birinin “Kızıl Fener”¹³⁵ operasyonunun ardından tutuklanmış olduğunu öğreniriz. Yaşadığı işkencenin gerçeklikten uzak bir anlatım olmadığını tahmin edebiliriz. Dikta yıllarında yapılan ağır işkenceler insanların hem bedensel hem ruhsal acılar çekmelerine neden olmuştur. Darbenin kara günleri insanların ruhlarında ve vücutlarında bastırıldı. *Kar Kokusu*’nda kahramanlardan biri ruhsal sorunları olan birini göstererek “...onu hasta yapan diktatörlüğün baskısı” der. Yasadışı eylemlere katılanların psikolojisini çok iyi anlatan *Kar Kokusu*’nda gizlilik koşullarında çalışan bir parti üyesi için hiçbir mekanın yeterince güvenli olmadığını okurken o dönemin insanların psikolojisine de yaklaşmış oluruz.

Romanın sayfalarında cunta dönemi ile ilgili bir bilgi daha buluruz: Polisin doksan gün gözaltında tutma yetkisi vardır ve işkencelerin birçoğu da bu sürede gerçekleşir. Edebi bir eser okuduğumuzda, özgürlüğü arayan insanların “kelimelerinin arkasında” özgürlük adına verdikleri gerçek mücadeleyi de okumuş oluyoruz. *Patasana*’da hala devam etmekte olan bir siyasi taktiği öğreniriz. Bulunan eski tabletlerde Patasana için, krala yani hükümdara karşı “gelmek tanrıların öfkesini uyandırmak, büyük uğursuzluk demektir.” Antik Mezopotamya’dan itibaren günümüze kadar iktidara karşı olmak tehlikeli sayılır.

Kukla adlı romanda da siyaset sıkça söz edilen bir konudur. Ana kahraman Adnan’ın eğitim yıllarını hatırladığı anlar, yazarın ya da o dönemin herhangi bir öğrencisinin de anıları olabilir. 1970’li ve 1980’li yıllar Türkiye’nin en zor ve en kara yılları olarak hatırlanır.

“1978 yılının 16 Martıydı. O günlerde İstanbul Üniversitesi ülkücülerin işgali altındaydı. Sayıca üniversite öğrencilerinin küçük bir azınlığını oluşturan ülkücüler, devletin gizli, polisin

¹³³ Okur, Hülya. “Ahmet Ümit: "Hala Solcuyum".
[http://www.haberx.com/ahmet_umit_hala_solcuyum\(17,n,10262714,704\).aspx](http://www.haberx.com/ahmet_umit_hala_solcuyum(17,n,10262714,704).aspx) [05.10.2016].

¹³⁴ Tayak, **age**, 48.

¹³⁵ 1982’de 12 Eylül döneminde TKP partisine yönelik olan şiddetli darbedir.

açık desteğiyle okulları ele geçiriyor, bizim gibi solcu öğrencileri öldürüyor, yaralıyor, dövüyor, okullara girmemize engel oluyorlardı.”¹³⁶

Bu dönemde Yunan örneğine paralellik gösteren bir durum söz konusudur. Solun içinde o yıllarda mücadele etmiş, sonrasında ise sistemin bir parçası haline gelmiş birçok kişi vardır:

“Çünkü o dönemden kalan pek çok katil, şimdi toplumun saygın üyeleri olarak, hatta bir zamanlar memleketin bölünmesine engel olmuş vatanseverler olarak aramızda ellerini kollarını sallaya sallaya dolaşmayı sürdürüyorlar mı?”¹³⁷

Ülkücülerin birçoğu vatan gibi kutsal bir kavrama hizmet ettiğini iddia ederek en ciddi yanlışları da yapabilir. Daha kötüsü de bu yanlışları doğru olarak kabul ettirmeye ve haklı göstermeye çalışırlar. Romanda solcu Adnan’ın kardeşi ülkücü Doğan’ın sözlerinden bu yanlış görüşlere dair fikir ediniriz:

“Evet, öldük ve öldürdük ama unutmayın, vatan için, millet için devlet için. [...] Ama bunların hiçbirini kendi çıkarımız için yapmadık. Hepsi aziz vatanımızın bölünmemesi, Türk milletinin sonsuza kadar yaşaması ve Türk devletinin yıkılmaması içindi.”¹³⁸

Ahmet Ümit’in bazı romanlarında asıl dedektif Başkomiser Nevzat’tır. Nevzat’ın takımında Zeynep isimli genç bir kadın da vardır. Bulgaristan göçmeni Zeynep’in babasıyla konuşan Nevzat, adamın çalışkanlığının nereden geldiğini sorduktan sonra “Sosyalizmden geliyor. [...] Sosyalizm öğretmiştir bize çalışmayı, disiplini, dürüst olmayı”¹³⁹, cevabını alır. Nevzat tepkisiz kalmaz ve sosyalizmin bir halt beceremediğini iddia ederken, Zeynep’in babasından, solcu bir yazarın cevabını alırız:

“Yöneticiler fena çıkmıştır be Başkomiserim... [...] Türkiye’de gibi be.... Yiyici adamlar geçmiştir partinin, devletin başına. Hırsızlar baş olmuştur millette. Bir de ırk davası başlatmışlardır. Bulgar, Türk, Pomak diye ayırmışlardır insanları. Biraz özgürlük olsaydı, az bi’ nefes alsaydı halk, yıkılmazdı sosyalizm be.”¹⁴⁰

Beyoğlu’nun En Güzel Abisi romanında tutuklanmış bir solcudan söz edilir. Tutuklanma koşullarını konuşurken, Nevzat’tan “Hayata Dönüş Operasyonu”¹⁴¹ ile ilgili az da olsa bilgi alırız: “Çok iyi hatırlıyordum, devlet acımasızca davranmıştı,

¹³⁶ Ümit, **Kukla**, 183.

¹³⁷ **Age**, 311.

¹³⁸ **Age**, 413-416.

¹³⁹ Ümit, **Kavim**, 152.

¹⁴⁰ **Age**, 152.

¹⁴¹ “Hayata Dönüş Operasyonu”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Hayata_D%C3%B6n%C3%BC%C5%9F_Operasyonu [14.11.2016].

onlarca mahkum hayatını yitirmişti, ölenlerin arasında güvenlik görevlileri de vardı.”¹⁴²

3.2.4. Milli – dini azınlıklar

İncelenen on eserde azınlıklar sıkça rastlanan bir konudur. Dini ya da milli azınlık söz konusu olduğunda, Ümit’in bu konuda detaylı bir araştırma yaptığı açıktır. Yazdığı konu hakkında tarih ve psikoloji gibi önemli alanları kapsayan bir incelemeyi, olay örgüsüne ilgiyi kaybettirmeden okura sunar. Rum, Ermeni, Hristiyan, Alevi vb. dini ya da milli azınlıklar, hemen hemen bütün eserlerde söz konusu edilir.

Sis ve Gece romanında iki Rum azınlığa rastlarız. Yaşlı Eleni, Maria isimli zeka özürlü kızıyla Kurtuluş’ta eski bir apartmanda oturmaktadır. Yazar bu romanda Sedat’a başrol dışında anlatıcı rolünü de yüklemiştir. Düşünceleri ise oldukça ilgi çekicidir: “Eski eşyaları korumak, değişikliğe gitmemek azınlıklara özgü bir savunma biçimi mi?” Sedat kendi sorusuna şöyle cevap verir: “Yok canım, yalnızca azınlıklara özgü bir tutum değil bu. Yaşlı insanlar genellikle böyle davranır. Bütün eşyaların bir anısı vardır.”¹⁴³ Ümit’in eserlerinde kadınlar bazen korkar söz konusu azınlıktan olan yaşlı Eleni bir kadın ise, iki kere daha korkar: “Azınlıklara özgü o güvensizliği seziyordum kadında. Gözlerindeki ürkeklik, gizliden gizliye kendini hissettiren çekingenlik, her davranışında belli ediyordu kendini.”¹⁴⁴

Azınlıklar yazarın sevdiği bir konudur. *Sis ve Gece* romanının dışında, *Beyoğlu Rapsodisi* ve ondan on yıl sonra yayımlanan *Beyoğlu’nun En Güzel Abisi* başlıklı romanlarda Rum azınlığının tarihini detaylı bir şekilde öğrenebiliriz. Bugünkü Tarlabası’nın, İstiklal Caddesi’nin, bir zamanların Pera’sının eskiden nasıl olduğunu okurlarla paylaşmak ister. “Yanlış anlaşılmış” Tarlabası’nın kaybolan parlaklığını romanların sayfalarına da sunar.

Ahmet Ümit, Türk hükümeti tarafından yapılan ve felaketle sonuçlanan olayları söylemekten çekilmez. Böylelikle bir yandan 6-7 Eylül olaylarına değinirken, diğer yandan farklı azınlıkların sorunlarını da okurlarla paylaşmış olur. Azınlıkların mülklerine el koymak için hükümetler tarafından neler yapıldığını okuruz. Korku,

¹⁴² Ümit, *Beyoğlu’nun en güzel abisi*, 266.

¹⁴³ Ahmet Ümit, *Sis ve Gece*, 20-21.bs. (İstanbul, Everest Yayınları, 2015), 41.

¹⁴⁴ *Age*, 46-47.

her zaman en başarılı araçlardan biridir. *Sis ve Gece, Beyoğlu Rapsodisi* ve *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi* romanlarında azınlıklar korku ile doludur.

2000 yılında yazılan *Patasana* adlı romanda yazar, Anadolu'da yaşamış azınlıklarla ilgilenir ve Türkiye'nin Güneydoğusunda yaşamış Ermeni toplumunun hikayelerini anlatır. Mekan tesadüfen seçilmiş değildir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Anadolu, günümüzde de çok kültürlü bir yapıya sahiptir.

Yazar geçtiğimiz yüzyılın başında yaşananları, romanın olay örgüsü ile birleştirerek okuyucuya sunar. Bu şekilde “tabu” sayılan bir konuya da değinmiş olur. Alman arkeolog Bernd, Ermeni tehcirinden bahseder: "Tartışacak bir şey yok, dedi Bernd kendinden emin bir tavırla, Bu bir soykırım. Dünya böyle kabul ediyor. Bir tek Türk hükümeti inkâr ediyor."¹⁴⁵ Tehcir meselesi sadece bu romanda geçer. Bernd şöyle devam eder: "İttihat ve Terakki Partisi'nin yöneticileri Ermenileri Anadolu'nun Türkleştirilmesi için sürdüler."¹⁴⁶ Bernd'in yorumuna Esra şu şekilde cevap verir: "[...]bu bizim konumuz değil. İsterseniz gerçeğin araştırılmasını tarihçilere bırakalım[...]"¹⁴⁷ Tehcir meselesi ve Ermenilerin Anadolu'da, hem geçmişteki hem günümüzdeki, durumları bütün roman boyunca tartışılır. Bu konuya dair sıkça gerçekleşen sözlü tartışmalardan birini şöyle okuyabiliriz: “Evet, biz Almanlar utanılacak işler yaptık, insanlık bizim yaptığımız katliamları unutmayacak ama bunları kabul ettik. Siz neden kabul etmiyorsunuz?”¹⁴⁸

Romanda Anadolu'da Kürtlerin askerle kanlı çatışmaları da yer alır. İlginç olan şudur ki yazar Kürt kelimesini kullanmaz. Bunun yerine terörist demeyi tercih eder. “Van'daki çatışmalarda beş güvenlik görevlisinin şehit düştüğünü, otuz iki teröristin öldürüldüğünü, operasyonların aralıksız sürdüğünü söylüyordu, tok sesli erkek spiker.”¹⁴⁹

Bu noktada dikkatimizi çeken bir nokta daha söz konusudur. Görev başındayken ölen askere, şehit denir. Bu terimi kullanan tek kişi Ümit değil, günlük hayatta da öyledir. “Şehit” kelimesinin kullanılması kişinin ölümüne dini bir yön verir ve bu yönün her

¹⁴⁵ Ümit, *Eglimata me onomasia proelefsis* (Patasana), 66.

¹⁴⁶ Age, 89.

¹⁴⁷ Age, 66.

¹⁴⁸ Ümit, *Eglimata me onomasia proelefsis* (Patasana), 369.

¹⁴⁹ Age, 78.

maktul tarafından seçilip seçilmediği kesin değildir. Bu konuyla ilgili bir köşe yazısı da yazılmış ve farklı seçenekler önerilmiştir.¹⁵⁰

Son otuz yılda Güney Anadolu’da yaşanan kanlı çatışmalar her gün görülen bir kâbus halini almıştır. *Patasana*’da mekan Güney Anadolu’dur. Bu sebeple anlatılan hikayeleri, savaşın dehşetini okuyucu derinden hissedebilir. Bölgede yaşanan cehenneme alışıldığı için, duyulan ya da okunulan haberler karşısında bir tepki bile verilmez artık: “Esra artık kanıksamıştı bu haberleri. Yine de ‘yazık çok yazık’ demekten kendini alamayarak yürüdü”.¹⁵¹

Türkiye’deki çoğunluk, Sünni İslam’ın bir kolu olan Hanefi mezhebidir. Ancak diğer dinlere inananlar da, dini azınlıklar, vardır. Ahmet Ümit 2006 yılında yazdığı *Kavim* isimli romanda bu önemli konu üzerinde durur. Bu romandan Hristiyan ve Nusayriler gibi dini azınlıklarla ilgili pek çok şey öğreniriz. Çok önemli diğer bir İslam anlayışı olan Alevilik, 2008 yılında yazılan *Bab-ı Esrar* adlı romanın konusudur. Ümit, yazdığı konulara karşı yüzeysel bir yaklaşım benimsemez. Ele aldığı her konuyu dikkatlice araştırır. Bununla birlikte ülkesi için önemli olan konuları gün ışığına çıkarmaya ve önemini vurgulamaya çalışır. Artık Türk yazarlar eskiden bir kenara koyulan konuları özgür bir şekilde yeniden ele alabilmekteler. Dini fanatizmin cinayete kadar götürebildiğini bilen Ümit, Kuran’dan ayet örnekleri vererek İslam dininin insan hayatına kasteden bir din olmadığını savunur.

Kukla romanında aşiretlerden çokça söz edilir. Türk olmayan ya da Türkiye’deki aşiret olgusunun nasıl olduğun bilmeyen biri için yazılanlar garip ya da “folklorik” gelebilir. Kürt bir aşiret reisinin kaldığı otelin resepsiyonisti onunla konuşmaktan bile korkar. Kahraman Adnan aşiret reisi ile buluştuğu zaman: “Masanın arkasındaki koltuğa oturmaması bana duyduğu saygının göstergesiydi. O aşiret reisi olduğu halde masaya oturmamış, sanki eşitmiş gibi karşımdaki koltuğa yerleşmişti.”¹⁵² Bundan anlıyoruz ki Türkiye’de aşiret reisi olmak çok önemli bir durumdur.

Kürt milli azınlığına dair ilginç bir tepkiyle de karşılaşırız. *Kavim* romanında başkomiser Nevzat, bir zanlıyı soruştururken Kürt olup olmadığını sorar, “Tonguç’un

¹⁵⁰ “Vatani İçin Ölen Gayrimüslim Askerlere Şehit Denir Mi?”, <http://www.haberturk.com/polemik/haber/775086-vatani-icin-olen-gayrimuslim-askerlere-sehit-denir-mi> [21.10.2016].

¹⁵¹ Ümit, *Eglimata me onomasia proeleftsis* (Patasana), 78.

¹⁵² Ümit, *Kukla*, 409.

yüzü önce beyaza, sonra kırmızıya kesiyor. Kürt mü? Ben.... Biz.... Biz Türk'üz.”¹⁵³ Zanlının renkten renge girmesi bize, bu soruyu küçültücü, hakaret içeren bir soru gibi algılamış olduğunu gösterir.

Başkomiserin sevgilisi Rum Evgenia'nın hikayesini *Kavim* romanında öğreniriz. Evgenia kısa bir süre için Girit'e gider ancak yerleşemez. Bu nedenle tekrar İstanbul'a döner. Bir yerde Rum bir kadının ağzından “Benim ülkem burası.... ben bu ülke için döndüm”¹⁵⁴ sözlerini okuruz. Evgenia Türkiye'den memnun olmamasına rağmen başka bir yerde yaşayamaz. Ümit'in her kahramanı gibi Nevzat da vatanından memnun olmadığı halde, onu terk edemez. Türk ve Rum kimliğini taşıyanlardan aynı düşünceleri okuruz. “Haklısın Evgenia, [...] bu ülke çok acımasız, bu topraklar çok sert, bu toprakların insanları çok hoyrat, bu ülke gerçekten çok acımasız. Ama burası bizim ülkemiz Evgenia, burası bizim toprağımız, bizim vatanımız. Biz burasıyız Evgenia.”¹⁵⁵

Beyoğlu'nun En Güzel Abisi romanında, Başkomiser Nevzat Beyoğlu'nda, özellikle, Tarlabası'nda gezerken aynı zamanda Ali'nin basit sorularına cevap verir. Türkiye'de azınlıklarla ilgili az bilgiye sahip tek kişi Ali değildir. Günümüzde Rum azınlığın sayısına dair kesin ve doğru bilgiye sahip bir Türk kolay bulunmaz. Maalesef hem İstanbul'un tarihi hakkında hem de azınlıklar konusu hakkında bilgisi olan Türkler, sınırlıdır. Edebiyat aracılığı ile okurlar tarihi ve kültürel eksikliklerini tamamlamaktalar.

“Burada eskiden Rumlar mı oturuyormuş Başkomiserim?” dedi binaların iç burkan görüntüsünden bakışlarını koparan Ali. [...] Evet daha çok Rumlar Alicim, ama Ermeniler de varmış. Aslında çok zengin bir semt değil. Beyoğlu'ndaki mağazalar da çalışan insanlar burada yaşıyormuş, hani şu orta direk dediğimiz kesim. Mağazaların sahipleri ise İstiklal Caddesi'nin etrafında. Yani gözde olan İstiklal Caddesi. Tarlabası ise işte orta halli insanların yaşadığı yer.”¹⁵⁶

3.2.5. Tarih

Ahmet Ümit'in en sevdiği konular arasında, kesinlikle, tarih vardır. Hemen hemen bütün romanlarında tarih önemli bir yer tutar. 2010 yılında yayımlanan *İstanbul Hatırası* ve 2012 yılında yayımlanan *Sultanı Öldürmek* isimli romanları, okurun

¹⁵³ Ümit, *Kavim*, 120.

¹⁵⁴ Ümit, *Kavim*, 532.

¹⁵⁵ *Age*, 532.

¹⁵⁶ Ümit, *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi*, 91.

aklına yazarın tarihi bir roman yazmak niyetinde olduğunu getirir. Nitekim eski bir röportajında Ümit, bu arzusundan bahseder: “[...] bu ülkedeki tarihi kültürü insanlara anlatmayı başarabilirsem çok mutlu olurum.”¹⁵⁷ *İstanbul Hatırası*’nda İstanbul’un tarihini öğreniriz. *Sultanı Öldürmek*’te 80’den fazla kaynak inceleyen yazardan Fatih Sultan Mehmet ve dönemi ile ilgili bilgi alırız. Ahmet Ümit *Sultanı Öldürmek* romanı için Dünya Kitap Dergisi’nin “Yılın Telif Kitabı Ödülü”nü kazanmıştır.¹⁵⁸

Okurla tarihi bilgileri paylaşmak isteyen yazar, aynı zamanda bazı tarihi mitlere itibarlarını iade etmeye çalışır. Bilgileri tarafsız bir şekilde aktarmaya çalışır ve bunda da başarılı olur. *İstanbul Hatırası* romanını okurken Sarayburnu’ndan Topkapı’ya kadar katilin izini süren okurun “gözlerinin önünden” Romalı, Bizanslı, Osmanlı gibi çeşit çeşit millet geçer ve her millet kendi gerçeğini anlatır. Ümit “Diğer’in gerçeğini” söylemekten korkmaz ve bazı “tehlikeli” konulardan da çekinmez. Özellikle vatandaşların yanlış bilgileri vurgulanır ve Türkiye’nin ciddi bir sorunu olduğunu savunur. Örneğin genç polis memuru Ali’nin ciddi tarihi boşluklarından bahsederken Türk toplumunun bir kısmının eğitim boşluklarını da vurgular.

Patasana romanı iki bölümden oluşur. Bir yandan Hititler ve Türkiye’deki Ermeni azınlık hakkında bilgi alırken, diğer yandan tam bir polisiye roman okuruz. Ahmet Ümit romanı yazmadan önce hem Hitit tarihi hem de Türkiye’deki Ermeni azınlık hakkında detaylı bir ön araştırma yapmıştır. *Patasana*’da Ümit, Hititler döneminde yaşanan iç çatışmaları anlatır. Aslında amacı Türkiye’nin son yıllarda tanık olduğu kanlı olaylara işaret etmektir. Yazar, bir ülkenin tarihinin çok iyi bilinmesi gerektiğine işaret eder.

“[...] Çünkü bizim ülkemizde tarih okumuyoruz, tarihe bakmıyoruz, tarihe bakmadan bugün bilemezsiniz, şimdi İstanbul üzerine bir roman çalışıyorum, hiçbir şey bilmiyoruz, İstanbul hakkında. Okullara konuşmaya gitmiştim, bu kitap fikri de oradan çıktı, sordum İstanbul’u kim kurdu? Fatih Sultan Mehmet dedi çocuklar, o kadar rezillik.”¹⁵⁹

Aynı romanda Ermeni soykırımı ile ilgili bir tartışmada Alman bir kahramanın ağzından şunları duyarız: "Bense, size kendi tarihinize iyi bakmanızı önerecektim,

¹⁵⁷ Hülya Okur, **age**, [05.10.2016].

¹⁵⁸ “Dünya Kitap’ın En İyisi Sultanı Öldürmek”, <http://kitap.radikal.com.tr/makale/haber/dunya-kitapin-en-iyisi-sultani-oldurmek-251865> [31.10.2016].

¹⁵⁹ Hülya Okur, **age**, [05.10.2016].

dedi Bernd. [...] Eğer tarihinize iyi bakarsanız Kürt meselesini de çözersiniz. Yoksa daha çok başınız ağrır.”¹⁶⁰

Sultanı Öldürmek adlı romanda Osmanlı tarihine eleştirel bir gözle bakar. Tarih öğretmeni Müştak’ın sözleri gerçeği yansıtmaktadır: “Ülkemizdeki meslektaşlarının çoğunun romantik tarih yazıcısı olduğuna inanıyor, parçalanmış Osmanlı İmparatorluğu’nun yarattığı büyük yıkımın, Türk tarihçilerde geçmişlerini koruma gibi bir refleks yarattığını vurguluyordu.”¹⁶¹ Türk tarihçilerin objektif olmaması eleştirilir: “Nüzhet’e göre bu tarihçiler ya sadece belge ve bilgi toplamakla yetinerek yoruma girmekten kaçınıyor ya da geçmişte yaşanan hakikati anlatmak yerine ulusal çıkarları savunarak kurgusal bir tarih yazıyorlardı.”¹⁶² Yazar, aynı zamanda, bilim adamlarının nasıl bir duruş sergilemeleri gerektiğini de belirtir: “[...] bilim adamları resmi görüşlerden uzak durmalı, devletten bağımsız olmalıymış da... .”¹⁶³ Romanı ile ilgili verdiği bir röportajda iki kilit nokta üzerinde durur: aşk ve tarih. Tarihle ilgili yorumu kayda değerdir: “Tarih geçmişte yaşanmış hakikatler midir, tarihçilerin anlattıkları mıdır?”¹⁶⁴

3.2.6. İstanbul – Beyoğlu

Eserlerinde pek çok şehre değinen Ümit’in başkahramanı genelde İstanbul’dur. *İstanbul Hatırası*, *Beyoğlu’nun En Güzel Abisi*, *Beyoğlu Rapsodisi* gibi romanlarda günümüz İstanbul’unun ve Bizans’ın Konstantinopolis’inin yüzlerce yıllık tarihini öğreniriz. Sözü geçen romanların üçünü de okuyan okuyucu Ümit’in asıl ilgisinin bugünkü İstanbul’un “kaderi” olduğunu fark eder. Yazara göre, İstanbul, modernleşmek bir yana, yıllar içinde yağmalanmış ve yazlaşmıştır. *İstanbul Hatırası* romanında şehrin özünü “bozan” bir sürü kişi vardır. Ne yazık ki bu durum yaşanan gerçeklikle aynıdır. Örneğin, Haliç’te yeni metro köprüsüne karşı olanlar ve Mimar Sinan’ın Süleymaniye’sini gölgelediğini iddia edenler romanda da vardır.¹⁶⁵ Sadece insanların değil, şehrin de katilleri vardır ve hak ettikleri cezayı alırlar: Şehir ölürken, onlar da ölürler. Maktullerin arasında bir inşaatçı da vardır. İlerleyen sayfalarda

¹⁶⁰ Ümit, *Eglimata Me Onomasia Proelefsis* (Patasana), 372.

¹⁶¹ Ümit, *Sultanı Öldürmek*, 316.

¹⁶² *Age*, 316.

¹⁶³ *Age*, 594.

¹⁶⁴ “Ahmet Ümit ile “Sultanı Öldürmek” Üzerine Söyleşi”, <http://www.edebiyathaber.net/ahmet-umit-ile-sultani-oldurmek-uzerine-soylesi/> [12.10.2016].

¹⁶⁵ Nilay Vardar, “Tüm İtirazların Ardından Haliç Köprüsü”, <http://bianet.org/bianet/toplum/153027-tum-itirazlarin-ardindan-halic-koprusu> [15.11.2016].

katilin İstanbul'a "üzüldüğünü" ve şehri "kurtarmak" için "mücadele" ettiğini anlarız. Şehir kendisini öldürmeye çalışanlardan intikam alır. Yazar geçmişe objektif bir gözle bakarken, bu sembol kentin önemli kalıntılarını su üstüne çıkarmaya çalışır. İstanbul için gerçekten üzüldüğü şehrin geleceği için endişelenen Ahmet Ümit'in, insanlara ve şehirde meydana gelen herhangi bir soruna karşı duygusal bir bakış acısı geliştirir.

İstanbul Hatırası romanında Nevzat'ın yardımcıları Ali ile Zeynep İstanbul'un tarihini fazla bilmezler. Ahmet Ümit insanların çoğunun yaşadıkları şehir hakkında bile bir bilgi sahibi olmadıklarını göstermek ister: "Byzantium şehrini kuranlar Türk müymüş?" diye soran Ali şöyle bir cevap alacaktır: "Allah iyiliğinizi versin Ali Bey. İki bin yedi yüz yıl öncesinden söz ediyoruz. O zamanlar atalarımız henüz Orta Asya bozkırlarında at koşturuyorlardı."¹⁶⁶

Bununla birlikte yazarın çok kapsamlı bir araştırma yaptığı açıktır. Okur Antik dönemden bugüne, tarih içinde, bir yolculuk yapar.

Beyoğlu'ndan bahseden yazar, çok önemli bir soruna da değinmeyi ihmal etmez: fuhuş. Bedenini satan yabancı ve yerli kadınlar bu "pis çalışma" mekanında tek değildir. Ne yazık ki hem çocuk yaşta fuhuş hem transeksüellik yüksek orandadır. Olay örgüsü İstanbul'da olduğunda mutlaka ya Başkomiser Nevzat ya da polis Sedat fuhuşla uğraşmak zorunda kalır. İstanbul'da transeksüellerin sayısı epeyce yüksektir; ancak LGBTİ dernekleri sorunlarla mücadeleye devam etmektedir. Yazar gerçekliğin bu yüzüne de romanlarında değinmiştir. *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi*'nde trans bir kadının hikayesini okuruz. Edebi bir yaratım olmasına rağmen gerçeklikten uzak değildir. Trans insanın "normal" bir hayat yaşamasına izin verilmez:

"Az önce gelen arkadaş vardı ya... Ayşen. Fahişelik yapmamak için elinden gelen her çabayı gösteriyor. Sokaklarda midye dolma satmaktan tutun da atölyelerde kumaş biçmeye kadar denemediği iş kalmadı. Ama insanlar onu rahat bırakmıyor. Kendileri gibi değil ya. Onu ahlaksız zannediyorlar. Halbuki onlardan çok daha namuslu bir insan. Üstelik hepsinden daha cesur. Sadece cinsel tercihi farklı. Farklı bir hayat yaşamak istiyor zavallım, izin vermiyorlar. Seks işçiliğinden başka bir hayat hakkı tanımıyorlar. Sonra da travestiler fahişelik yapıyor diye linç etmeye kalkıyorlar..."¹⁶⁷

¹⁶⁶ Ahmet Ümit, **Mnimes Tis Konstantinoupolis** (İstanbul Hatırası), çev. Thanos Zarangalis (Atina: Pataki, 2012), 25.

¹⁶⁷ Ümit, **Beyoğlu'nun En Güzel Abisi**, 188.

İstanbul’u betimlerken, şehrin birçok yüzünü görebiliriz. Anlatmaya kelimelerin yetmeyeceği güzelliğinden, gece konu mahallerine kadar yolculuk yapabiliriz. Muazzam zenginlik ve inanılmaz yoksulluk sayfalarda yan yana bulunurlar. Bir yanda kendi zengin dünyasında yaşayan milyoner, diğer yanda ise açlıktan ölen çocuk bir aradadır.

Galatasaray Lisesi sadece “dekor”un bir parçası değildir. *Sis ve Gece* romanında kaybolan Mine’nin babası kayıp ailelerine katılmak istediğini söylediğinde herkese “Cumartesi Anneleri”ni hatırlatır.¹⁶⁸ Ancak bu düşünce Sedat’a, yani Ümit’in “alter egosu”na, uymaz. Ona göre, bu ailelerin çoğu siyasidir.¹⁶⁹ Kayıp insanlar sorunu gerçek hayatta üzücü olmak bir yana, ciddi bir sorundur.

Kukla romanında da mekan İstanbul’dur. Ümit ve kahramanları, İstanbul’un bugünkü durumu için üzüldür. Mafya eleştirilir: “Nereye gidiyor bu memleket? Her yerde mafya babaları var. [...] Yakında, şu karşıdaki arsayı da mafya ele geçirir. Haksız değil kadın, adamlar İstanbul’u parsel parsel bölüşmüşler”.¹⁷⁰

Beyoğlu Rapsodisi’nin diğer bir başlığı “Beyoğlu’nun tarih ve kültür kılavuzu” olabilirdi. Ümit roman boyunca olay örgüsünün yanında Beyoğlu’nun tarihini gözler önüne serer. Ayrıntılı bir araştırma sonucu okura ilginç bilgiler verir. Eğlenilecek ve uzak durulacak yerleri sıralar. Yazar Beyoğlu’nun bugün geldiği noktayı şu şekilde açıklar:

“[...] Birçok tarihçinin belirttiği gibi Pera, 6-7 Eylül Olayları’yla birlikte ruhunu kaybetti. Bir zamanlar bu toprakların sahibi olan gayrimüslimlerin tecavüze uğramaları, mallarının alçakça yağmalanması, bu insanların bir anlamda göçe zorlanmaları, Beyoğlu’nda yaşanan bugünkü çürümenin, çirkinliğin gerçek nedenidir.”¹⁷¹

Beyoğlu’nun yeni sakinlerinin kim olduğunu ilerleyen sayfalarda öğreniriz:

“Rengarenk giysileri içinde travestiler, beyaz başörtülü Kürt kadınları. Afrika’daki ülkelerinden buraya savrulmuş siyahi göçmenlerin yanında mavi önlüklü manavlar, beyaz önlükleriyle kasaplar, berberler, ellerinde sazları, kemanları, klarnetleriyle müzisyenler, oto tamircileri, manken yapım atölyelerinde çalışan işçiler ve onların çocukları...”¹⁷²

¹⁶⁸ Cumartesi Anneleri 27 Mayıs 1995’ten bu yana her Cumartesi günü Galatasaray Meydanında oturma eylemleri düzenleyerek, gözaltında kaybolan yakınlarını ve faili meçhul siyasi cinayetlere kurban giden yakınlarının faillerini arayanlardan oluşan bir topluluktur.

¹⁶⁹ Ümit, *Sis ve Gece*, 339.

¹⁷⁰ Ümit, *Kukla*, 495.

¹⁷¹ Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*. 28-29.bs. (İstanbul: Everest, 2016), 452.

¹⁷² Ümit, *Beyoğlu’nun En Güzel Abisi*, 94.

Tarlabaşı semtinin *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi*'nin asıl kahramanı olduğunu söyleyebiliriz. Ahmet Ümit bir röportajında semt hakkında şunları söyler:

“Tarlabaşı, metropollerde yani New York'ta, Londra'da, Paris'te, Berlin'de görebileceğiniz bir yer değil. Şehrin göbeğinde, şehrin en değerli yerinde adeta terk edilmiş, unutulmuş, utanç duyulmuş belki, sırt dönülmüş dolayısıyla çürümeye gitmeye mahkum edilmiş bir semt. Hayatta boşluk olmadığı için de yoksul insanlar, kaybetmiş insanlar buraya geliyor ve burada hayatlarını sürdürmek istiyor çünkü onlar burayı kendi kimliklerine uygun bir yer olarak görüyor. Başka bir yere yerleşmeleri mümkün değil. Bir anlamda yer altından geçinen insanların yerleştikleri bir alan olarak çıkıyor karşımıza Tarlabaşı.”¹⁷³

Son yıllarda İstanbul'un en tarihi ve en eski semtlerinin arasında bulunan Tarlabaşı'nda “yenileme” adına bazı değişiklikler yapılır. Eski binalar yıkılır ve yerlerine modern olanları inşa edilir. Yazar bu “yenileme” anlayışına da bir eleştiri getirir:

“Burası olduğu gibi yeniden dönüşse, yeniden o eski yapı kurulsaydı tıpkı bir Londra, Paris'teki tarihi semtler gibi olsa, müthiş bir şey olur. [...]Ama siz oraya eski tarihi doku yerine kat kat binalar, modern yapılar koyarsanız ve bunu da çağdaşlık adına yaparsanız bunun adı barbarlık oluyor. Çünkü modern olmak demek geçmişi silip atmak demek değildir. Onu Kemalizm yaptı. Ne yaptı? Osmanlı'yı silip attı. Ne oldu? Atabildi mi? Atamazsın çünkü senin köklerin o.”¹⁷⁴

Güzelleşme adına önemli yapıtlar kaybolmuştur. Örneğin Adnan Menderes tarafından açılan Vatan Caddesi'ni yapımı için Mimar Sinan'ın 1465 tarihinde inşa edilmiş olan tarihi Murat Paşa Camii Kaynak camii yıkılmıştır.¹⁷⁵

İstanbul'un en eski ve en güzel semtlerinden biri olan Tarlabaşı, en çok *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi* romanında geçer. Eskiden burada yaşayanların çoğunluğu Rum, Ermeni ve Yahudi'ydi. Yirminci yüzyılın ortasında itibaren ağır ve haksız vergi uygulamaları yüzünden Tarlabaşı'nın asıl sakinlerinin yerini Anadolu'dan gelen Kürt ve son yıllarda Suriyeli mülteciler aldı. Çoğunluğu yer altı dünyasıyla yakından ilişkili olan bu nüfus semtin çökmesine yol açtı.

“Köşeyi dönünce, daha geniş, daha aydınlık bir sokak karşıladı bizi. Tarlabaşı'na açılan uzunca bir sokak. İstanbul'un göbeğinde yer alan ve bir zamanların en nezih semtlerinden biri olan, ama yıllar önce birilerinin kışkırtmasıyla, galeyana gelip. Rum, Ermeni. Yahudi hemşerilerimizin evlerini basan, dükkanlarını yağmalayan barbarların kalkışmasıyla ağır ağır

¹⁷³ Elif Tanrıyar, “Polisiyenin En Güzel Abisi: Ahmet Ümit”, <http://www.milliyetsanat.com/kitap/kapak-konusu/polisiyenin-en-guzel-abisi-ahmet-umit/295> [14.10.2016].

¹⁷⁴ Age, [14.10.2016].

¹⁷⁵ “Cami Yıkma Rekoru Şimdilik Menderes'te!”, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/cami-yikma-rekoru-simdilik-mendereste-90316h.htm> [02.02.2017].

terk edilen, terk edildikçe tuhaf bir ıssızlık ve yoksunlukla kaplanan o sokaklardan biri. Zamanla, çok uzaklardaki mezarlarından, köylerinden zorla ta buralara kadar savrulup ayakta kalma mücadelesi veren yoksul kadınların, erkeklerin, yani hayatın çığneyip tükürdüğü insanların sığındıkları bu düşmüş semtin köhne sokaklarından biri.”¹⁷⁶

Gördüğümüz gibi Tarlabası 1950’li yıllardan itibaren zengin havasını yavaş yavaş kaybeder. Yeni yerleşenlerin birçoğu, düşük yaşam standartları yüzünden mafya ve yeraltı dünyasına katılır. Tarlabası’nda polisin sözünün geçmediği zamanlar bile olur. Nevzat lokantacıyla konuşurken devlet tarafından verilen sigortanın eksikliğini anlar: “‘Doğru da Başkomiserim, devlet adaletten uzaklaşınca bu eşkıyalar dolduruyor boşlukları.’ Söylediklerinde hiç haksız değildi. ‘Biz kapıyı aralık bırakıyorduk, eşkıyalar da pervasızca dalıyorlardı içeriye’”.¹⁷⁷

Kitapta Tarlabası’nda yeni inşaatlardan söz edilir. Oturanların çoğu bu yıkıma karşıdır; ancak yapacak bir şey yoktur: “Hiç sormayın Başkomiserim. Her yeri yıkıyorlar, her şeyi altüst ediyorlar. Güya eski haline getireceklermiş milleti evinden barkından edecekler. Yakında bizi de atacaklar. Otuz yıllık kiracıyım şurada.”¹⁷⁸ Kanunun ve kararların önünde elleri kolları bağlı kalan vatandaşlar bu projenin arkasında güçlü iş adamlarının olduğunun farkındadırlar: “Emir yukarıdan geliyormuş. Büyük komisyonlar dönüyormuş ortalıkta. Herkes buradan bir bina kapmanın peşinde. Sokağı blok blok kapatanlar bile var. Dizi oyuncularını şanlı zenginler, büyük otel sahipleri...”¹⁷⁹

Romanda semt sakinlerinin yıkıma karşı yaptıkları protesto yürüyüşü anlatılır. Aynı anlatım *İstanbul Hatırası*’nda da vardır. Böylelikle insanların, yaşadıkları şehirde söz sahibi olmak için gösterdikleri mücadele verilir.

Başkomiser Nevzat, yardımcısı Ali ile Tarlabası hakkında tartışarak muhabbet ederler. Buradan Tarlabası’nda yaşayan olayların meselesinin Türk toplumunun bir kısmı için ciddi bir mesele olduğunu anlarız. Ali şöyle der: “Ne demek istediğinizi anlamadım. Yani bu insanlar haklı mı diyorsunuz?” Lafi ağzında koydum. “Evet, haklı diyorum... Kendini onların yerine koysana. Evini kaybetseydin, n’apardın?”¹⁸⁰ Nevzat evlerini kaybedenlerin yanında olurken, Ali Tarlabasılılar’ın sadece “şüpheli” yüzlerini görür: “Ya görmüyor musunuz Başkomiserim. Ev meselesi filan değil,

¹⁷⁶ Ümit, *Beyoğlu’nun En Güzel Abisi*, 24.

¹⁷⁷ Age, 36.

¹⁷⁸ Age, 39.

¹⁷⁹ Ümit, *Beyoğlu’nun en güzel abisi*, 39-40.

¹⁸⁰ Age, 95.

bunların niyeti bozuk. Ortalığı karıştırmaya çalışıyorlar işte. Şunların tipine baksanıza, o kadar da masum değil bunlar.”¹⁸¹ Her iki taraf da görüşünü ateşli bir şekilde savunur; ancak Ali yavaş yavaş ikna olur.

Eski, tarihi Tarlabası hakkında söz ederken, üzücü bir konuya daha denk geliriz: Fuhuşa çocuklar da karıştırılmıştır. Bu duruma hem *Beyoğlu’nun En Güzel Abisi*’nde hem de *Sis ve Gece*’de rastlanır. Birçoğu terk edilmiş olan bu çocuklar, kendilerine yardım edenlerin kulu kölesi olurlar. Ahmet Ümit, bir röportajında gerçek hayatta da tanıdığı bu çocuklardan şöyle bahseder:

“Onları sokakta gördüğüm çocuklardan esinlendim. İzledim, konuştum, para verdim zaman zaman. Bir sürü şeyler anlattılar ama anlattıkları asla gerçek değil. Kafaları hep dumanlı çünkü. Bu çocuklar aslında hepimizin ortak utancı. Dediğiniz gibi karanlık vasileriz. Bizden doğmamış olmaları bizim çocuklarımız olmadıkları anlamına gelmiyor. Onları içeriden anlatmak istedim. Dışarıdan gördüğümüz, işte para vermezsek bıçak atacak, saldıracak, çantamı kapacak falan diye korktuğumuz çocuğun dramıyla insanların yüzleşmesini istedim.”¹⁸²

Beyoğlu’nun en güzel abisi romanda çocukların birinden şu sözleri duyarız: “Yok resim çizecekmişiz, yok bilgisayar öğrenecekmişiz, kitap okuyacakmışız... Yazarlar, ruh doktorları filan getiriyordu.”¹⁸³ Bu çocukların kimden yardım aldığını soran Nevzat, ilginç bir cevap alır: “Hani siz anarşist diyorsunuz ya o devrimci abilerden.”¹⁸⁴

Başkomiser Nevzat çocuklarla konuşurken Gezi Parkı Direnişi’nden söz eder. Direniş günleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmaz ancak çocuklar polis tarafından uygulanan şiddetten bahsederler. İstanbul için Gezi Parkı olayları gerçek bir şoktu ve şehrin tarihine kara bir sayfa olarak düştü. Olaylarda polis tarafından şiddet kullanıldığı gizli bir konu değil artık. Basit bir internet taramasında bile karşımıza bu konuyla ilgili sayısız röportaj, makale ve video çıkmakta¹⁸⁵. Romanda terk edilmiş, serseri çocukların anlatımında Gezi olayları hakkında da bilgi alırız. Gezi’de bir çocuğun ne işi olabileceği sorusuna şöyle bir cevap alırız: “Yemek vardı, giyecek

¹⁸¹ Ümit, *Beyoğlu’nun en güzel abisi*, 95.

¹⁸² Gamze Akdemir, ” Ahmet Ümit’ten “Beyoğlu’nun En Güzel Abisi”, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kitap/11109/Ahmet_Umit_ten__Beyoglu_nun_En_Guzel_Abisi_.html [21.11.2016].

¹⁸³ Ümit, *Beyoğlu’nun en güzel abisi*, 137.

¹⁸⁴ Age, 142.

¹⁸⁵ “Gezi Parkında Polis Şiddeti”, https://www.google.gr/search?q=gezi+park%C4%B1nda+polis+%C5%9Fiddeti&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe_rd=cr&ei=AvCqWNvOC6TCXoz5jYgJ [19.01.2017]

veriyorlardı, kot pantolon, tişört filan...”¹⁸⁶ Başkomiser Nevzat parkın cehennem gibi olduğunu söylerken, çocuklardan biri şöyle cevap verir:

"Sizinkiler gelene kadar öyle değildi." Keto'ydu konuşan. "Evet, polis pislik yaptı Başkomiserim." Sesini yükseltmişti. "İster kız, ister bağır fark etmez. Sizinkiler çok kötülük yaptı insanlara. Hepsi okumuş abilerdi onların, hepsi iyi insanlardı. Ağaçlar için gelmişlerdi oraya... Tiyatro oynuyorlardı, konser veriyorlardı, resim yapıyorlardı. Bize de yaptırıldılar. Film bile çektiler. Hatta ben de oynadım... Ağaçlar için..."¹⁸⁷

Nevzat'ın Gezi Parkı olayları hakkında söyledikleri Türkiye'nin yönetimine dair bir yorumdur:

"Gezi Parkında neler yaşandığını hatırlıyordum, korkunçtu. Hükümet acımasızca sürmüştü bizim çocukları göstericilerin üstüne. Hepimiz için utanç vericiydi. Bir kez daha unlamıştık ki bir ülkede otoriter bir yönetim varsa ilk kaybeden polis teşkilatı olurdu."¹⁸⁸

3.2.7 Yabancılar karşı tavrı

Türk olmayan kahraman Ahmet Ümit'in eserlerinde, sıkça rastlanan bir figürdür. İncelenen romanlarda yabancılar, genellikle olumludur. Yabancı uyruklu bir katile rastlanmaz. Yazar Türkiye'de kalan yabancılar karşı ne sabrını kaybeder ne de toplumdaki sorunların onların yüzünden olduğunu savunur. Yabancı uyruklu kadın bazen "kolay" kadın olarak görülür. *Sis ve Gece* isimli romanda Almanya'da yaşayan kahraman Alman kızlarının Türk kızları gibi olmadığını söyler. Alman ve genellikle Batı'nın kadınları çok kolay bir şekilde ilişki kurar. Romanın kaybolan başkahramanı Mine'nin babası, evli ya da nişanlı olmayan kızının hamileliğini öğrenince şu tepkiyi verir: "Almanları kınardık, Türkiye'nin de hiç farkı kalmamış Almanya'dan..."¹⁸⁹

Patasana adlı romanda arkeoloji kazısına katılanlar arasında bulunan Bernd adlı Alman bir arkeoloğun, grubun başkanı Esra ile aşk hakkında yaptığı konuşmada bir stereotip/klişe ile karşılaşırız: "Almanlardan böyle gözü kara âşıkların çıkacağını pek sanmazdım."¹⁹⁰ Sanki aşk, Kuzey Avrupalı'ya uzak bir kavramdır. "Büyükbabalarınızdan biri Fransız olmasın. Ya da Latin filan. Brezilya'ya giden Almanların arasında akrabanız yok değil mi?"¹⁹¹

¹⁸⁶ Ümit, *Beyoğlu'nun en güzel abisi*, 139.

¹⁸⁷ Age, 139-140.

¹⁸⁸ Age, 140.

¹⁸⁹ Ümit, *Sis Ve Gece*, 389.

¹⁹⁰ Ümit, *Eglimata Me Onomasia Proelefsis* (Patasana), 211.

¹⁹¹ Age, 211

İşin ilginç Türkiye toplumunda yabancılara karşı bazen bir tür yabancı hayranlığı fark edilir. Romanda sıkça işlenen bir konu olmamakla beraber *Patasana*'da küçük bir ayrıntı dikkatimizi çeker. Kazı grubunda bir Alman bir de Amerikan vardır. Yüzbaşı Eşref'le konuşurken şunları okuruz: "Adam yabancı diye hakaretlerine bile tahammül ediyorsun ama biz üniforma giydiğimiz için söylediğimizden kuşku duyuyorsun, diye herkesin içinde açıkça sitem etmekten çekinmemişti Yüzbaşı." ¹⁹²

Beyoğlu Rapsodisi'nde Kenan'ın sevgilisi Rus'tur. Türkiye'deki insan ticareti (trafficking) sorununa dair Selim'den şunları duyarız: "Yüzlerce Rus kadını Türkiye'ye gelip bizim hayvanlara etlerini satıyor. Hiç değilse, Katya'nın öyle bir durumu yok." ¹⁹³

Katya iyi eğitilmiş görmüş, entelektüel bir kadındır. Sevgilisi Kenan'la sevişmeye başlayınca Selim aynı odada olduğu için çifti görür ve şöyle düşünür:

"Hem Rus kadınları... şimdi de bu yalana mı inanacaksın? Zavallılar ekmek parasını çıkarmak için bedenlerini satıyorlar, hepsi bu. Kadının Rus'u, İngiliz'i, Türk'ü olmaz; hepsi kadın işte. Onların da arasında biz erkekler gibi sevişmekten hoşlananları var, hoşlanmayanları var." ¹⁹⁴

Katya Türklerin Ruslarla benzerlikleri hakkında şunları söyler: "Çoğu insanlar aksini düşünür, aslında Ruslar ile Türkler birçok açıdan birbirlerine benzerler. Bu benzerliklerden biri de her iki halkın da, çabuk kaynaşan, sıcakkanlı insanlardan oluşmasıdır." ¹⁹⁵

Ahmet Ümit'in eserlerinde siyah kahramanlara rastlanmaz. Sadece *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi*'nde Tarlabası'nda bir lokantada siyah bir garson vardır. Nevzat'ın yardımcısı Ali, onu görünce, patrona: "Kunta Kintelere de mi iş veriyorsunuz?" ¹⁹⁶ der. Toplumda belki Ali'nin bu davranışını sergileyecek birçok kişi vardır; ancak Nevzat Ali'nin bu sözlerinden rahatsız olur. Lokantacı da çalışanının yanında yer alır. Belki İstanbul'un, özellikle Tarlabası'nın, yabancı, siyah adamlarının en nazik ve anlayışlı patronuyla karşılaşırız. Lokantacı illegal sığınmacıların kötü yaşam koşullarından da söz eder:

"Öyle demeyin, çok iyi çocuktur Namadi. Çok da yakışıklı baksanıza. Televizyon dizisi için istediler bunu. [...] Bunların hayatı çok zor Başkomiserim. Bizim fakirlerimizden daha fena

¹⁹² Ümit, *Eglimata Me Onomasia Proelefsis* (Patasana), 380.

¹⁹³ Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, 101-102.

¹⁹⁴ *Age*, 207-208.

¹⁹⁵ Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, 249-250.

¹⁹⁶ Ümit, *Beyoğlu'nun en güzel abisi*, 34.

durumları. Bu bölgedeki çakallar peşlerinde hep. Dolapdere baronları filan, uyuşturucu işine sokmaya çalışıyorlar garibanları.”¹⁹⁷

3.2.8. Polis teşkilatı ve orduda yozlaşma

Ahmet Ümit’in romanlarında kahramanlar polis teşkilatından sıkça bahsederler. Romanların çoğunda Başkomiser Nevzat, teşkilat içinden biri olarak, düşüncelerini bizimle paylaşır. Daha ilk romanı olan *Sis ve Gece*’de Sedat isimli MİT elemanı teşkilatın içindeki ilişkilerin “sağlıklı” olmadığını dile getirir. Yolsuzluk hemen hemen bütün romanlarda görülür ve herkesi tedirgin eder. *Sis ve Gece* romanında teşkilat içindeki yozlaşmanın Ümit’in üzerinde duracağı konulardan biri olduğunu fark ederiz. Sedat’ın teşkilat içinde karşılaştığı sorunlardan biri, üstleriyle ilgilidir. İş arkadaşlarıyla birlikte teşkilatın yenilenmesine yönelik bir rapor imzaladıktan sonra sorun yaşamaya başlar.

İlgi çekici diğer bir durum ise iktidar ile yozlaşma arasındaki ilişki/yakınlıktır. Bu durum Ümit’in romanlarındaki pek çok karakter tarafından dile getirilir. *Kar Kokusu* romanında komünist öğrenciler arasında bile iktidar hırsı vardır. Komünist bir ortamda beklenmeyecek bir soruyla karşılaşırız: “Yükselmek için mi üye oldunuz, yoksa komünist ideallere inandığınızdan mı?”¹⁹⁸ En “dengeli” ortamlarda bile iktidar arayışı, insanın ilkel içgüdüleriyle ilgilidir.

Yozlaşmaya karşı mücadelede sonuç almak çok zordur. *Kavim* romanında çok ciddi bir suç işleyen polis memuruna kimse karşı çıkmaz; “çünkü herkesin yukarılarda bir tanıdığı, bir akrabası vardır.”¹⁹⁹ Yapılan yanlışları görenler bile sessiz kalmayı tercih ederler: “Şimdi ben bu sapığın açığını yakalasam, meslekten men ettirsem, bir sürü insan bana düşman olacak. Bak meslektaşına ne yaptı diye? Öyle değil mi?”²⁰⁰ Bu sözler akla “Yunanlıların On Birinci Emrini” getirir: “Karışmayacaksın”.²⁰¹

3.2.9. Susurluk skandalı

2002 yılında yayımlanan *Kukla* romanı bir zamanlar yıldız olan, alkolik, işsiz gazeteci Adnan’ın, istemeye istemeye girdiği karmaşık çete ilişkilerini konu alır.

¹⁹⁷ Age, 34.

¹⁹⁸ Ümit, *Beyoğlu’nun en güzel abisi*, 34.

¹⁹⁹ Ümit, *Kavim*, 204.

²⁰⁰ Age, 110.

²⁰¹ Hz. Musa’ya gönderilen On Emir’e atfen Yunancada günümüz toplumunda korku ve ilgisizlik nedeniyle insanların artık birbirlerinin derdi ve sıkıntılarıyla ilgilenmediğini ironik bir şekilde anlatmak amacıyla söylenen söz.

Romanda Adnan'ın öldü sandığı ülkücü kardeşi Doğan'ın ortaya çıkışıyla aşiret reislerinin, eski ülkücülerin, polis şeflerinin, gazetecilerin de karıştığı Susurlukvari cinayetler ve gizli ilişkiler ortaya saçılmaya başlar. Yazar bu romanda ümitsiz bir tavır sergiler. Böyle büyük bir skandaldan sonra her vatandaşın kendine neye inanıp neye inanmayacağını sorması gerektiğini düşünür. Tüm değerler anlamını yitirmiş, gelecek ise belirsizdir: “Ülkemin gelişmesi, demokrasinin kurulması, insan haklarının eksiksiz sağlanması için filan demiyorum bile. Çünkü bu kavramlar son günlerde sıkça kullanılsa da bu ülkede kimsenin umurunda olduğuna inanmıyorum.”²⁰²

Ahmet Ümit bir röportajında bu romanı yazma nedenini şu şekilde açıklar:

“Bizde sofistike suç, yani inceden inceye tasarlanmış suç henüz Batı'daki gibi bireylerin işlediği suçlar değildir. Sofistike suçu bizde devlet, derin devlet ya da örgütler işliyor. Susurluk bu anlamda benim için tam bir malzemeydi. Dolayısıyla burada benim için hem bir yazar olarak bir çekicilik söz konusu ama aynı zamanda da bir aydın olarak bu meselenin suçlularının hâlâ tümüyle açığa çıkmamış olması beni de rahatsız ediyor. Dolayısıyla bunu anlatmam gerekiyordu.”²⁰³

Susurluk skandalından sonra devlet-mafya-polis üçgeni ortaya çıkmıştı. Yolsuzluk devletin her tabakasına yayılmıştı. 1996 yılında yaşanan bu skandaldan aylar sonra hükümet düşmüştür²⁰⁴: “Susurluk Davası'nda [...] pek çok polisin boğazlarına kadar pislığe battığını hep birlikte öğrenmedik mi?”²⁰⁵ Skandal ardından kamuoyu, devlet-mafya-polis üçgeninde yasa dışı ilişkilerin ortaya çıkartılmasını talep etti. "Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık"²⁰⁶ ismi verilen sivil toplum eylemleriyle ve medyanın desteği ile üstü örtülen ilişkilerin ve faaliyetlerin açıklanmasını istedi:

“Ülkede yaşanan son olaylarda güvenlik güçleri ne yazık ki bir sınav verdi. Susurluk Davası'ndan sonra devlet kendi içinde büyük bir temizlik operasyonuna girişti. Kanunsuzluğa bulaşmış asker, polis, istihbaratçı kim varsa, tek tek tespit edilerek, görevden uzaklaştırılmaya başlandı.”²⁰⁷

Ancak “temizleme” çabasının ne derece başarılı olduğu ayrı konudur. Romanda yolsuzluğa bulaşmış iki polisten itiraf niteliğinde sözler işitiriz: “Size, devleti yeraltı

²⁰² Ümit, **Kukla**, 258.

²⁰³ Tulgar, **age**, [02.10.2016].

²⁰⁴ “Soysoyroyk to atyxhma apokalyyh twn parakratikwn” (Susurluk kazası, karanlık güçlerin ortaya çıkması) <http://www.kathimerini.gr/286061/article/epikairothta/kosmos/soysoyroyk-to-atyxhma-apokalyyh-twn-parakratikwn> [17.10.2016].

²⁰⁵ Ümit, **Kukla**, 242.

²⁰⁶ “Susurluk Kazası”. https://tr.wikipedia.org/wiki/Susurluk_kazas%C4%B1 [17.10.2016].

²⁰⁷ Ümit, **Kukla**, 210.

dünyasından temizlemeye çalıştığımızı söylemiştik. Bunun anlamı şu: Adamlar hâlâ içimizdeler.”²⁰⁸

Susurluk kazasında ölenlerin arasında Abdullah Çatlı da vardır. Nevşehir'de yapılan cenaze töreninde onun da tabutu Türk bayrağına sarılıdır.²⁰⁹ O dönemin başbakanı Tansu Çiller, Çatlı için “devlet için kurşun atan da, yiyen de şerefli...” demiştir.²¹⁰ Romanda bu durumu andıran bir olay yaşanır. Yolsuzluğa karışmış iki polisin ve çete üyelerinin cenazesinde resmi tören düzenlenmesi hakkında Adnan ile Erol arasında geçen bir diyalogta şunları okuruz:

“Neden bu kadar şaşırıyorsun anlamıyorum, dedi Erol. Unuttun mu? Burası Türkiye. Burada işler böyle yürür. İyi niyetli birkaç polis şefinin durumu düzeltmeye yönelik girişimleriyle ne sonuç alınabilir ki? Yılların alışkanlıkları bir günde değişmez. Büyük bir reform gerekli. Bunu yapmaya da kimsenin ne niyeti ne de gücü var”.²¹¹

Romanın sonuna doğru Doğan örgütle bir hesaplaşma yaparak devlet tarafından nasıl kullanıldığından bahseder. Romanın başlığından da belli olduğu üzere hepimiz farklı çıkarların “ellerinde” kukla gibiyizdir: “Susurluk bir kaza değil bir suikasttı.”²¹² Kitabın son sayfasında da TBMM Susurluk Araştırma Komisyonu Sonuç Raporu’ndan bir alıntı okuruz:

“Bilgisi ve görüşüne başvurulmuş bir kısım kişiler komisyonumuza; Olayların 1970’li yıllarda başladığını ve o dönemde devlette bazı güçlerin, sağ-sol kavgasını başlattıklarını, bundan devletin içindeki bazı kurumların haberdar olduğunu ve yönlendirdiğini, sabah sol görüşlü kişilere sıkılan silahın akşam sağ görüşlü kişilere sıkıldığını söylemişlerdir. Bu olaylar 12 Eylül 1980’e kadar devam etmiştir. 12 Eylül’den sonra da bir kısım ülkücü olarak bilinen ve aranan şahıslardan olan bazılarının devlet operasyonlarda kullanıldığı, Komisyonumuza verilen beyanlar ve intikal eden bir takım bilgilerden anlaşılmıştır.”²¹³

Romanla ilgili bir röportajında Ahmet Ümit olaylar ve bir karakterle ilgili şunları söyler:

“Dünyada ve Türkiye’de 'derin devlet' diye bir şey var ve zaman zaman devlet, anayasanın dışına çıkıp pis işlerini görüyor. Birkaç kişinin yargılanması Susurluk’a dair hiçbir şeyi halletmemiştir, hâlâ da halletmedi. Halledilse dahi, şiddete dayalı bir kültürü olan bu bünyede, demokrasinin olmadığı bir ülkede Susurluk’lar çıkacaktı. Ama bunun ortaya çıkması, yani

²⁰⁸ Ümit, **Kukla**, 264.

²⁰⁹ “Abdullah Çatlı Kimdir?”, <http://www.sabah.com.tr/abdullah-catli-kimdir> [17.10.2016]

²¹⁰ <http://t24.com.tr/yazarlar/dogan-akin/devlet-icin-kursun-atan-serefli-katiller,3774>

²¹¹ Ümit, **Kukla**, 531.

²¹² Ümit, **Kukla**, 665.

²¹³ **Age**, 687.

benim romandaki Müfit karakterine benzeyen Korkut Eken'in tekrar gündeme gelmesi bir şans tabii ki.²¹⁴

Yazar romanın başlığına dair şunları dile getirir:

“Türkiye’de hepimiz kuklayız. Askerler çıktılar darbe yaptılar, anayasa yaptılar, bizi istedikleri gibi yönlendirdiler. IMF geldi, ekonomik reçeteler sundu, biz bu reçeteleri uyguluyoruz. Aslında hepimiz bir kukla sistemi içindeyiz. Romanda da böyle, bu işte herkes kukla ve kaybeden de herkes, kazanan yok. Gazeteciler dahil. Susurluk bizim topyekûn kaybedişimizdir zaten. İpler meselesine gelince, bu kukla sistemi şöyle: Salkım halinde herkesin ipi bir başka kuklanın elinde. [...] Bizler aynı zamanda olayların kuklasıyız. Eğer soğuk savaş olmasaydı, Susurluk’un temeli atılamazdı. Eğer Türkiye’de demokrasi olsaydı, Susurluk olmazdı. Türkiye’de Kürtlerin hakları verilmiş olsaydı, Susurluk yaşanmazdı.”²¹⁵

3.2.10. Anadolu’daki problemler -terör

Ahmet Ümit’in romanlarında sıkça kullanılan iki kelime daha vardır: terör ve terörist. Ahmet Ümit gibi sosyal meseleleri işleyen bir yazarın Türkiye’nin gündemini oluşturan konulara romanlarında yer vermesi normaldir. 80’li yıllardan beri devam eden kanlı olaylar, romanlarda yerlerini alırlar. Sağ ve Sol gruplar, PKK yandaşları ve bazen de mafya terörle eş anlamlı kullanılır. İlginç olan şudur ki Ümit romanlarında anarşist, anarşi, yasa dışı örgüt gibi kavramları çok az kullanır. Terörist kelimesinin yoğun kullanımı belki Türk okuru için normal karşılanabilecek bir durumken yabancı bir okura aşırı gelebilir.

Silahlı eylemler Anadolu’da her gün yaşanan kanıksanmış olaylardır. Farklı örgütlerin mensupları olan Kürtler ve aşiret üyeleri farklı taleplerin gerçekleşmesi yolunda çalışırlar. *Patasana*’da mekan Güney Anadolu olduğu için kuşkusuz bu konudan ayrıntılı bir şekilde söz edilir. Hizbullah ve benzeri örgütlerde neler olduğu, genç çocukları nasıl taraflarına çektikleri anlatılır. Dağlarda asker ile teröristler arasındaki kanlı çatışmalardan bahsedilir ve Yüzbaşı Eşref’ten günlük hayata dair bilgiler alırız. Ne yazık ki bu bölgelerde çok farklı dini ya da milli radikal örgütler vardır. Merkezden uzak oluşları kontrollerini zorlaştırır. Bu örgütler sık sık devlete karşı eylemlerde bulunurlar. Öncelikli hedefleri arasında üyelerini devlete karşı çevirmek vardır. Ayrıca bu örgütler genç üyelerinin beyinlerini yıkayarak hedeflerine yaklaşmaya çalışırlar.

²¹⁴ Cem Erciyes, “Türkiye’de Hepimiz Kuklayız”, <http://www.radikal.com.tr/hayat/quotturkiyede-hepimiz-kuklayizquot-861540/> [18.10.2016].

²¹⁵ Age, [18.10.2016].

Patasana'da önemli bir konuya daha değinilir: Fırat ve Dicle Sorunu. Fırat Nehrinde inşa edilmiş baraj yüzünden Türkiye ile Suriye arasındaki gerginlikler herkes tarafından bilinir. Romanda kısaca bu gerginliklerin cinayete yol açabildikleri anlatılır.

Kukla romanında Ahmet Ümit okurlara Anadolu'da yaşanan sorunlardan bahseder. PKK örgütünün yarattığı sorunların yanında devletin neden olduğu birkaç sorunla karşılaşırız. Ülkücü Doğan'a göre – ve pek çok kişiye göre de – devlet tarafından yaratılmış farklı örgütler “kötü” adam rolünü üstlenmişlerdir. Bu tür “yasa dışı” ancak “yasa içi” örgütlerin yaratılması ve yayılması sadece Anadolu'da yaşanan bir sorun değildir. Bütün Türkiye'de farklı örgütler kurulmuştur. Hizbullah (Lübnanlı örgütten farklı olarak), Bozkurtlar vb. Kürtlere karşı verilen mücadelede devlete yardım ederdi.²¹⁶ Bu örgütlerin kendilerini polis gibi görmelerine romanda da değinilmiştir:

“Kaytanlar yıllardır koruculuk etmiş, bir anlamda güvenlik güçlerinin içinde yer almış devlet yanlısı bir aşiret. Onlar da kendilerini polis gibi hissediyorlar. Bir güvenlik görevlisinin, kendi meslektaşını vurması ise her zaman sıradan bir vatandaşın polisi öldürmesinden daha az tepki çeker, daha kolay kabul edilir.”²¹⁷

Örgütlerin güçlerini devletten aldığı düşünülür. Adnan şu şekilde tepki verir: “Onlara silah verdiniz, onları milletin başına bela ettiniz.”²¹⁸ Özel bir amaç için kurulmuş bir örgüt, sonrasında kontrolden çıkabilir.

Kavim romanında genç çocukların neden PKK'ya katıldıkları açıklanır:

“Hayatında hiç duymadığı ama ona bambaşka bir dünyanın kapılarını açabilecek, onu bambaşka bir insan yapabilecek konular. Yoksulluğunu, yalnızlığını, yalıtılmışlığını anlatan, ezikliğini öfkeye dönüştüren, köklerinden utanç değil, gurur duymasını sağlayan konular. Böylece on altı yaşında PKK'ya katılıyor.”²¹⁹

Yazar aynı romanda Anadolu'daki olumsuz yaşam şartlarının nedenlerini şu şekilde belirtir:

“Haksızlıklara isyanla başlayan, öfkeyle, şiddetle büyüyen, korku ve pişmanlıkla dolu, acı bir öykü. Yüzlerce Güneydoğulu delikanlının öyküsü. Sadece onların değil, hepimizin öfkesi,

²¹⁶ “Soysoyrloik To Atyxhma Apokalyyh Twn Parakratikwn” (Susurluk Kazası, Karanlık Güçlerin Ortaya Çıkması), <http://www.kathimerini.gr/286061/article/epikairothta/kosmos/soysoyrloik-to-atyxhma-apokalyyh-twn-parakratikwn> [17.10.2016].

²¹⁷ Ümit, *Kukla*, 424.

²¹⁸ Age, 451.

²¹⁹ Ümit, *Kavim*, 131-132.

hepimizin pişmanlığı, hepimizin utancı ve hepimizin acısı. Nerede, nasıl ve ne zaman biteceğini bilmediğimiz bir acı. Uygarlık kadar eski bir acı.”²²⁰

Aynı romanda Anadolu’daki siyasal durumlar detaylı şekilde anlatılır. Bugünkü duruma nasıl gelindi, Amerika’nın bölgedeki “parmağı” ve Kürt örgütlerine fanatik Türk ülkücüler tarafından nasıl yardım edildiğini ayrıntılı bir şekilde okuyabiliriz: “Amerikan istihbaratıyla el ele veren derin devletin tezgahladığı, ülkücülerin doğrudan bazı silahlı sol örgütlerin de dolaylı olarak rol aldığı dosyalara...”²²¹ Ayrıca kahramana göre, Anadolu’da eskiden yaşayanlar tıpkı bugünküler gibi insandılar: “Onların kurduğu şehirlerde yaşamayı sürdürüyoruz. Onların içtiği sulardan içiyoruz. Onların ekip biçtiği toprakları ekip biçiyoruz, geleneklerini devam ettiriyoruz. Doğal olanı da budur.”²²² Bütün insanlar eşittir, “Ama bu sözleri söylediğim için beni taşta tutacak yüz binlerce fanatik insan yaşıyor bu ülkede.”²²³ Kahramana göre Türkiye, eşitlik fikrine hala hazır değildir.

3.2.11. Cinsler arasındaki ilişkiler

Ahmet Ümit’e göre aşk konusu bir tabudur: “Bu ülkede tabular var. Devlet tabudur, din tabudur, aile tabudur. Bunlara bir de aşkı eklediler tabu olarak.”²²⁴ Romanlarda iki cins arasındaki muhafazakar ilişkilerin yanı sıra daha serbest olarak adlandırılacak ilişkiler de vardır. 2000 yılında yayımlanan *Patasana* adlı romanda Antik Hitit Patasana kahramanı, gizli bir şekilde de olsa, aşkını yaşayabilir. “Roman insan beyninde yapılan bir kazıdır” diyen Ahmet Ümit *Patasana*’da Antep’e kazı için gelen bir arkeolog ekibinin çevresinde gelişen gizemli cinayetleri konu olarak alır. Kazı çalışmaları sırasında Patasana’nın tabletlerini bulurlar. Bu tabletler, dünyanın en eski yazılı kaynaklarıdır ve yazman Patasana’nın yaşam öyküsünü anlatır. Kazıya katılan fotoğrafçı Elif’in, arkeolog Kemal’le ilişkisi olduğu halde muhafazakâr bir yerde olduğu için aynı odada kalamaz! Ancak aşkını özgürce yaşayan tek kişi Patasana olmamıştır. Daha “cesaretli ve talihli” sayılan grup başkanı Esra, bu aynı muhafazakâr mekânda Yüzbaşı Eşref ile cinsel ilişkiye girer. İlişkilerdeki bu çifte standart, Türkiye’de birçok alanda çifte standart olduğunu hatırlatır. Örneğin yasaya göre çok eşlilik yasaktır; ancak bazı köylerde bu durum

²²⁰ Ümit, *Kavim*, 133.

²²¹ *Age*, 514.

²²² Ümit, *Kavim*, 417.

²²³ *Age*, 418.

²²⁴ Okur, *age*, [02.10.2016].

hala devam etmektedir.²²⁵ Toplumda her şey yasaya uygun görünür ama yasa ve ahlak dışı pek çok şey de bir şekilde yolunu bulur. Örneğin Esra da bazı formalitelere takılarak Eşref'in alyansı olup olmadığına dikkat eder.

Kukla romanında Tolga isimli genç fotoğrafçı bir sevgilisi olduğunu söylemeye çekinir: “Yüzü kızarır gibi olmuştu”.²²⁶ Ana kahraman Adnan'ın da eski eşinin yeni sevgilisine karşı tepkisi ve öfkesi abartılıdır.

Sultanı Öldürmek romanında homoseksüel bir akademisyen çevresi tarafından kolayca kabul edilmez. Akın aklı başında bir adamdır ve asla kimseyi tahrik etmez; ancak başkahramana şöyle der: “Homofobi herkesi esir almış bu ülkede...”²²⁷ Yazar herkesin cinsel tercihiinde özgür olma hakkının yanına kimlik meselesini de ekler: “Dinsel ve ulusal bayramlarımızın yanına bir de kimlik bayramları eklemeliydik...”²²⁸ Gördüğümüz gibi kimlik meselesi Türk toplumu için ciddi ve hala problemlili bir meseledir.

İlişki konusunda muhafazakâr olan Türk toplumunun bazı üyeleri evlilik konusunda epeyce “cömerttir”. Yasaya göre çekeşlilik yasaktır ancak yasa üstü bir adam bulunur. *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi* romanında modern bir Türk olan Ali bu alışkanlığa karşı çıkar. Bir zanlıya kaç eşi olduğunu sorduğunda şu cevabı alır: “Bir tane... [...] Bir insanın kaç karısı olur ki?” Bunu duyunca sevinen Ali şöyle bir yorumda bulunur: “Normal bir insan evladının elbette bir tane olur [...] Ama kendini erkek zanneden bazı mahluklar dört kadın birden alıyor günümüzde.”²²⁹

3.2.12. Caniler ve cinayetin sebebi

Polisiye romanların çoğunda olduğu gibi cinayetin sebebini intikam, para ya da korku oluşturur. *Sis ve Gece* romanında Sedat adında bir polis kendisini savunurken Fahri isimli bir karakteri öldürür. Aynı polis terörist barınağı olarak düşünülen bir eve baskın yaptıkları bir anda yanlışlıkla sevgilisini, Mine'yi de öldürür. *Kar Koku*’nda daha ilk sayfalarda karşılaşılan cinayetin sebebi intikamdır. İki komünist öğrenci, Kerem ile Mehmet, aralarında eskiden beri var olan husumeti yurt dışına da

²²⁵ “İşte Türkiye’de Kumanın En Çok Olduğu Köy!”, <http://www.haber7.com/neler-oluyor-hayatta/haber/994254-iste-turkiyede-kumanin-en-cok-oldugu-koy> [22.12.2016] ve “İnternet Türkiye’de Çok Eşliliği Arttırıyor”. <http://www.milliyet.com.tr/internet-turkiye-de-cok-esliligi-arttiriyor-magazin-1333944/> [14.12.2016].

²²⁶ Ümit, *Kukla*, 440.

²²⁷ Ümit, *Sultanı Öldürmek*, 214.

²²⁸ Ümit, *Sultanı Öldürmek* 216.

²²⁹ Ümit, *Beyoğlu'nun en güzel abisi*, 111.

taşıır. Kerem, Mehmet’i öldürdükten birkaç gün sonra intihar eder. *Patasana*’da Tim isimli Ermeni kökenli bir karakter intikam gerekçesiyle hacı Setar’ı öldürür. Sonrasında ise geride tanık bırakmamak için bir cinayet daha işler.

Kukla romanında Arif isimli bir gazeteci bildiklerini söylemesin diye bir çete tarafından öldürölür. Kitabın başında başka bir kişi olduğu sanılan bir karakter yanlışlıkla öldürölür. Bu kişiler en sonunda da birbirlerini öldürölürler. Romanın son bölümünde iki karakter, Doğan ve Müfit, büyük miktarda bir para için birbirini öldürölür. *Beyoğlu Rapsodisi*’nde Selim, eskiden ailesi tarafından işlenen bir cinayet su yüzüne çıkmasın diye dört cinayet işler. *Kavim*’de ise intikam nedeniyle iki cinayet işlenir. Aynı romanda gerçek ortaya çıkmasın diye işlenen iki cinayete daha tanık oluruz. Burada ilginç olan, kurbanlardan birinin, geçmişte, ölümden kaçmak için kendi yerine, zeka geriliği olan bir genci sürmesi, ama er ya da geç kendisinin de sırasının gelmiş olmasıdır. *Bab-ı Esrar*’da iki ilginç cinayetle karşılaşırız. Üç cinayetten ikisi metafizik bir şekilde işlenir. *İstanbul Hatırası*’nda beş cinayet vardır. Şehir adına intikam almak isteyen katiller Nevzat başkomiserin en yakın arkadaşlarıdır. *Sultanı Öldürmek* adlı romanda sadece bir cinayete rastlarız. Pahalı bir mücevher nedeniyle önemli bir tarihçi öldürölür. *Beyoğlu’nun En Güzel Abisi* romanında öldürölülen iki kişinin de kaderi birbirine benzer. İlki kötü karakterinin, ikinci ise devrimciliğinin bedelini hayatıyla öder.

Söz konusu Türk bir yazar olduğuunda, namus meselesi kendi başına bir konu olarak sorunsallaştırılır. Türk toplumunda hala önemli bir yere sahip olan namus meselesi cinayetle bile sonuçlanabilir. *Sis ve Gece* romanında Cuma isimli bir karakter eşi ile babası arasında cinsel ilişki olduğuundan kuşkulandır ve her ikisini de öldürölür.

Söz konusu Türk bir yazar olduğuunda, namus meselesi kendi başına bir konu olarak sorunsallaştırılır. Türk toplumunda hala önemli bir yere sahip olan namus meselesi cinayetle bile sonuçlanabilir. *Sis ve Gece* romanında Cuma isimli bir karakter eşi ile babası arasında cinsel ilişki olduğuundan kuşkulandır ve her ikisini de öldürölür.

Patasana’da aşçı Halaf namus meselesini cinayete vardırmasa da tavrı oldukça serttir: “Ama birlikte çalıştığı ustalardan Urfalı Kara Nuri, bir gün namusuna el uzatınca, etleri kemiklerden ayırdığı bıçağı çektiğı gibi üç yerinden vurmıştu yaşlı kulamparayı.”²³⁰

²³⁰ Ümit, *Eğlimata Me Onomasia Proelefsis* (Patasana), 126.

Beyoğlu'nun En Güzel Abisi romanında evlat katili bir karaktere rastlarız. Cinayetin sebebi yine namus meselesidir. 21. yüzyılda İstanbul'da yaşayan genç bir kız, erkek arkadaşı olduğu gerekçesiyle babası tarafından öldürülür.

3.2.13. Gazeteciler ve gazetecilik

Ahmet Ümit'e göre gazetecilik en tehlikeli mesleklerden biridir. Türkiye'de görev yapan bir gazeteci, ciddi anlamda riske girer. Genel olarak son yıllarda gazetecilik bütün dünyada pek "sağlam" bir meslek sayılmaz. Bazı ülkelerde durum daha risklidir. Yapılan haberler sebebiyle tutuklanan gazeteciler sıradan bir olay haline gelmiştir.²³¹ İnternet ansiklopedisi Wikipedia'da "Türkiye'de tutuklanan gazeteciler listesi" denilen bir liste bile bulunmaktadır. Saygın bir gazeteye göre, sadece 2016 yılının Kasım ayında 142 tane gazeteci tutuklanmıştır.²³² Bu durum akla basın özgürlüğünde bir problem olabileceği sorusunu getirmektedir.

Kukla'da Türkiye'deki gazetecilik yapmanın tehlikesi yazar tarafından sıklıkla vurgulanır. Başkahraman gazeteci Adnan hayatını tehlikeye atarak bir bilmeceyi çözmeye çalışırken, teşkilat içinden mafya dünyasına dek birçok "engelle" karşılaşır. Adnan şunları söyler: "Dünyada en çok gazetecinin öldürüldüğü ülke burası! Anında nallarlar seni. Bu ülkede herkesin gözü önünde, hem de polis üniformasıyla adam kaçırıp, çatır çatır kurşuna dizerler be."²³³ Romanda korkan tek gazeteci Adnan değildir. Bir iş arkadaşının korkusunu dile getirirken Türkiye'de gazetecilik mesleğinin durumunu da gözle önüne serer:

"Bal gibi korkuyordu Erol. Geçmişte buna benzer duyguları ben de yaşamıştım. Bu ülkede gazetecilik en tehlikeli mesleklerden biriydi. Geçen yüzyıl boyunca yetmiş yakın meslektaşımız, sadece, ama sadece gazeteci olduğu, mesleğini iyi yapmaya çalıştığı için öldürülmüştü."²³⁴

Yazarın gazeteciler hakkında düşündüklerini de ekleyelim:

"Susurluk'un ortaya dökülmesinde sivil toplum örgütleri ve gazetecilerin büyük katkısı oldu. Çünkü gazetecilerin içinde gerçekten demokrasi yanlısı cesur ve dürüst insanlar var. Ancak bütün gazeteler demokrasi yanlılarının kazanması için çalışmadılar. Hatta bazıları karanlık

²³¹ "Türkiye'de Altı Gazeteci Gözaltına Alındı". <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38430659> [13.12.2016].

²³² "Tutuklu Gazeteci Sayısı 142 Oldu!". http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/627095/Tutuklu_gazeteci_sayisi_142_oldu_.html# [25.11.2016].

²³³ Ümit, *Kukla*, 54.

²³⁴ *Age*, 368.

güçlerin elinde oyuncak bile oldular. En son, Korkut Eken olayında da gördük bunu... Emniyetçilerin içinden Susurluk'u çıkartan Türkiye toprağı, gazetecilerin içinden de çok çok parlak insanların çıkmasına engel oluyor. Türkiye'deki gazeteci topluluğuna bakıldığında gördüğümüz manzara ne yazık ki bu.”²³⁵

3.2.14. Ahmet Ümit'in eserlerinde hayal kırıklığı

Hayal kırıklığı Ahmet Ümit'in bazı eserlerinde hakim bir duygudur. İstanbul'un ve devletin hem geçmişteki hem bugünkü durumuna dair endişeleri vardır. *Kukla* romanında Adnan'ın ülkenin kötüye giden toplumsal koşullarıyla ilgili sözleri hayal kırıklığının ne boyutta olduğunu gösterir: “Ülkemin gelişmesi, demokrasinin kurulması, insan haklarının eksiksiz sağlanması için filan demiyorum bile. Çünkü bu kavramlar son günlerde sıkça kullanılsa da bu ülkede kimsenin umurunda olduğuna inanmıyorum.”²³⁶

Yeni nesil, Türkiye'deki yaşam şartlarından memnun değildir. Özellikle son yıllarda yaşanan terör²³⁷, sosyopolitik ortamdaki istikrarsızlık ve akademideki ihraçlar birçok kişiyi başka ülkelere gitmeye zorlamıştır.²³⁸ Ancak on beş yıl önce, *Kukla* romanı yazıldığı zaman ve 80'li yıllarda durum gene iyi sayılmazdı. Adnan'ın eski eşi Funda'nın sözlerini okuyalım:

“Suçlu olan biri varsa bu ülke. Bu topraklar lanetli. Neden hala bu ülkede yaşıyoruz bilmiyorum. O kadar insan öldü, o kadar acı çekildi en ufak bir düzenleme bile yok. Gerçekten çok samimiyim, bırakıp gidelim artık bu toprakları.”²³⁹

Funda'nın görüşlerini paylaşan sayısız Türk genci vardır. Adnan hayatın her yerde zor olduğunu söylediğinde karşısındakinden şöyle bir cevap alır: “En azından insanları sorgusuz sualsiz öldürmüyorlar. En azından oralarda devlet, katillerle işbirliği yapmıyor.”²⁴⁰ Funda'nın bu sözleri, Cunta döneminin kara sayfalarına ait olsa da bugün yaşananlara da uymaktadır.

Kavim'de de benzer yakınmalar söz konusudur. Can isimli genç bir akademisyen Türkiye'de kendini mutlu ve huzurlu hissetmez: “Ama bu ülke de çok acımasız

²³⁵ Erciyes, **age**, [18.10.2016].

²³⁶ Ümit, **Kukla**, 258.

²³⁷ Arslan Rengin, “Başka Bir Ülkede Hayat Kurmak: Neden Gidiyorlar?”, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37654255> [14.11.2016].

²³⁸ Arslan Rengin, “Türkiye'den Akademisyen Göçü: Neden gidiyorlar?”, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37754038> [14.11.2016].

²³⁹ Ümit, **Kukla**, 481.

²⁴⁰ Ümit, **Kukla**, 482.

Başkomiserim. Bu topraklar çok sert, bu toprakların insanları çok hoyrat, bu ülke gerçekten çok acımasız be Başkomiserim .”²⁴¹

Beyoğlu Rapsodisi’nde hayal kırıklığı az da olsa vardır. Kenan düşüncelerini şu şekilde dile getirir: “Tamam, bir zamanlar biz de solcuyduk ama o günler bitti. [...] Biliyorsun Hitler de inanmış bir adamdı, Stalin de. Sana böyle yüzlerce isim sayabilirim, ama hiçbiri dünyayı daha yaşanır bir yer haline getiremedi.”²⁴²

Sultanı Öldürmek isimli romanda bir Türkiye gerçeği ile daha karşılaşırız. Trafik terörü meselesine Türkiye hâlâ geçmişte kalan bir ülkedir. Bir röportajında da bu konuya değinen yazar, romanında aynı konuyu bir kez daha vurgular: “Daha dün, yol vermeyen şoförün üzerine baltayla yürüdü biri... [...] Hem de şehrin göbeğinde... [...] Düşünebiliyor musunuz adam, arabasında balta taşıyor...”²⁴³

3.2.15. Din

Ahmet Ümit romanlarında din konusuyla pek ilgilenmez. *Beyoğlu Rapsodisi* ve *Kavim* romanlarında farklı dini inançlara değinir; ancak insani bir ihtiyaç olarak dine nadiren ilgi gösterir. 2008 yılında yayımlanan *Bab-ı Esrar* romanında din konusu ağır basar. Bu tarihten bir yıl öncesine bir göz attığımızda “Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Mevlana’nın doğumunun 800’üncü yılı nedeniyle 2007’nin ‘Dünya Mevlana Yılı’ olması konusundaki önerisini kabul etti. UNESCO, Mevlana’nın 2007 yılında tüm üye ülkelerde anılması kararını aldı.” şeklinde haberlerle karşılaşırız. Başarılı bir yazar için bundan daha popüler bir malzame olamazdı.

Fantastik öğeleri kullanarak çok katmanlı bir dil yaratan Ahmet Ümit bu yapıtında Mevlevilik temelinde din ve inanç üzerine ilginç sorular sorar ve Mevlana’yı ve Mevleviliği anlatır. Ümit bir söyleşide şunları dile getirir:

“Mevlana ile ilgili bir eser yazarak, Mevlana’yı anlatmak, böylece de okurumda yeni okumalar için merak uyandırmak istedim. Bunu da faili meçhul bir cinayete kurban giden Mevlana’nın yakın dostu Şems üzerinden anlatmayı uygun buldum. Mistik düşüncenin de insan kültürünün tıpkı dinler gibi bir parçası olduğunu düşünüyorum. O nedenle bunların bilinmesi ve

²⁴¹ Ümit, *Kavim*, 419.

²⁴² Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, 217.

²⁴³ Ümit, *Sultanı Öldürmek*, 55.

anlatılması lazım. Ama gerçekçi bir yazar olduğum için mistik karakterler burada biraz geride kaldı”.²⁴⁴

İstanbul Hatırası romanında da dinle ilgili uzun diyaloglar bulabiliriz. Nevzat’ın yardımcısı Ali, Fatih semtine gittiğinde fanatik dincilerden rahatsız olur: “Canı fena sıkılmıştı, eliyle çarşaf lar içindeki iki küçük kı zı gösterdi. ‘Şu kı zlara bakın Başkomiserim. Bunlar daha çocuk... Ne bilsin çarşaf ı, günahı? Belli ki babaları öyle giydiriyor...’”²⁴⁵ Ali dine karşı olan biri değildir. Ali Türk toplumunun bir kısmının düşüncelerini dile getirerek şöyle der: "Müslümanlığı kötü gösteriyor bunlar. İnsanı dinden imandan soğutuyorlar..."²⁴⁶

3.2.16. Yabancı bir okuyucuya ilginç gelebilecek kimi noktalar

Türk toplumunu yakından tanımayan bir yabancı için oldukça ilginç sayılabilecek bazı noktalar Ahmet Ümit’in romanlarında karşımıza çıkar. Romanların incelenmesi sırasında, suçlular için umut verici; ancak bu çalışmanın yazarı için tuhaf sayılabilecek bir konuyla karşılaşmıştır: Genel Af meselesi. Akla bir katilin genel bir af beklemesi doğru mudur şeklinde sorular gelmiştir. *Sis ve Gece* romanında babasını ve eşini öldüren bir adam gün yüzü görmek için genel affı bekler. *Beyoğlu’nun En Güzel Abisi*’nde yeraltı dünyasının adamları genel af sayesinde serbest kalırlar. *Beyoğlu Rapsodisi*’nde aralarında kankasının da bulunduğu üç kişiyi öldüren Selim, yaptığı cinayetlere bahane bulmaya çalışır. Son bölümde anlatıcının aynı zamanda katil de olduğunu öğreniriz. Tüm hikayeyi hapishaneden anlatır. Anlattıklarından işlediği üç cinayetin ve hapishanenin, yaşamında kötü bir sonuç doğurmadığını anlarız. Örneğin en büyük sorunu, cezaevindeyken oğlunu görememesidir. Başta büyük bir şok yaşayan eşi Gülriz için Selim şunları söyler: “Sanırım bana hak verdi. [...] Bu ülkede her beş yılda bir genel af çıktığı için de hapishanede fazla kalmayacağımı umuyor.”²⁴⁷ Sahibi olduğu şirket ise sanki bu cinayetlerden nemalanmış gibidir. Tüm bu olanlar sanki şirkete yaramış, reklamını yapıp adını duyurmuştur. Her şey o kadar yolundadır ki büyüme planları bile yapmaya başlamışlardır. Dişli bir avukat tutabilene ve her beş yılda bir genel af

²⁴⁴ “Ahmet Ümit Son Romanında Mevlana’yı Anlatacak”. <http://www.hurriyet.com.tr/ahmet-umit-son-romaninda-mevlanayi-anlatacak-8406011> [16.11.2016].

²⁴⁵ Ümit, *Mnimes Tis Konstantinoupolis* (İstanbul Hatırası), 90.

²⁴⁶ Age, 91.

²⁴⁷ Ümit, *Kavim*, 547-548.

bekleyenlere göre Türkiye, cinayet işlemek için en uygun yerdir! Katilin sürekli kabus görmesi vicdanları bir parça olsun rahatlatır. Af konusu *Kavim* romanında da rastlanan bir konudur. Bu romanda, gerçek katilin yerine suçu “çırağı” üstlenir. Nevzat bu “kolaylığa” şaşırır. Neden sorusuna, şöyle bir cevap verir: “çünkü bu ülkede her on yılda bir olduğu gibi üç beş yıla kalmadan yeni bir afı dışarı çıkacağına inanıyor.”²⁴⁸

Dikkat çekici bir başka konu ise, ölmüş insanların arkasından konuşmaktır. Genellikle bütün romanlarda böyle bir durumla karşılaşırız. Polis ya da dedektiflik yapan kişi maktul hakkında soruşturma yapar. Her kurban iyi biri değildir. Ölünün “kötü” tarafları hakkında bilgi vermek zorunda kalanlar oldukça zorlanırlar. Örneğin *Kukla* romanında Adnan’ın romanın bir yerinde kardeşi Doğan’ın cesedini teşhis etmesi gerekir. Doğan çeteci ve “yeraltı dünyasının” bir adamı olduğu için Adnan’ın aklına bunun uydurma, sahte bir kaza olabileceği fikri gelir. Ancak bu fikrinden utanarak kendini eleştirir: “Ayıp lan, çocuğun cesedi beş metre ötemde yatarken neler geçiyor aklımdan.”²⁴⁹ *Beyoğlu Rapsodisi*’nde bir maktulden bahsederken şunları okuruz: “Ölünün arkasından konuşmak iyi değil ama Kartal uyuşturucu bağımlısıydı, karanlık işlerin içindeydi.”²⁵⁰

Üçüncü ilgi çekici bir konu ise (formaliteler) klişe kalıp davranıştır. Sabit bir toplumsal çerçeveye sahip olan Türk toplumunda geçerli olan bir takım genel davranışlar söz konusudur. Örneğin *Kukla* romanında şunları okuruz: “O anda Selahattin’den pek hoşlanmadığımı anladım. Çünkü Bekir’e ‘Abi’ derken, Selahattin’e, sanki yakın akraba değillermiş gibi ‘Bey’ diyordu. Belki gizli bir çekişme vardı aralarında.”²⁵¹

Selahattin’e “abi” yerine “bey” şeklinde hitap edilmesinden aralarında sorunlu bir ilişki olduğu fark edilir. Bu örneği vermemin sebebi, Türkçeye özgü tüm bu farklı hitap şekillerinin yabancı bir okur için, Türk toplumuyla iyice kaynaşınca kadar, tam olarak anlaşılmasının son derece zor olduğunu göstermektir. Aynı romanda Adnan’ın bir milletvekili ile kısa bir görüşmesi vardır. Ona hitap ederek “bey” yerine “Sayın Milletvekili” demeyi tercih eder. Benzer bir durum *Beyoğlu Rapsodisi*’nde

²⁴⁸ Age, 117.

²⁴⁹ Ümit, *Kukla*, 98.

²⁵⁰ Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, 352.

²⁵¹ Ümit, *Kukla*, 430.

vardır. İş adamı Selim, işe giderken rastladığı memuruna, “Merhaba Memduh Bey.”²⁵² der.

Sultanı Öldürmek romanında bu formaliteler konusunda Türkiye’nin çok hassas bir ülke olduğunu fark ederiz. Romanda kahraman, kendisine “cadaloğ” denen bir teyze hakkında şu tepkiyi verir: “Cadaloğ mu, ne kadar ayıp! İnsan, annesinin kardeşine öyle der mi?”²⁵³ Kibar bir hitap şekli olmasa da kahramanın bu tutumu abartılı sayılabilir. Ne de olsa elimizde kullanımına izin verilen sözcüklerden oluşan bir liste yoktur. Homoseksüel olan Akın’ın askerlik yapmamak için bu özel kimliğini kanıtlaması gerekecektir. Bunu kanıtlamanın tek yolu ise cinsel ilişki sırasında çekilmiş bir fotoğraftır. Bu durum gerçekten utanç vericidir ve ilgili yasada bir değişiklik yapılması da şimdilik söz konusu değildir.

Dikkatimizi çeken son durum ise başkomiser Nevzat ile başkomiser Kostas Haritos’a yönelik hitap şekilleridir. Yardımcıları dahil herkes Nevzat’a hitap ederken saygıyla “başkomiserim” ya da “amirim” derken, Markaris’in başkomiserine bu şekilde bir saygı gösterilmez. Haritos’u “Başkomiserim” diye çağıran çok az kişi vardır. “Kostas bey” diye hitap eden ise çok daha az... Birçok kişi ona, bir cinayet masası amirine hitap ederken uygun olmayacak bir biçimde, soyadı ile, Haritos diye, seslenir.

²⁵² Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, 213.

²⁵³ Ümit, *Sultanı Öldürmek*, 205.

4. PETROS MARKARİS

Bu tezde incelenen ikinci yazar, 1937 yılında Heybeliada’da doğan ve kuşkusuz Yunan polisiye edebiyatının duayeni olan Petros Markaris’tir. İlköğrenimini tamamladıktan sonra babası tarafından İstanbul’daki Avusturya Lisesi’ne gönderilen Petros, lisedeyken tanıştığı ve kendisine edebiyat dersini sevdiren Türk edebiyatı öğretmenlerini bugün bile saygıyla hatırlamaktadır. Liseden sonra iktisat okumaya başlar ancak mezun olamaz. Yunanistan’da bir yıl kaldıktan sonra 1965 yılında *İstoria Tou Ali Redjo (Ali Redjo’nun öyküsü)* adlı bir tiyatro oyunu ile ilk edebi eserini kaleme alır. Eğitim yıllarında öğrendiği Almanca sayesinde bu dilden tiyatro eserleri çevirmiş ve bu alanda ün yaptıktan sonra geçimini sadece çeviri ve telif eserleri ile sağlamıştır.²⁵⁴ Romandan önce senaryo ile işe başlayan Markaris, *Anatomia Enos Eglimatos (Bir Cinayet Anatomisi)* adlı televizyon dizisinin senaryosunu kaleme almıştır. Ünlü Yunan yönetmen Theodoros Angelopoulos’un filminin senaryosunu da yazmış ve Cannes Film Festivali’nde ödül alacak kadar başarılı olmuştur.

İlk polisiye romanı olan *Nihterino Deltio (Gece Bülteni)* 1995 yılında yayımlanmıştır. 90’lı yıllarda Yunanistan ve Balkanlar’daki ekonomik ve siyasi durumunu anlatan romanı büyük başarı kazanmış, birçok yabancı dile çevirilmiş ve 16 ülkede yayımlanmıştır. *Nihterino Deltio*’yu *(Gece Bülteni)* 1998 yılında yayımlanan *Amina Zonis (Alan Savunması)* adlı kitabı izlemiştir. Romanlarını toplumda gerçekleşen cinayetlere göre yazan Markaris, “Neden polisiye?” sorusuna verdiği cevapta polisiye romanla toplumsal sorunları ve toplumsal gerçekliği çok iyi anlatabildiğini belirtmiştir. Polisiye romanların beşi Türkçeye de çevrilmiştir: *Nihterino Deltio (Gece Bülteni)* (1995), *Amina Zonis (Alan savunması)* (1998), *O Tse aftoktonise (Che İntihar Etti)* (2003), *Vasikos Metohos (Büyük Ortak)* (2006), *Palia,*

²⁵⁴ Argiro Bozoni, “O Sigrafeas Petros Markaris Afigite Ti Zoi Tou” (Yazar Petros Markaris Hayatını Anlatır”, <http://www.lifo.gr/mag/features/4080> [2.12.2016].

Poli Palia (Eskiden, Çok Eskiden) (2008).²⁵⁵ Türkçeye çevrilmemiş 6 polisiye romanı daha vardır. Bunlardan dördü *Trilogia tis Krisis (Kriz Trilojisi)* başlıklı trilojiye aittir: *Liksiprothesma Danya (Vadesi Geçmiş Borç)* (2010), *Pereosi (Bitiş)* (2011), *Psomi, Pedia, Eleftheria (Ekmek, Eğitim, Özgürlük)* (2012), *Titli Telus (Son)* (2014), *Tryimeria kai alla dyigimata (Üç günlük süresi ve diğer öyküler)* (2015). Yazarın son romanı *Offshore* 2016 yılında yayımlanır. Bu romanda artık ekonomik krizden çıkmış bir Yunanistan anlatılır. Brian Oliver'in *The Observer*'daki yazısına göre Markaris, en sevilen on polisiye yazarlar arasındadır.²⁵⁶ Oliver'e göre, Atina'nın altına üstüne gelmiş siyasal ve ekonomik hayatını anlamak isteyen biri için Petros Markaris, adeta biçilmiş kaftandır. Oliver, Markaris'in bir başka özelliğine daha dikkat çeker: Atina'da sıradan bir insanın gözüyle trafik yoğunluğunu en iyi betimleyebilen yazardır.²⁵⁷ İlk polisiye romanını kale aldığında 58 yaşında olan Markaris'e göre polisiye edebiyat, her dönemin toplumsal ve siyasal sorunlar hakkında konuşmaya izin veren bir edebi türdür.²⁵⁸ Yazarın yaşananlar karşısında geliştirdiği net ve analitik bakış açışı bugünkü zor dönemde çok yararlı ve değerlidir. Yazar Alman diline ve uluslar arası kültürel ilişkilere, Yunan-Alman ilişkilerinde aracı bir rol üstlenerek yaptığı olağanüstü katkılardan dolayı 2013 yılında "Goethe Ödülü"nü almaya hak kazanmıştır.²⁵⁹ Aynı yıl, Batı Avrupa'nın en büyük polisiye edebiyatı festivali "Quais du Polar" ödülünü almıştır.²⁶⁰ Yazarın güncel siyasal ve toplumsal sorunların yanı sıra Yunanistan'ın artık kronik bir hal almış sorunlarına karşı da takındığı eleştirel tutum, eserlerinde polisiye

²⁵⁵ Ulusal Toplu Katalog, "Markaris",

http://www.topluskatalog.gov.tr/index.php?language%5B%5D=tur&keyword=markaris&tokat_search_field=3&cwid=2#1 [14.5.2017].

²⁵⁶ Brian Oliver, "The 10 Best Modern European Crime Writers - In Pictures" (Modern Avrupalı Polisiye Yazarlarının En İyi On- Fotoğraf), <https://www.theguardian.com/culture/gallery/2011/mar/13/crime-henning-mankell> [12.2.2017].

²⁵⁷ Giannis Baskozos, "O Petros Markaris Stous Dekaliterous Sigrafeis Astinomikon İstorion" (Petros Markaris En Sevilen On Polisiye Yazarlar arasındadır), <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=420335> [24.1.2017].

²⁵⁸ Kostas Katsoularis, "Liksiprothesma Daneia" (Vadesi Geçmiş Borç), <http://www.bookpress.gr/diabase/elliniki-pezoграфия/daneia> [21.3.2017].

²⁵⁹ Vasilis Pesmazoglou, "Sxetika me tin Trilogia tis Krisis tou Petrou Markari" (Petros Markaris'in Kriz Trilojisi hakkında), <http://www.synchronothemata.gr/to-tripticho-mias-idiotipis-monirous-aganaktisis-gia-tin-trilogia-tis-krisis-tou-petrou-markari/> [21.3.2016].

²⁶⁰ Giannis Baskozos, "Vravio Astinomikou Mithistorimatos Ston Petro Markari" (Petros Markaris'a Polisiye Romanın Ödülü), <http://www.oanagnostis.gr/%ce%b2%cf%81%ce%b1%ce%b2%ce%b5%ce%af%ce%bf-%ce%b1%cf%83%cf%84%cf%85%ce%bd%ce%bf%ce%bc%ce%b9%ce%ba%ce%bf%cf%8d-%ce%bc%cf%85%ce%b8%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%81%ce%ae%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%bf%cf%82/> [2.3.2017].

edebiyatın çok ötesine geçmesine olanak tanır. Markaris sol görüşlü bir yazar olmasına karşın, eserinde, kendine tamamen zıt, sağ görüşlü bir başkomiseri anlatır. Yazarın bu tavrı, onun toplumsal konulara duyarlı, içten bir kalemi olduğunu gösterir. Markaris'in romanları, çağdaş Yunan gerçekliğinin bir tablosunu çizer. Belki biraz kötümserdir ancak son derece canlı ve gerçektir. *Mamma Mia* filminde seyirciye, turistlerle dolu Ege Adalarının çok farklı ve uzaktan bir resmi verilir.

Markaris'e göre toplumsal ve siyasal konularla uğraşmak isteyen bir yazarın en iyi anlatma aracı polisiye romandır. Kariyerine polisiye roman ile başlamamış olan yazarı bu türe iten neydi? Ona göre günlük hayat ara sıra insanı çileden çıkarsa da sürprizlerle de doludur.

Markaris 2006 yılında ekonomi bakanına yazdığı açık mektupta, kara paraya, usulsüz ticarete ve mafyaya karşı “kılıcını çektiğini açıklar”. O dönemin hükümeti Avrupa Birliği'nden daha çok para yardımı talep edebilmek amacıyla Yunan finansal bilgilerini değiştirmişti. Piyasaya girmeye hazır olan kara para ve mafyanın geliri Markaris'in kahramanı “Başkomiser Haritos'un” özellikle peşine düştüğü konulardır. Petros Markaris bu mektupta bakana, ironik bir dille, işsiz kalacağını ya da göçmen olmaya mecbur kalacağını yazar.²⁶¹ Mektubuna cevap almadığını söylememiz gereksizdir. 2014 yılında belediye seçimlerinde konsey üyesi olarak seçilmiş, iki yıl sonra ise görevinden çekilmiştir.

4.1. Akdeniz kara romanı- Mediterranean noir

Markaris'in eserleri “hard boiled” olarak adlandırılan roman türüne değil, “Akdeniz Kara Romanı (Mediterranean Noir)” adı verilen başka bir edebiyat akımına dahil edilir. İspanyol Manuel Vázquez Montalbán, İtalyan Andrea Camilleri ve Fransız Jean - Claude İzo ile beraber, Akdeniz ülkelerinde ortak eşkalları olan yeni, özel bir polisiye roman türünün temelini atmıştır. Bu yeni tür, cinayete değil, daha çok toplumu oluşturan unsurlara önem verir. Bir toplumun nasıl olup da hem masum hem de cani insanları doğurduğunu inceleyen yeni bir bakış açısını okurlara sunar.²⁶² Bu türde ilk eser 1974 yılında Manuel Vázquez Montalbán tarafından yazılmış

²⁶¹ “Astinomos Haritos Enantion Alogoskoufi” (Alogoskoufis'a Karşı Başkomiser Haritos), <http://www.tanea.gr/PrintArticle/?article=4474598&iid=2> [21.3.2016].

²⁶² “To Astinomiko Mithistorima Sti Mesogeio” (Akdenizdeki Polisiye Roman), <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=386981> [12.4.2016].

Tatuaje (Dövme) adlı romandır. 1989 yılında Komünist rejimlerin düşüşü ve Soğuk Savaş'ın resmen sona ermesiyle birlikte bazı Güney Avrupalı yazarlar, Montalbán'dan etkilenecek yazmaya başladılar. Bugün artık eleştirmenler ve okurlar tarafından "Akdeniz Kara Romanı" şeklinde adlandırılan, Güney Avrupa'nın ölçülerine göre kesilip biçilmiş, yeni bir tür polisiye roman olduğunu biliyoruz.²⁶³ İspanya'nın başkenti Madrid'te yapılan bir röportajda, *Psomi, Pedia, Eleftheria (Ekmek, Eğitim, Özgürlük)* başlıklı roman hakkında İspanyol bir gazeteci Petros Markaris'e şöyle demiştir: "Kitaplarınızda İspanya'dan mı yoksa Yunanistan'dan mı bahsediyorsunuz? İspanya'da da demokrasiye geçişte İspanyollar aynı hataları yapmışlardı. Şimdi bedelini ödüyorlar." İtalyan bir gazeteci ise şöyle bir tepki vermiştir: "Bu yazdıkların İtalya gerçekleri için çok hafif!" Markaris'e göre Güney Avrupa'nın en önemli unsuru aile, Kuzey Avrupa'nın ise kurumlardır. Avrupa'daki söz konusu farklılıklar, kültür farklılıklarıdır. Ekonomi politikaları da bu tür farklılıkları göğüslemeye yetmez. Bundan dolayı birbirimizin kültürünü anlamaya çalışmalıyız.²⁶⁴

4.2. Petros Markaris döneminde toplumsal ve siyasal ortam

Petros Markaris 1964 yılında Yunanistan'a yerleşmiştir. Öyle ki Yunanistan, birkaç yıl önce bir iç savaştan çıkmış, sağ-sol çatışmalarının hala sürdüğü bir ülkeye göre oldukça iyimser sayılırdı. Maalesef 1967 yılında yedi yıl sürecek olan cunta, yönetimi ele geçirdi. Bu dönemde uygulanan ağır sansüre, kovuşturmalara, tutuklama ve sürgün etmelere rağmen, sanatsal üretim kesintiye uğramadı. 1973 yılında dikta yönetiminin sonuna doğru Atina'da öğrenci gösterileri yapıldı. Bunların içinde en önemlisi Politechnio'nun (Teknik Okul) öğrenciler tarafından işgalidir. Yunan toplumsal hafızasında çok önemli bir yere sahip olan Politechnio'nun işgali kanlı bir şekilde bitmişti. Protestolarda ya da gerici hareketlerde başı çeken birçok öğrenci daha sonraki hükümetlerin üyesi oldu. Bazıları ise dikta sonrası çok farklı yollar izlemiş, iş hayatına atılarak bir zamanlar

²⁶³ "Stin Ellada tou Astinomou Haritou" (Başkomiser Haritos'un Yunanistan'ında), http://perinoir.blogspot.gr/2011/10/blog-post_16.html [24.5.2016].

²⁶⁴ Spinou, Paris. "To Thema Den İne An İrthe I Ora Tis Aristeras Alla Pos Tha Kivernisi" (Mesele, Solun Zamanının Gelip Gelmediği Değil, Ülkeyi Nasıl Yöneteceğidir), <http://archive.efsyn.gr/?p=216400> [26.10.2016].

karşı oldukları, yanlış olduklarını düşündükleri çıkarlara hizmet eder hale gelmişlerdi. Bu durum Markaris'in birçok romanında eleştirilir.

Yunanistan'da popülizm dönemi olarak kabul edilen 1970 yılının ilk on yılı tüm alanlarda çeşitli reformlar gerçekleştirilmiştir. Devlette çalışanların maaşları yükseltilmiş ve yeni bir anayasa düzenlemesi ile kadının özel ve sosyal hayattaki yeri iyileştirilmiştir. Üniversitelerin demokratikleştirilmesi, kırsal bölgelerin kültürel yönden gelişmesi için reformlar yapılmıştır. Yunanistan nüfusunun büyük çoğunluğu kentlerde toplanmıştı. Bu nedenle bu nüfusun bir kısmını kentten kırsala kaydırma çabası her siyasi partinin programında vardı.²⁶⁵

1980'lerin ilk on yılında siyasi istikrarsızlık ve çekişmeler aynı şekilde devam etmiştir. Bu döneme ekonomik skandallar ve iş adamları ile politikacıların işbirlikçi tavırları damgasını vurmuştu. Sağ-Sol çatışması hala devam etmekteydi. Bu iki grubu "barıştıрма" çabaları arasında, Emniyette saklanan devasa arşivin²⁶⁶ yakılması önerisi bile vardı!²⁶⁷ Markaris eserinde bu arşivlere sık sık değinir. Eski cumhurbaşkanı Konstantinos Karamanlis ise ucu bucağı olmayan bir tımarhanede yaşıyormuş gibi hissettiğini belirtmişti.²⁶⁸ Markaris, Karamanlis'in bu sözlerini romanlarının birinde kullanır.

1990'lı yılların başında Arnavutluk'tan ve diğer Balkan ülkelerinden binlerce insan, büyük çoğunluğu yasadışı yollarla, Yunanistan'a çalışmaya gelmişti. Buldukları işlerin çoğunun şartları kötüydü. Az bir para karşılığında çok ağır işlerde saatlerce çalışırlardı. Ancak göçmen işçilerin yaptığı işin, Yunanlılar tarafından istenmeyen ağır iş olduğunu belirtmeliyiz. 90'lı yılların ortasına kadar Yunanistan'da yarım milyon yabancı işçi, çalışma sigortası olmadan çalıştırıldı. Halkın gözünde suçluluğun artmasının sebebi göçmenlerdi.²⁶⁹ Bunun yanında Yunan çiftçiler Avrupa Birliği'nden aldıkları finansmanı villa ve araba almak için kullanırlarken, zarar ettiklerini göstermek için ürünlerini, kelimenin tam anlamıyla, gömerlerdi. Balkanlar'dan sonra Afrika ve Asya ülkelerinden de göçmenler gelmeye başladı.

²⁶⁵ Richard Clogg, **Sinoptiki İstoria Tis Elladas 1770-2000** (Kısa Yunanistan Tarihi), çev. Lidia Papadaki, Maria Mavromati, 2. bs. (Atina: Katoptro, 2003), 214.

²⁶⁶ Zanlı olarak nitelendiren insanlar hakkında Emniyetin arşivi. (Şüpheli Kişiler Dosyası)

²⁶⁷ Markaris'in romanlarında çok rastlanan bir motiftir. Aynı zamanda Başkomiser Haritos'un arkadaşı Zisis'in de benzer bir arşivi vardır. Zisis'in arşivinde bulunan "zarflar" ise sadece solcular hakkında değildir. Haritos ona sıklıkla danışıp arşivinden yararlanmak isterdi.

²⁶⁸ Clogg, **age**, 230-232. Karamanlis'in yorumu Markaris'in *Pereosi* (*Bitirme*) kitabında romanın ilk sayfasında kullanıldı.

²⁶⁹ Clogg, **age**, 236.

Bunların birçoğu Atina'ya yerleşti. Bazı semtlerde göçmenlerin oranı o kadar yüksekti ki “ghetto”lar kurulmuştu.²⁷⁰

Avrupa Birliği'nden alınan para, çeşitli alanların modernleştirilmesi için kullanılacağına, çoğu kez kötüye kullanıldı. Bu parayla ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak yerine bürokratlara lüks araba ve evler alındı. Son yirmi yıl boyunca devlet memuru sayısı giderek arttı. Tam bir sayı vermek bugün bile çok zordur. Artan yabancı hayranlığı ile birlikte yurtdışının kötü olan her türlü alışkanlığı ülkede kendine yer buldu.

2000 yılından itibaren Yunanistan yeni bir Altın Çağa girdi. Şımarık bir çocuk gibi sadece anın tadını çıkarmaya odaklandı. Bu dönemde değirmen, borç para ve kredi kartlarıyla dönüyordu. Olimpiyat Oyunlarına gelince, bu oyunlar için yapılan tesisler, on üç yıldan sonra boş, çürümeye terk edilmiş şekilde beklemektedir. Yunanlılar bu tesislerin borçlarını hala ödemektedirler.²⁷¹ Ülke bu rüyadan 2010 yılında çıktı. Avrupa Birliği, ekonomisini kontrol etmeye başladı. Önceki yıllarda miktarın yanlış bildirilmesi nedeniyle mevcut borcun kontrolü hepten zorlaştı. Devlet varlığının büyük bir kısmı özelleştirildi; memur ve emekli maaşlarında kesintiler yapıldı; işsizlik yüzde 30 arttı; gençler yurt dışına çalışmaya gitmeye başladı. Gelecek için ümit dolu olan halk artık eski günleri özler hale gelmişti. Adalara yerleştirilen ve çok kötü durumlarda yaşayan göçmenlerin bulunduğu yerlerde faşist politik parti anketlerde ikinci gelmeye başlamıştı. Halk gün be gün daha güvensiz, daha kötümser ve daha endişeli bir ruh haline büründü.

4.3. Petros Markaris'in eserindeki inceleme

4.3.1. Başkomiser Kostas Haritos

Böyle hızlı değişen bir ortamda Markaris, başkomiser Kostas Haritos'u yarattı. Haritos başlı başına bir tez konusu olmayı hak edecek denli ilginç bir karakterdir. Yazarın tüm romanlarının ana kahramanı başkomiser Haritos'tur. Elli yaşında, muhafazakar bir polistir. Haritos'un ilginç bir hobisi vardır: Sözlük okumak. Sözlükleri vakit geçirmek için değil, çevresinde olup biteni anlamak ve her sorunda ortaya çıkan yeni koşulları değerlendirebilmek için okur. Sorularına sözlüklerde bir

²⁷⁰ Bu, Markaris'in romanlarında sıkça rastlanan bir ifadedir.

²⁷¹ Markaris, özellikle Olimpiyat gayrimenkullerinden en az üç romanında bahseder.

yanıt arar. Karısının ise sonsuz bir atasözü dağarcığı vardır ve her duruma uygun bir söz bulmakta üstüne yoktur. Haritos ne Altın Çağı’nın dedektiflerine ne Chandler’in sert Filip Marlowe karakterine benzer; ancak George Simenon’un Maigret kahramanına yakın olduğunu söyleyebiliriz. Zayıflıklarıyla ve diğer tüm insana özgü özellikleriyle Haritos, sıradan bir aile babasıdır. Eşi Adriani, kendini çocuğuna adanmış, çok iyi yemek yapan bir ev hanımıdır.²⁷² Kızları Katerina ilk romanlarda hukuk fakültesi öğrencisi olarak anlatılır. Son romanlarda ise artık yabancılara hukuki destek veren bir avukattır. Haritos’un sıfatlarının arasında, “garip” de vardır. Çoğu kişinin aksine, gazete okumaz, futbol hakkında hiçbir fikri yoktur, mesleğini sever ve emekli olmaya can atmaz. Yaşadığı semt, Atina’nın ne “iyi” ne de “kötü” semtlerindendir. Ailesiyle birlikte yaşadığı ev ise kiradır.

Haritos’un uzun yıllar eski bir Fiat 131 Mirafiori marka arabası vardır. Eşinin durmadan şikayet etmesi üzerine, damadının da fikrini alarak yeni bir Seat Ibiza alır. Haritos oldukça muhafazakar bir kafa yapısına sahiptir ve düşüncelerini kolay kolay değiştirmez. Bir polis olarak ise dürüst ve yüksek derecede sezgi gücüne sahiptir. İnatçı bir yapıya sahip olan Haritos, nüfuzlu siyasetçiler ya da iş adamları karşısında bile ne fikrini ne de soruşturmanın rotasını değiştirir. Yunanistan’ın yeni çok kültürlü gerçekliğine uymakta zorlanır, eski günleri özler. Yapılan değişiklikleri hoş karşılamaz.

Haritos sağ görüşlüdür; ancak hiçbir zaman bir siyasi partinin fanatik taraftarı değildir. Sert mizaçlı babası yoksul bir köyde jandarma olarak çalışıyordu. Oğlunu okutacak parası yoktu. Bu nedenle Haritos baba mesleğini devam ettirdi. Kariyerine dikta yıllarında başlamış ve Atina’daki Emniyet’in bodrumlarında “ünlü” işkenceciden “eğitim görmüştü”. Haritos’un tarafsızlığının bir kanıtı ise, Zisis ile olan arkadaşlığıdır. Zisis heyecanlı ancak artık emekli bir solcudur. Haritos ile Zisis’in yolları Emniyet’in bodrumlarında kesişmiştir. Arkadaşlıkları gizli ve çok güçlüdür. Haritos, komünist bir arkadaşı olduğunu kabul etmezken Zisis de bir polisle arkadaşlık ettiğini söylemeye utanır. Yunanistan’da Sağ-Sol çatışmaları hala devam etmektedir. Markaris, Haritos’un Zisis ile olan arkadaşlığı aracılığı ile tam da bu ideoloji aykırılığını sunmak ister. Bu noktada Yunanistan’da çoğunluğun polis hakkında çok olumlu fikirlere sahip olmadığını belirtmeliyiz.

²⁷² Mediterranean noir’da mutfağa ayrı bir önem verilir.

Üst düzey politikacıların ahlaksızlığı, iş adamlarının politikacılarla şüpheli ilişkileri, siyaset dünyasının mafya dünyasına gösterdiği koruma, vatandaşın ahlaksızlığı Haritos'un karşılaştığı durumlardandır. Devlet ile vatandaş arasındaki kötü ilişki, torpiller, doktorların aldığı rüşvetler, küçük aldatmalar olumsuz bir şekilde yorumladığı unsurlardır. Haritos kendi mesleğini ve müdürünü de eleştirmekten geri kalmaz.

Haritos'un eşi Adriani'den toplumun bir kısmının düşüncelerini öğreniriz. Diktatörlük dönemi bazı Yunanlılar için “sükunet” ile eş anlamlıydı. Orta yaşlı Yunanlılar gibi Adriani de bu “sükuneti” arar. Adriani, Haritos'un eşi olması dışında Markaris'in kara mizahı için gerekli olan ikinci kişidir.²⁷³

Che İntihar Etti romanında Haritos, üç intihar vakasını açıklığa kavuşturmak için görevlendirilir. İntihar, polisiye roman için ilgi çekici bir fikirdir. Sonuçta intihara teşvik söz konusudur ancak katil, kanıt yetersizliğinden serbest kalır. Başka bir ilginç son ise *Büyük Ortak* romanında vardır. Romanın sonunda Haritos dört cinayet planlayan yaşlı bir sağcıyı ortaya çıkarır. Ekonomik yetersizlikleri olan bu yaşlı adamı hapse attırması durumunda, orada çok rahat bir yaşam süreceğini düşünen Haritos, ona böyle bir “yardımda” bulunmak istemez.

4.3.2. Markaris'in eserinde Yunanistan ve Atina

Çeviri etkinliğinden ötürü “Yunan gerçekliğinin konsolosu” olarak adlandırılan Markaris, romanlarında mekan olarak Atina'yı seçer. Yalnızca *Eskiden, Çok Eskiden* adlı romanında İstanbul'u tercih etmiştir. Eserlerinde toplumsal duyarlılığın yanı sıra, cuntadan tam yirmi yıl sonra çağdaş ve demokratik Yunanistan'ın yarattığı hayal kırıklığını da anlatır. *Che İntihar Etti*'de (2003) Olimpiyat Oyunlarından önce Atina'da yaşanan kaosu yansıtır. *Büyük Ortak* (2006) eserinde ise Olimpiyat Oyunlarından iki yıl sonra kaderine terk edilmiş tesislerden söz eder. Maddi manevi emek harcanarak yapılan bu tesislerin Olimpiyatlardan sonra yağmaya ve çürümeye terk edildiğini üzülenek anlatır. *Lixiprothesma Danya (Vadesi Geçmiş Borç)* romanında ise “çoksesli” bir sosyopolitik eleştiri söz konusudur. Her kahramanın sesi vardır ve düşüncelerini açıkça söyleyebilir. Mevcut ekonomik krizden söz edip sebeplerini anlatabilir. Okur, kahramanların yaşadıkları sorunları okurken, bunlardan

²⁷³M. Theodosopoulou, “Başkomiser Kostas Haritos”, <http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=11/12/2010&id=231759> [15.10.2016].

kendine ders de çıkarır. Ekonomik gidişattan haberdar olup televizyonlarda duyduğu ekonomik terimlerin – “hedge funds”, yatırım bankaları, kredi derecelendirme kurumları, borç toplama kurumları vb. – ne olduğuna dair bir fikir edinir.

Başkomiser Haritos’a göre, asıl kötülük herhangi bir sosyopolitik bir sorun değildir. Günlük hayattaki kaos ve toplumdaki anarşi, bütün kötülüklerin anasıdır. Özellikle Atina’yı betimlerken dikkati kaosa ve altyapı yokluğuna çeker. Romanda, Haritos’tan sonra, ikinci kahramanın Atina olduğunu söyleyebiliriz. Okur, Atina’da ne ören yerleri ne de pitoresk semtler bulur. Atina’nın iki önemli noktasını oluşturan Partenon ve sahil şeridinin sunumu oldukça ilginçtir. Yazar Partenon’dan nadiren bahseder: “Eolu bulvarından Akropoli’ye doğru bakıyorum ancak hiç bir şey göremiyorum. Akropolis beyaz bir duvağın arkasında gizlenmiştir.”²⁷⁴

Atina sahili karışıklıklarla dolu bir mekandır. Sahil yolunda araba kullanırken, denizden esen meltemin yanında egzoz dumanı da solunur: “Atina çöp, sahil yoluysa egzoz kokusuyla doludur. İnsanlar sahilde ya denize girer ya da ciğerlerini egzoz gazıyla doldurarak güneşlenirler.”²⁷⁵ Haritos, Atina’nın çirkin bir şehir olduğunu söylemekten çekinmez. Ancak küçük, şirin mahalleleri, Klasik ve Bizans dönemine ait tarihi kalıntıların bulunduğu kimi yerleri çölde bir vaha gibidir.

Yazar Atina’nın bir portresini çizerken, bugün yaşanan göç ve kaçak sığınmacı sorununa bir eleştiri getirir. Başkomiser Haritos, diğer polislerle beraber, Atina’da kaçak sığınmacıların yaşadığı yere geldiğinde, yasanının uygulanmadığını ve yasadışı ticaretin ne boyutlara vardığını fark eder. Böyle kendi haline bırakılmış bir meydanda göçmen müşteriler sayesinde “ayakta kalan” bir kafe işletmecisiyle konuşurken, mahalledeki Yunanlılarla göçmenler arasındaki çatışma hakkında şunları öğrenir: “Sanki yabancılar gayrimenkul değerlerini düşürdüler. Hangi değer? Yabancılar buraya kiralar düşük olduğu için geldiler. Ev sahipleri, dairelerini bir lokma ekmek için kiraya verdi.”²⁷⁶

Atina’nın tüm yollarını ezbere bilen Markaris, okuyucusuna sayısız yol ismi vererek tüm Atina’yı kısa bir şekilde tanıtır. Yazarın ilk romanlarında başkent yolları bir kabusu andırır. İnsanlar çok kısa mesafelere bile arabaları ile giderler. Daha sonra kaleme aldığı romanlarda ise Başkomiser Haritos dahi arabasını bırakıp işe otobüsle

²⁷⁴ Markaris, **O Tse Aftoktonise** (Che İntihar Etti), 130.

²⁷⁵ Markaris, **Amina Zonis** (Alan Savunması), 56.

²⁷⁶ Markaris, **Liksiprothesma Dania** (Vadesi Geçmiş Borç), 190.

gitmeye başlayacaktır. Atina’da gitgide belirgin bir hal alan bir şey daha vardır: yabancılaşma. Her büyük şehirde olduğu gibi Atina’da da insanlar artık birbirlerini tanımaz ve şehrin hızlı ritminden korkarlar. Yaşlanan bir toplumun üyeleri, yeni hayatın ritmine uymakta zorlanırlar.

4.3.3. Kadın ve aile

Markaris’in eserinde beliren kadın figürü, çok yönlüdür. Okur sayfalarda her tür kadınla karşılaşır. Karısı Adriani, daha önce de belirttiğimiz gibi, geleneksel bir ev hanımıdır. Çok iyi yemek pişirir, çalışmaz, evini çok iyi “yönetir”. Kocasına karşı zaman zaman sert olsa da hukuk öğrencisi kızı Katerina’ya karşı şefkat doludur. Polis Teşkilatı hakkında pek bir bilgisi yoktur. Adriani’ye göre gazeteciler, işlerini polislerden daha iyi yaparlar. Olup biteni halka bir an önce bildirirler. Katerina, *Vasikos Metohos (Büyük Ortak)* romanında doktoraya başlayacaktır ve Haritos bu haberi “utanır gibi yarım ağızla”²⁷⁷ iş arkadaşlarına bildirir. Onlara göre kadınların lisansüstü eğitim yapmasına gerek yoktur. Söz konusu bir erkek olsaydı durum değişirdi. Kızının böyle bir işe kalkışması Haritos’a beladan başka bir şey getirmeyecektir. Katerina’nın erkek arkadaşı Fanis bir devlet hastanesinden doktordur. Katerina ailesine Fanis’le aynı evde yaşamak istediğini söylediğinde aldığı tepki çok da olumlu sayılmaz. Adriani Fanis’in eve girip çıkmasından hoşlanmaz. Ancak Katerina Fanis’le evli olsaydı durum farklı olurdu. Adriani o zaman onlar için “yemek yapmayı bile kabul ederdi”. Bu durum Yunan ailesinin kadın-erkek ilişkilerine bakışını gösterir: Evleninceye kadar ailesiyle birlikte yaşayan çocuk, evlendikten sonra da aileden yardım bekler. Çocuğuna yardım eden aile ise çiftin hayatına müdahale etmeyi kendinde hak görür. Adriani’nin bazı abartılı yönlerine rağmen, Haritos’un genel olarak “normal”, dengeli bir ailesi olduğu söylenebilir.

Katerina mezun olduktan sonra eğitimine devam etmek ister. Ailesinin farklı görüşte olması, genç Katerina’yı bu kararından vazgeçirmez. Bir kaç yıl sonra sıra nikâha gelince, her iki tarafın ailesi de belediye nikâhına²⁷⁸ karşı çıkar. Adriani’ye göre Katerina’nın nikahı “geçerli değildir”. Nikâhtan sonra Haritos, Adriani ile beraber bu olayı “unutmak” için İstanbul’a kısa bir yolculuk yapmaya karar verirler.

²⁷⁷ Markaris, *Vasikos Metohos (Büyük Ortak)*, 14.

²⁷⁸ Yunanistan’da hem belediyelerin hem de kiliselerin nikah kıyma yetkileri vardır.

Katerina'nın kayınvalidesi bütün eserlerde çok az konuşur ancak bir defa Katerina ile ilgili "özel" bir fikir beyan eder. Ona göre bir polis kızı disiplinli olmalı ve yaşlılara saygı göstermelidir. Katerina ise kayınvalidesinin kafasındaki bu modele uymuyordur. Katerina'nın belediye nikâhı kıydığı ve yurt dışında çalışmayı istediği için söz dinlemediğini düşünen kayınvalide, Haritos'tan duruma müdahale etmesini ister. Ailesi İstanbul'dayken Katerina, her iki tarafı da memnun etmek, bozulan psikolojilerini "düzeltmek" amacıyla bir de dini nikâh yapmaya karar verir. Bu durum bize dikkate değer bir stereotip sunar: yetişkin, eğitilmiş bir kadına baba tarafından müdahale edilmesi beklenir.

Katerina ekonomik krizi anlatan son romanda faşist bir politika benimseyen partinin üyelerinden şiddet gören tek kadın olur. Göçmenlere hukuki yardım yapan Katerina mahkemeden çıktığında polis memurunun yakınında olmasına rağmen, iki adamdan şiddet görür.

Haritos'un müdürü Gikas'ın sekreterinin adı Kula'dır. Kanımca burada bir küçümseme söz konusudur. "Kula" kısaltılmış bir isimdir. Bugün artık bu kısaltma isimler kullanılmamaktadır. "Kula" ismini duyunca aklımıza genç ve güzel bir polis memuru değil ancak bir "teyze" gelir. Kula, sekreter stereotipine uyar. Genç, alımlı bir kadındır. Haritos'un böyle bir kadına bile ilgisiz kalması onun kadına bakışı hakkında bir ipucu verir: Haritos'a göre Kula, polis üniformalı bir mankendir. Kadınlara karşı orta yaşlı başkomiser'in davranışı ilgisizlikle karakterize edilir. İlk romanda Kula'nın ofisine giren Haritos, onu cımbızla kaş alırken bulur. Sonraki romanlarda ise Kula'nın çok yetenekli bir polis olduğunu anlarız. Teknolojiden iyi anladığı için Haritos'un yardımcısı olarak atanır. İkinci roman *Nihterino Deltio* (Gece Bülteni)da Kula nişanlanmak üzeredir. Müdürü Gikas bu haberden memnun olmaz. Ona göre nişanlı bir kız, işine değil nişanlısına bakar. Düğün hazırlıkları, evlilik telaşı derken en sonunda hamile kalır ve bir de doğum iznine çıkar. Bundan dolayı kadınlara iş dünyasında yer verilmemelidir. Gikas burada "hamile kalmak" anlamında Yunan dilinde sık kullanılan fiil yerine, kulağa pek de hoş gelmeyen, kaba sayılabilecek başka bir fiil seçer. Küçümsemek amacıyla bu fiili tercih eder.

Yazarın beşinci romanı *Eskiden, Çok Eskiden*'de rastladığımız bir kadın dikkatimizi çeker. Katerina'nın belediye nikâhı unutmak için yurtdışına giden Haritos, olay örgüsü içinde Türk bir polisle birlikte çalışmaya mecbur kalır. Almanya'da büyüyen genç Murat bir akşam Haritos ile Adriani'yi evine çağırır. Haritos Murat'ın karısı

Nermin'in kapalı olduğunu fark eder. Haritos'a göre Almanya'da büyümüş, iyi eğitim görmüş, işinde başarılı ve yüksek maaş alan bir kadının kapalı olması biraz gariptir. Nermin Almanya'dayken neden kapanmaya karar verdiğini anlatır. Din ya da inat yüzünden olup olmadığından kendisi bile emin değildir. Nermin, kapandıktan sonra herkesin kendilerine farklı davranmaya başladıklarını dile getirir. Öyle ki Alman Polis Teşkilatı'nda çalışan Murat, karısının aldığı bu karar yüzünden memleket değiştirmek zorunda kalır.

Markaris'in eserlerinde kadın canı, sadece *Eskiden, çok Eskiden* romanında vardır. Kurban olarak kadın ise, on bir romandan üç tanesinde vardır.

4.3.4. Siyaset ve Rüşvetçilik

Markaris'in eserlerinde siyasetçiler oldukça güçlü bir konumda bulunmalarına rağmen, bu güçlerini imajlarını geliştirmek ve skandal yaratmak için kullanırlar. Küçük bir ülke olan Yunanistan'da yaşanan herhangi değişim, insanların kahramanların hayatlarına yansır. Öyle ki ikinci romanı *Amina Zonis -Alan Savunması*'nda eski bir başkan, soruşturmaya aldığı Haritos'u işten çıkarır. Adalet, adaletin sınırlarını çizenler tarafından sağlanır.

Romanların tümünde gücün zenginlerin elinde olduğunu görürüz. Yeraltı dünyasının adamları her şeyi istedikleri gibi ayarlarlar. Sahte seçim anketleri, mafya adamlarının şikeleri, kara para aklamak için kullanılan şirketler gibi adaletin gölgesinde dönen şeyleri öğreniriz.

İşgallere ve Politechnio²⁷⁹'daki direnişe katılan kişiler Yunan tarihine "Politechnio nesli (Genia tou Politechniou)" şeklinde geçmişlerdir. Markaris eserlerinde bu nesle ayrı bir önem verir. 1974'te diktatörlüğün düşmesi ile sonuçlanacak olan olaylarda Politechnio'da ayaklanmaya katılan öğrenciler sonradan sistemin bir parçası haline gelmişti. Daha kötüsü ise sözü geçen dönemde işkenceciler, yeni kurulan hükümetin üyesi olmuş ve kurban, kurban edenle işbirliği içinde. *Che İntihar Etti* başlıklı romanın konusunu bu türden bir ilişki ağı oluşturur. Öte yandan Dikta sonrası hükümetlerin sorunlarını olduğu gibi bu nesle yüklemek epey indirgemeci bir yaklaşım olacaktır. Siyasetin doğasında olan kavgalar, çekişmeler Yunanistan'da her daim popülerliğini korumuştur. *Büyük Ortak* romanındaki cinayete sebep olan da

²⁷⁹ Teknik Okul

gene bu türden kavga ve çekişmelerdir. İntikam peşine düşen ihtiyar bir sağcıdan, zor dönemlerde toplumun bir kısmının cunta günlerini dahi özler olduğunu okuruz. Bu sözler bize Yunan yakın tarihinin acı bir gerçeğini anlatır. Yunanistan’da artık demokratik bir iktidar yerine krallık gibi davranan bir cumhuriyet söz konusudur. Hükümette ise üç krallık ailesinden biri vardır. Papandreou, Karamanlis ve Mitsotakis ailesinden bir halef seçildiği doğrudur. Nitekim 1960 yılından itibaren seçilmiş başbakanlar bu üç aileden gelmektedirler. Romanın yazıldığı dönemde Yunanistan’da başbakan Konstantinos Simitis’tir. Romandaki ihtiyar, Cumhuriyet değil, krallık var, diye söyler. Haritos bu ihtiyar ideologa başbakanın Simitis olduğunu hatırlatınca, Simitis’in sadece kral naibi olduğu yanıtını alır. Ne yazık ki Yunanistan’da akraba kayırmacılığı çok yaygındır. İşlerin, iş bilen kişilerce görülmemesi ülkenin gelişmesinin önünde bir engel oluşturur. Yeni olanın siyaset sahnesine girmesi zordur. Bir şekilde girmiş olsa bile sistemin bir parçası haline gelmeden uzun süre devam etmesi mümkün değildir. Yunan toplumu, iktidar değişikliği istese bile seçim talebinde bulunma cesaretini gösteremez.

Offshore romanında seçimleri kazanan genç bir politikacıdır. 2014’te Yunanistan’da genç bir politikacı başbakan olur. Gerçek hayatta fırsat arayan gençlere roman kurgusunda da rastlanır. Sol ideolojiye sık sık değinen Markaris, genel olarak bu görüşteki kişilerden bahseder. İdeolojilerine ihanet eden politikacılar, eski solcu iş adamları ve Haritos’un sevdiği tek gazeteci bile eski bir solcu, yani artık eskimiş, geçmişte kalmış olarak nitelendirilir. Tek bir istisna söz konusudur: Lampros Zisis.

Rüşvetçiliğin kapsamına dair az bahsedilen ancak çok ciddi bir sorun oluşturan bir yer daha vardır: Yunan hastaneleri. Haritos’un eniştesi bir devlet hastanesinde çalışır. Ancak bu durum romanda arka planda kalır. Yunan devlet hastanelerindeki işleyişe dair bilgiyi “bilge” Adriani’den öğreniriz. Maalesef devlet hastanelerinin çoğunda rüşvet vermeden tedavi olmak zordur. Doktorların ve hemşirelerin bir çoğu aldığı maaştan fazla parayla dolu küçük bir zarf talep eder. Bu fazladan parayı verdikten sonra, hizmet, gerektiği şekilde verilmeye başlanır. Örneğin koridorda yatan bir hasta, odaya yerleştirilir ya da çok kalabalık bir odadan daha sakin, tek kişilik bir odaya geçirilir. Rüşvet veren hasta daha iyi şartlarda tedavi görür. Yunanistan’da rüşvet hayatı kurtarır.²⁸⁰

²⁸⁰ Markaris, **Likisprothesma Dania** (Vadesi Geçmiş Borç), 427-428.

Bu rüşvet meselesine *Kriz Trilogisi*'nin ikinci romanı olan *Pereosi*'de (Bitiş) de rastlanır. Dört adam öldüren katil romanın sonunda hakkı sistem tarafından yenmiş bir bilim ve teknoloji uzmanı çıkar. Markaris gibi o da Yunan kökenlidir. Almanya'da eğitim görmüştür. Birkaç yıl sonra, hazırladığı yeni bir teknoloji programıyla vatanına dönmek ister. Ancak attığı her adımda devlet engeliyle karşılaşır. Önerdiği programın yerine, rüşvetle iş bitiren başka birinin programı seçilince intihar etmeye karar verir. Bu hikaye tüm Yunanlılar tarafından bilinen şu sözleri yansıtmaktadır: Yunanistan kurulduğu andan beri rüşvetin ve kayırmacılığın krallığıdır. Aynı romanda vergi kaçırın bir doktorla karşılaşırız. Yukarda da değindiğimiz gibi özel doktor da devlete bağlı çalışan doktorlar gibi, fatura istemediği takdirde hastasına daha iyi bir fiyat sunabileceğini söyler. Yunan okur için artık alışılmış olan bu durum, Avrupalı bir okur için epeyce şaşırtıcı olabilir. Romanda son yıllarda birçok Yunanlının, parasını yurt dışındaki bankalara yattırdığını da okuruz. Katil, kurban olarak vergi kaçakçıları seçer. Her cinayetten önce kurbanına bir mektup gönderir ve vergisini ödemediği takdirde öldürüleceğini söyler. Katili yakalama sürecine politikacılar ve istihbarat örgütleri de karışır ve birbirlerinden bir farkları olmadığı anlaşılır. Politikacı her zamanki gibi istediği tarafa hizmet eder. En hayret verici bilgiyi müsteşardan öğreniriz. Ona göre yasada vergi kaçakçılığına müsaade eden açıklar varsa o zaman vatandaşlarını suçlamaya hakkı yok.²⁸¹ Böyle bir kaos ortamında yasanın işlemesine izin verilmez.

Tüm romanlar içinde sansüre sadece bir defa, *Pereosis (Bitiş)* adlı romanda rastlanır. Katil, kurbanlara gönderilen mektupları televizyon kanallarında gösterilmesini ister. Devlet televizyonunun başbakanın izin alamaması üzerine bu durum gerçekleşmez. Romanlarda politikacılar olumlu çağrışım uyandırmazlar. Genel olarak politikacılar hakkında toplumsal bir önyargı söz konusudur. Dürüst politikacılar gerçekten de çok azdır ve insanlar politikadan bıkmıştır. Ayrıca romanlarda gerçek hayatta rastlanan bir durum daha vardır: Yunan toplumu, devletine asla güvenmez. İnsanların birçoğu özel mülkü dışında bir şeyle ilgilenmez. Toplumda, ortak olan bir şeye karşı aidiyet duygusu ya çok azdır ya da hiç yoktur. Bu yüzden de kimse devlet için bir şey yapmak istemez.

²⁸¹ Markaris, **Pereosi** (Bitiş), 144.

4.3.5. Gazeteciler

Gazeteciler özel hayatlarına önem vermeyen, sınırları olmayan figürler olarak sunulurlar. Baş komiser Haritos kuşkusuz her olayda gazetecilerle uğraşmaya mecbur kalır ve hoşnutsuzluğunu göstermekten hiç çekinmez. Sadece bir gazeteciyle yakın bir ilişki kurar ancak Markaris onu son kitabında öldürtür.

Yunanistan'da televizyon ve bu alanda çalışan insanların kamuoyunda güçlü bir etkileri vardır. Gazete alışkanlığının gitgide azalması ve her evde, hiç olmazsa bir tane televizyonun oluşu vicdanlara seslenilmesini ve toplumu herhangi bir fikre inandırmaya yeterlidir. Markaris özellikle reklamcılığı konu alan *Büyük Ortak* isimli romanında bu alanın yozluğunu göstermeye çalışır. Televizyon dünyasının siyaset dünyasına ne kadar yakın olduğunu anlarız.

Tüm romanlarda Haritos'un müdürü, Gikas'ın gazetecilere göre daha üst bir mevkide olmasına rağmen, onlara karşı korkuyu andıran bir duygusuna tanık oluruz. Her olay sonrası basına yapılacak açıklama büyük sorun olur. *Liksiprothesma Dania*'da (*Vadesi Geçmiş Borç*) bazı gazetelerin yayımcılarının Emniyete gelip ifade vermelerini, ancak gazetecilerin sorgusunda çok dikkatli davranılması gerektiğini okuruz. Alınan bu karara, polis, politikacı, hatta gazeteci bile katılır. İlginç, acı bir gerçek dile getirilir: "Yaşadığımız ülkede her olay gerekli araçlarca skandala çevrilir."²⁸²

Hemen hemen her romanda gazetecilerin polis ve politikacılarla olan ilişkisi, sıkıntılı bir ilişkidir.

4.3.6. Yabancıya karşı tutum

Yunanistan'da 90'lı yıllardan sonra başlayan göçmen dalgasına karşı toplum olumlu bir tavır sergilemedi. Bu tavır Markaris'in o dönemin eserlerine de yansır. İlk eserlerinde rahatsızlık yaratan Arnavut ve Balkan göçmenler sonraki eserlerde yerlerini Asya ve Afrika kıtalarından gelen göçmenlere bırakırlar. Yabancılar Markaris'in tüm romanlarında vardır. Haritos bu durumdan pek hoşlanmaz. Bunun nedeni Atina'nın artık eski Atina olmamasıdır. Haritos, kentin bu değişimine, herhangi bir değişime olduğu gibi, olumsuz bir tepki verir. İlk romanında ilk kurban genç bir Arnavut çifttir. Bu haberi duyan Haritos, görevi olmasına rağmen, hiç ilgi

²⁸² Markaris, *Amina Zonis* (Alan Savunması), 211.

göstermez ve aklından geçen ilk şey dosyanın bir an önce kapanması olur. “Öldürülen çift Arnavut değil de Yunan olsaydı iş değişirdi.”²⁸³

Markaris ilk romanlarında yabancıya karşı çok önyargılıdır ve abartılı bir tepkisi vardır. *Alan Savunması* adlı ikinci romanında bir Yunan adasında bulunan bir cesedin katilini arayan Haritos, yabancılar hakkında şöyle düşünür: “Arnavut, Romanyalı, Bulgar (....) adada bir hafta sonu her şey dahil konaklama için Petrulias’i öldürür.”²⁸⁴ Ona göre yabancı/göçmen ilk fırsatta cinayet işler. Aynı romanda ırkçılık hakkında düşüncelerini de okuruz. Siyah bir futbolcunun evine gidip karısı ve çocuklarıyla karşılaştığında şöyle düşünür: “Hayatımda iki şeyden nefret ederim. Irkçılıktan ve siyahlardan.” Siyah aile Haritos’un etrafını sardığında yardımcısına: “Al, al, bunları, diye seslenir.”²⁸⁵

Yunanistan’daki suç oranının yükselmesinin sebebi olarak gösterilen yabancı göçmenler, aynı zamanda dolandırıcıların da kurbanı olurlar. Daha iyi bir gelecek için memleketlerinden gelen zavallı adamlar kurnaz Yunanlılar tarafından sömürülürler. *Che İntihar Ettii* adlı romanında böyle bir sömürmeye tanıklık ederiz.

Baş komiser Haritos yabancıları sevmeyen ve göçmenleri üçüncü dünyalı olarak nitelendiren tek kişi değildir. Karısı Adriani de göçmenlerin ülkeye gelişinden ve suç oranının artışından iktidarı sorumlu tutar. Ancak kızları Katerina, ailesiyle aynı fikirde değildir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi *Büyük Ortak* romanında meydana gelen kaçırılma olayı bile cesaretini kırmaz ve buna rağmen göçmenlere hukuk yardımı verme kararı alır.

İrkçılığın kurbanı olarak yabancıya/göçmene sadece *Che İntihar Ettii* romanında rastlanır.

4.3.7. Katiller ve cinayetin sebepleri

Son derece ciddi bir durum olan cinayet, aynı derecede ciddi nedenlere dayanmalıdır. Cinayetlerin birçoğu para, korku ve intikam sebebiyle işlenmektedir. Üçü de gerçeğe en yakın motivasyonlardır. Kurbanın ölümünü haklı göstermek yazarın görevidir. Markaris’in romanlarında dörtten fazla cinayet yoktur. Aksi takdirde okuru yoran bir durum söz konusu olur. Katillerin birçoğu erkektir. Her iki cins de tehlikeye girer

²⁸³ Markaris, *Nihterino Deltio* (Gece Bülteni), 13

²⁸⁴ Markaris, *Amina Zonis* (Alan Savunması), 227.

²⁸⁵ *Age*, 232.

ancak cinayetlerin birçoğu adaletin yerini bulması şeklinde gösterildiği için, bu görev çoğu zaman erkek tarafından yerine getirilir. Tek kadın katile *Eskiden, Çok Eskiden* adlı romanda rastlıyoruz. İntikam duygusuyla dolu yaşlı Maria sağlık problemlerini bile yenerek Samsun'a varana dek ölümü atlatır.

Büyük Ortak ve Liksioprothesma Dania (Vadesi Geçmiş Borç) adlı romanlarda cinayeti işleyen, cinayeti düşünen ve planlayandan farklı kişidir. *Liksioprothesma Dania*'da (*Vadesi Geçmiş Borç*) toplumsal olarak üst düzeyde olan kurban, çok ilkel bir tabancayla öldürülür. Sudanlı hizmetçi ve katil, kılıcı kullanırken yazar belki de insanın en ilkel içgüdüsünü hatırlatmayı amaçlar.

Kriz Trilojisine ait dört romanda da katil, sistem tarafından hakkı yenilen bir adamdır. Hedefte banka yetkilileri, konut kredisi yetkilileri, kuşku duyulan iş adamları, profesörler ve sendikacılar vardır. Böylece katil öfkeli kamuoyunun hayranlığını kazanır. Romanlar didaktik bir amaç da taşırlar. Örneğin, *Psomi, Pedia, Eleftheria (Ekmek, Eğitim, Özgürlük)* adlı romanlarda cinayet, basit bir toplumsal tepkiyi dile getirmek amacıyla ya da sadece ego tatmini için işlenmez. Triloji'nin son romanında katil tek bir kişi değildir. Yunanistan'da yaşayan, beş üyeden oluşan Arnavut kökenli bir grup cinayetleri birlikte işlediklerini ve bu şekilde adaleti yerine getirdiklerini iddia ederler. Onlara göre, son yıllarda Yunanistan'da yaşanan yanlışlıkların düzeltilmesi gerekir. Her cinayetten sonra internette yayımlanan bir mektupla, cinayetin nedeni açıklanır.

Markaris'in son romanında katil, devlettir. Yunanistan'da yeni hükümet, programlarına karşı olanları kolayca yok eder. Başkomiser Kostas Haritos, devlete karşı çıkamaz. Romanda kişiler arası anlaşmazlıklar suçun nedeni olarak gösterilmez. Politik hayattaki yozlaşma o denli büyüktür ki çıkarlar doğrultusunda suç işlenmekten kaçınılmaz. Bu romanda, ilk defa, katil cezalandırılmayarak gerçekliğe bir parça daha yaklaşılr. Adalet, doğası gereği cinayetin çözülmesini gerektirirken, kimi durumlarda cinayetin kendisiyle sağlanan ve yerini bulan bir olgu halini alır.

4.3.8. Polis teşkilatı hakkında

Haritos'un, mesleği gereği biraz yorgun olduğunu söyleyebiliriz. Ama bu yorgunluk, teşkilattaki yeni durumlardan kaynaklanıyor gibidir. Yeni polis memurların işlerini doğru düzgün yapamazlar. O derece üşenirler ki "mümkün olsa cinayetlerin bile

çalışma saatleri içinde olmasını isteyecekler.”²⁸⁶ Bu durumdan şikayetçi olan tek kişi Haritos değildir. Müdür sekreteri, genç ve güzel Kula bile asla bir polisle evlenmek istemeyeceğini dile getirir.

Haritos’tan polisler için en sıkıcı olan şeyin ne olduğunu öğreniriz: Atina merkezinden polis arabasıyla geçerken herhangi bir uyuşturucu alışverişine tanık olan bir polis, yukarıdan bir emir gelmeden durup da müdahale etmez. Markaris’in romanlarında ahlak polisinden pek bahsedilmez. *Pereosi*’de (*Bitiş*) zengin bir müteahhit güvenliğini sağlamak istediğinde, semt karakolunun müdürüne rüşvet vermesi yeterli olacaktır. Ayrıca gördüğümüz gibi polislerin, aşırı sağ örgütlerle ve özellikle “Hrisi Avgi” ile ilişkilerinden söz edilir.

4.3.9. Cinsler arasındaki ilişkiler ve aşk

Haritos aşka tutkun bir adam olarak nitelendirilemez. Bu durumun sebebi yaşı değil, aşkın Haritos’un yapısına uygun olmamasıdır. Her şeye olduğu gibi aşka karşı da tutumu tamamen tarafsızdır. Tüm eserlerde Haritos karısıyla bir defa beraber olur ve başka hiçbir kadınla ilgilenmez. Markaris’in eserlerinde eş cinsellik olgusuna yer verilmez. Sadece *Büyük Ortak* adlı romanda öldürülenlerin arasında iki eşcinsel adama rastlanır. Ancak bu durumun cinayetle bir ilgisi yoktur. Haritos başta bu durumun cinayetle bir ilgisi olabileceğini düşünüp teşkilatın bir komplosu olup olmadığını sorgular. Ancak kadın polislerin çoğu tuzak gereği fahişe kılığına girerken, hiçbir erkek polisin eşcinsel kılığına girdiği düşünülemez. Haritos’a göre, bir erkek polis eşcinselle benzese bile asla gay gibi davranamaz. Bu düşünce aslında Yunan toplumunun eşcinsellik olgusuna bakışını yansıtır. Yunanistan’da eşcinsellerin, transeksuallerin ya da travestilerin sayıları yüksek olmadığı için günlük hayatta pek fark edilmezler.

4.3.10. Azınlıklar ve İstanbul

Yunanistan’da birbirinden çok farklı kültürler yoktur. Yunan toplumu şimdilik saf ve homojen olarak nitelendirilebilir. Markaris eserlerinde, kendisinin de bir üyesi olduğu İstanbul’daki Rum azınlıktan sadece bir defa söz eder. Kendisi de azınlık olmasaydı belki de hiç değinmezdi, ancak bunu bilemeyiz. *Eskiden*, *Çok Eskiden* adlı romanda Yunanistan’da yaşayan Karadenizli, çok yaşlı bir kadın Türkiye’ye döner

²⁸⁶ Markaris, *Gece Bülteni*, 232.

ve memleketi Samsun'a doğru yol almadan önce İstanbul'da üç cinayet işlenir. Maria gençliğinde ailesiyle ve diğer Karadenizlilerle beraber vatanından ayrılmak zorunda kaldığı için ilk olarak İstanbul'a, oradan da Kuzey Yunanistan'a göç etmişti. Haritos hem tatil nedeniyle İstanbul'da bulunduğu hem de cinayetler zincirinin ilki Yunanistan'da olduğu için Türk polisiyle işbirliği yapmaya mecbur kalır. Markaris bu romanda Rum azınlıkla ilgili bazı bilgiler de verir. Almanya'da büyümüş olan Murat isimli Türk polis, o da bir anlamda bir azınlığın üyesi sayılır, Maria ile beraber ilginç bir düet yapar. Haritos, eşi Adriani ile birlikte bir turist grubuna katılır. Gruptaki bir Rum kadın ona İstanbul'daki azınlığın hikayesini anlatır.

Yunan okur için çok etkileyici olan 6-7 Eylül olayları, varlık vergisi, göç ve Nüfus Mübadelesi gibi tarihi olaylar, kahramanların ağzından aktarıldığı için okunması rahattır. Bu hassas konulardan söz ederken çok dikkatli davranan Markaris, bize basit bir olay örgüsü sunar. Azınlıklar nerede olursa olsun zor zamanlar geçirmişlerdir. Milliyetçi gibi algılanmamak için Markaris, her iki tarafa da birer kötü yerleştirir. Zor dönemlerde Yunanlılara yardım eden bir Türk olduğu gibi aynı acı dönemde kendi vatandaşlarını kullanan bir Rum da vardır. Yazarın, bu çok dengeli tavrı, bir takım genel siyasi kabullerin dışına çıkıp çıkmama kaygısını yansıtır.²⁸⁷ İstanbul, romanda daha çok turistik yönüyle belirir. Gruba katılan Rum bir kadından Rum azınlığın geçmişi ve geleceği hakkında bilgiler alırız. Bugünkü İstanbul'dan çok az söz edilir. Bunun nedeni Markaris'in 1964 yılında İstanbul'dan ayrılmış olması olabilir.

4.3.11. Yunanistan'daki ekonomik kriz

Son yıllarda Yunanistan'ın bozulan ekonomik durumu Markaris'in romanlarına da yansır. Yazar krize değinmekle kalmayıp başta üç olarak planladığı, sonradan dördüncüsünü de eklendiği üçlemesine, Kriz Trilojisi başlığını da verir. Ülkede olan olayları “şok- tedavi” olarak nitelendiren yazar, romanlarda olay örgüsünün yanında siyasal, toplumsal ve ekonomik değişimleri de anlatır. Markaris'e göre,

“Bugün ülkeyi altına üstüne getiren kriz, günlük yaşamın sınırlarını aşar. Çünkü suç, krizin özünde vardır. Yunanistan'da olan, ekonomi ve siyaset dünyasından tutun da sıradan insanlara

²⁸⁷ Dimosthenis Kourtovik, “Politiki Tiropita” (İstanbullu peynirli börek), <http://www.tanea.gr/news/nsin/books/article/1408185/?iid=2> [21.10.2016].

kadar pek çok failin karıştığı, uzun zamandır işlenen bir suçtur. Bu suçun, birçoğunun inandığının aksine, sadece failleri değil, suç ortakları ve manevi sorumluları da vardır.”²⁸⁸

Bu Trilojinin öncelikli amacı krizin toplumdaki etkisinin incelenmesidir. Belirttiğimiz gibi, kriz döneminde yazılmış olan bu dört romanın konusu ekonomik krizdir. Yazar Yunanlıların, özellikle Atinalıların, krizi nasıl karşıladıklarını anlatmaya çalışır. Kriz sadece ekonomik bir mücadele değil, ruhsal dayanıklılığı da ölçen bir süreçtir.

Bu serinin ilk kitabında Yunanistan’da ekonomiyle ilgilenen dört adam öldürülür. Yazar ana konuyu sporcuların ciddi meselesi dopinge birleştirir. Romanın kaleme alındığı dönemde doping skandalı öyle artmıştı ki Uluslararası Olimpiyat Komitesi başkanı Jacques Rogge, “Yunanistan’ın doping dalında altın madalya ile ödüllendirilebileceğini” söylemiştir.²⁸⁹ Cinayetleri planlayan kahraman eski bir sporcudur. Yasa dışı kullandığı ilaçtan dolayı artık sakattır. Sudanlı yardımcısına ekonomi dünyasının dört adamını kılıçla öldürtür.

Bugünkü Yunanistan’da toplum bankacılara karşı düşmanca duygular beslemektedir. Çeşitli hükümetler halk yerine bankalara verdikleri ekonomik destekle toplumu hem devlete hem bankalara karşı kıskırtmıştı. Grevler, maaşlara yapılan kesinti, işe alımlarda yaş sınırının yükseltilmesi, borçların ödenmemesi önerisi gibi Yunan gerçekliğinin bir kısmını oluşturan durumlar roman sayfalarında okurlarla paylaşılır. Ülkenin kötü kaderinin yabancılar tarafından planlanmış bir durum olduğu, Yunanistan’da neredeyse herkes tarafından kabul edilir. Hemen hemen her konuşmada tüm problemlerin kaynağı olarak Alman yönetimi gösterilir ve Yunan politikacıların ahlaksızlığı yerilir. Yazar belki de bu yüzden dört kurbandan ikisini yabancı yapmıştı. Markaris trilojinin birinci kitabında okurları ekonomi dünyasıyla tanıştırır. Okuyucuya hedge funds, offshore şirketler gibi bilinmeyen ekonomi terimlerini tanıtır. Böylece okuyucu televizyonda sürekli olarak duyduğu terimleri öğrenme fırsatı bulur. Halk neye inanması gerektiğini bilmeden her duyduğu habere ve tahmine inanır. Televizyon programlarında konuşan herkes halk tarafından otorite olarak algılanır. Piyon olarak kullanıldıklarını düşünen Yunanlılar, içinde

²⁸⁸ Michel Fais, “I Nouvela Graftike Epeidi İparxi İdi Os Logotexnia Agrafi” (Novella, Yazılmamış Edebiyat Olarak Zaten Var Olduğu İçin Yazıldı), <http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=09/10/2010&id=211084> [22.10.2016].

²⁸⁹ Giannis Georgakis, “Telos Sta Pronomia Meta To Elliniko Hriso Metalio Sto Doping” (Yunanistan’a Doping Dalında Altın Madalya Verildikten Sonra Ayrıcalıklara Son Verildi), <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=190718> [22.10.2016].

bulundukları kötü durumun, toplumun felaketi için hazırlanmış bir komplo olduğu sanısına kapılırlar. Herkesin bir fikri ve çözümü vardır. Adriani, yetkili bir ev hanımı olarak kendi kurtuluşunun tarifini vermekten çekinmez.

Kriz yıllarında Yunanistan’da yükselen negatif bir duygu da söz konusudur: intihar. Trilojinin ikinci romanı, *Pereosi*’de (*Bitiş*) roman boyunca yedi intihar gerçekleşir: Devlete yük olduklarını düşünen dört emekli kadın, iş bulamayan genç bir çift ve borcu olan bir esnaf intihar eder. Maalesef son yıllarda intihar meselesi hızla artan çok ciddi bir sorun haline gelmiştir. Öyle ki krizi anlatan bir romanda değinilmeden geçilmesi düşünülemez. Son yıllarda Yunanistan’daki yeni doğan sayısının, ölüm sayısından daha düşük olduğu da ek bir bilgi olarak belirtilmelidir.²⁹⁰

Artık bir hukuk doktoru olan Haritos’un kızı Katerina, maaşsız olarak bir hukuk bürosunda çalışmaya başlar. O da iş arayan ve çok zor bulan, çoğu kez bulamayan, birçok eğitilmiş gençle aynı kaderi paylaşır. Göçmen olmak istemeyen gençler her türlü işi yapmaya hazırdırlar. 2008 yılından itibaren göçmenlerin sayısının 427.000’den fazla olduğu ve devamlı olarak arttığı gözlemlenir. Bu göç dalgası ülkenin tarihinde ki üçüncü kitlesel göç dalgasıdır. Göçmenlerin yarısından fazlası 25-39 yaş grubuna aittir.²⁹¹ “Gastarbeiter” artık yeni nesil olacaktır. Kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan bir ülke için bu kaçışın trajik sonuçları olabilir. Binlerce Asyalı ve Afrikalı daha iyi bir yaşam için Yunanistan’a gelirken, Yunanlılar Yunanistan’ı terk ediyorlar. Birleşmiş Milletler, Başkomiser’in kızı Katerina’ya Afrika kıtasında bir ülkeye gitmesi konusunda bir öneride bulunur. Sonunda Katerina bu teklifi reddeder.

Yunanistan’da kalanların kaderi ne olacaktır? Atina’nın merkezi her gün grev yapanlarla dolup taşar. Kapanan şirketler, azalan maaşlar, gitgide bozulan devlet sistemi, toplumsal moralsizlik her geçen gün biraz daha günlük yaşamın bir parçası haline gelir. Okuyucu bu durumu romanlarda bir kez daha yaşar. Roman sayfalarında gündelik meseleleri okuyarak yeniden yaşayabiliriz. Markaris, kahramanlarını sanki toplumun canlı bir üyeleriymiş gibi okuyucuya sunar. Haritos’un ağzından

²⁹⁰ “Miosi Tou Plithismou Stin Ellada- Perissoteri İ Thanati Apo Tis Gennisis” (Yunanistan’da Nüfusun Azalması – Doğumdan Çok Ölümün Gerçekleşmesi), <http://www.tanea.gr/news/greece/article/5373462/perissoteri-oi-thanatou-apo-tis-gennhseis-sthn-ellada/> [23.10.2016].

²⁹¹ Stratos Karakasidis, “To Trito Metanasteutiko Kima Ton Ellinon” (Yunanların Üçüncü Göç Dalgası), <http://www.kathimerini.gr/865921/article/epikairothta/ellada/to-trito-metanasteytiko-kyma-twn-ellhnwn> [25.10.2016].

duyduğumuz sözler, aslında gerçek hayatta herhangi birinden duyabileceğimiz sözlerdir.

Hükümet tarafından uygulanan kemer sıkma politikaları polis arabalarına da uzanır. Haritos artık teşkilatın değil kendi arabasını kullanmaya başlar. Devlet hizmetlerindeki eksiklik iyice belirgin hale gelmiştir. Bir nevi kara mizah yapılarak, örneğin, hastaneye gitmeden önce ilaç, iğne ve pamuk gibi temel bir takım gereçlerin hastanın kendisi tarafından temin edilmesi gerektiği söylenir. Maalesef 21. yüzyılda, bozulan son teknoloji ürünü bir sağlık cihazının tamiri için para bulmada sorunlar yaşanır. Hastanelerde bir dolu cihaz, muhafaza ya da tamir edilebilmesi için para bulunamadığından çürüyüp gitmekte. Yunanistan’da toplumun bir kısmı hiçbir eylemde bulunmadan ilahi adaletin gerçekleşmesini bekler. *Pereosi*’de (*Bitiş*) halk tarafından kahraman ilan edilen katil, adeta adaleti yerine getiren kişi şeklinde algılanır. Toplumun istediği adalettir, ancak adaletin kimden geleceğinin bir önemi yoktur. Korku ile dolu olan halk, biraz olsun ümit veren bir kişinin ardından gitmeye hazırdır. Katil oldukça ilginç ve gerçeklik payı yüksek bir tespitte bulunur. Ona göre “Yunan devleti, dünyanın tek iflas eden mafyasıdır.”²⁹²

Yunanistan 2009 yılından itibaren resmi olarak Kriz dönemindedir. 2012’de, *Pereosis* (*Bitiş*) isimli romanın yazıldığı yılda, çok sert şartlar içeren ikinci memorandum da oylanmıştır. Politikacıların yasadışı eylemlerinin bedelini halk ödeyecektir.

Trilojinin ikinci kitabının başlığı, diktatörlük döneminde kullanılan bir slogandır. Tarihi dönemle ilgili açıklamaların yapıldığı bölümde gördüğümüz gibi diktatörlük, Yunanistan’da 1967 yılından 1974 yılına kadar sürmüştür. 1973 yılının sonlarına doğru, dikta rejiminin son döneminde, öğrenci grupları şiddetli bir şekilde rejime karşı çıkmaya başlamıştı. Özellikle Atina’da bulunan Politechnio (Teknik Okul)’da çok şiddetli olaylar yaşanmıştır. Askerlerin 17 Kasım’da tanklarla okula girmeleri sonucu Politechnio’da o zamana dek sürmekte olan direniş son bulmuş ancak birkaç gün sonra dikta yönetimi de sona ermiştir. Politechnio’da direniş boyunca kullanılan en yaygın slogan “Psomi-Pedia-Eleftheria (Ekmek-Eğitim-Özgürlük)”dır. Bu slogan, romanın başlığı olmasının yanı sıra, aynı zamanda kurbanların bedeninde bırakılmış cep telefonlarında da çalar. Ancak slogan değiştirilmiştir. İlk kurbanda “Ekmek...

²⁹² Markaris, **Pereosi** (Bitiş), 411.

yok!”, ikincisinde “Eğitim... yok!” ve üçüncüsünde ise “Özgürlük... yok!” şeklinde çalar.

Markaris’in Politechnio nesli ile bir hesaplaşması vardır. Yazar, Yunanistan’ın bugünkü durumundan bu nesli sorumlu tutar. Ona göre, bu nesil iktidara geldiğinde kolay yolu seçmiştir. Ülkeye giren yüksek miktarda parayı gerektiği gibi kullanacağına saçıp savurmuştur. Dikta rejiminden kurtulup sol bir iktidarla yola devam etmek isteyen bir halkın hayallerini suya düşürmüştür.²⁹³

Yukarıda da gördüğümüz gibi, hemen hemen her romanında söz ettiği bu nesil Markaris’in çok sevdiği bir konudur. Dönemin öğrencilerinin birçoğu sol ideolojiyi benimsemiş olmasına rağmen, sonrasında çok farklı seçimler yapmışlardır. Yazar dönem hakkında tarihi bilgi vermez. Bunun yerine, insanların psikolojisiyle ilgilenir. *Psomi-Pedia-Eleftheria (Ekmek, Eğitim, Özgürlük)* roman 2012 yılında yazılmıştır ancak olaylar 2014’te geçer. Markaris geleceği yazarken, avronun yerine drahmiyi koyar. Banka borçlarını ödeyemeyenler evsiz kalmaya mecbur edilirler. Romanda okur, sokakta yaşamaya mecbur bırakılmış birçok Atinalıyla karşılaşır. Gerçekte olan da budur. Büyük şehirlerde evsizlerin sayısı daha fazladır ve çok daha göze batır bir durumdadır. Haritos dahil bütün polisler üç ay boyunca maaşlarını alamayacaklardır. Herkes bu durumun sürekli hale geleceğini düşünüp korkmaya başlar. 2009 yılından itibaren Yunanistan’ın politik dünyasında çeşitli skandallar da yaşanmıyor değil. Sahte emekli maaşı alanlar, sahte sağlık raporu için başvuranlar, daha önce aldıklarından daha fazla emekli maaşı almaya kalkanlar...

Ayrıca *Psomi, Pedia, Eleftheria (Ekmek, Eğitim, Özgürlük)* adlı romanda yazar garip bir protestoya yer verir. Avronun geri gelmesini isteyen bir grup yaşlı adam bir grup gençle karşılaşır. Gençlerden biri, yaşlılara aldıkları emekli maaşlarının binlerce sahte maaştan biri olup olmadığını sorar. Yaşlılar, “Üniversiteyi kazanınca babalarınız size araba alabilecek mi acaba?” diye karşılık verirler.²⁹⁴ Ülkenin ekonomik açıdan refah içinde olduğu günlerde ebeveynler, çocukları üniversiteyi kazanınca onlara ödül olarak araba alıyorlar ve birçok ailede en az üç araba ile ve vergiler zar zor ödeniyordu.

²⁹³ Eleni Gkika, “I Genia Tou Politehniou Dialekse Ton Eukolo Dromo” (Politechnio Nesli Kolay Yolu Seçti),

http://www.ethnos.gr/koinonia/arthro/h_genia_tou_polytexneiou_dialekse_ton_eukolo_dromo-63776595/ [25.10.2016].

²⁹⁴ Markaris, **Psomi Pedia Eleftheria** (Ekmek, Eğitim, Özgürlük), 35.

Kriz yıllarında Yunan toplumunda başka bir durum daha ortaya çıktı. Devlet artık pek çok hizmeti yerine getiremediğinden halk kendisi bir takım yardım dernekleri kurup ihtiyacı olanlara yardım etmeye başladı. Bu tür yardımlaşmalar eskiden de olurdu ama sadece Noel ve Paskalya yortularında ya da özel bir durum söz konusu olduğunda. Günümüzde ise özel amaçlar için para toplanması, günlük sıcak yemek dağıtımı gibi yardımlaşmalar tüm yıl boyunca devam etmektedir. Markaris'in *Psomi, Pedia, Eleftheria (Ekmek, Eğitim, Özgürlük)*. romanında böyle bir durumla karşılaşırız. Eski solcu Labros Zisis, terk edilmiş bir otele yerleştirilen evsiz insanlara yardım eder. Tercihini şöyle anlatır:

“Ben komünistlere, bana insani bir toplum için mücadele ettiklerini söyledikleri için katıldım. Yetmiş yıl, insanları ararken sayıları kaybedinceye kadar bu toplumu aradılar ve battılar. Şimdi sayıları ararken insanları kaybeden bir toplumda yaşıyorum. Bu da batacak. Büyük bir işe başladıysan ve batıyorsa ne yapacaksın? Kurtarabildiğini kurtarıp yeniden başlayacaksın. Ben de böyle yapıyorum şimdi.”²⁹⁵

Haritos'un kızı Katerina, iş arkadaşı Mania'yla ve onun erkek arkadaşı Alman Otto'yla beraber internette “Ümit” adında bir radyo yayınına başlarlar. Programlarında umut aşıl原因an haberlerin dışında iş ilanlarına da yer verirler. Kimine göre Kriz, bu yönüyle iyi bir şeydi. Eskiden yapılan hataları düzeltmek, toplum olarak bir araya gelebilmek için bir fırsattı. Kimine göre ise yapılan hatalar sonucu Tanrı'dan gelen bir cezaydı. Ancak durum o kadar basit değildir. Kötü politikacıların hatalarının bedelini halk ödemek zorunda kalmıştır. Toplum içi yardımlaşma ile devletin, üzerine düşen görevleri yapmaması başka başka şeylerdir. Halk, devletin araçları olmadan devletin yerini almak zorunda kalmıştır.

Kriz yıllarında önemli ve tehlikeli bir konu daha ortaya çıkmıştır: Aşırı sağın yükselişi ve bunun siyasal bir parti olarak yansıması olan “Hrisi Avgi” (Altın Şafak). Suç örgütü sanık olan “Hrisi Avgi”, 2012 yılından itibaren Yunan meclisinde yerini alır. Markaris'e göre bugün Yunanistan'da görülen bu durumun, Avrupa tarihinde benzer örnekleri vardır, ancak “Hrisi Avgi”nin, ulusal kimliği vurgularken aşırı müdahaleci tavrına dikkat edilmesi gerektiğinin altını çizer.²⁹⁶

Trilojiye düşülmüş bir dipnotu andıran *Titli Telus (Son)* başlıklı dördüncü romanın ilk sayfalarında “Hrisi Avgi” ile Katerina'nın şiddetli karşılaşmasına tanık oluruz. Katerina çalıştığı hukuk bürosunda yabancılara ve göçmenlere yardım ettiği için aşırı

²⁹⁵ Markaris, *Psomi Pedia Eleftheria* (Ekmek, Eğitim, Özgürlük)., 61.

²⁹⁶ Gkika, *age*, [25.10.2016].

sağın öfkelerini üzerine çeker. Atina'nın en önemli mahkemesinden çıkarken "Hrisi Avgi"'nin iki üyesi tarafından vurulur. Orada bulunan bir kadın korkudan sesini bile çıkaramaz. Olay anında polis de oradadır, ancak müdahale etmek bir yana, suçlulara destek bile verir. İlerleyen sayfalarda polisin "Hrisi Avgi" ile olan ilişkisi ortaya çıkar. Maalesef bu duruma sadece edebi eserlerde rastlanmıyor. Gerçek hayatta da güvenlik güçlerinin içinde "Hrisi Avgi"'ye ya da benzeri örgütlere yakınlık duyan ve destekleyen birçok kişi vardır. Aşırı sağın bu hızlı yükselişi gelecekte ne olacağı konusunda bir tahminde bulunmayı zorlaştırıyor. Olaya tanık olup korkudan sesini çıkaramayan kadının bu davranışı normal karşılanabilir. Bu tür durumlarda yardım etmek bir cesaret işidir. On Birinci Emir şöyle der: "Karışmayacaksın".²⁹⁷

Kriz döneminde Atina'nın merkezinde kalan yerlilerle yabancılar arasında sorunlar yaşanmaya başlamıştı. Artan suç oranının nedeni olarak yabancıların gösterilmesi yabancı düşmanlığını tetiklemiş ve özellikle bu semtlerde "Hrisi Avgi"'ye olan desteği artırmıştı. Buralarda polisin yerini "Hrisi Avgi", almıştı. Terkedilmiş evlerde yaşayan yabancıları kovmak için polis yerine "Hrisi Avgi"'ye başvurmak yeterliydi. Markaris 2014 yılında, verdiği bir röportajda, ekonomik kriz sonucu toplumun siyasete olan inancını kaybettiğini, halkın bıkkın ve tepkisiz olduğunu ve bunun sonucunda şiddete yönelimin arttığını, siyaset sözcüğünün kendisinin bile şiddeti anımsattığını dile getirir. Markaris, eserlerinde, özellikle de Trilojiyi oluşturan romanlarda, krizde sorumluluğun bir kısmının, Yunan toplumunun yanı sıra, Avrupalıların da paylaşması gerektiğini söyler: "Bizim de sorumluluklarımız var ama Avrupalılar da pek masum sayılmaz." Yazara göre, yaşanan kriz nedeniyle tüm dünya, gözünü Yunanistan'a çevirmiştir. Kültür, bir nevi vitrin işlevi gördüğü için, Markaris'e göre, eserlerimizi tüm dünyaya sergilememiz gerekir.²⁹⁸

Offshore isimli son romanında gene gerçek hayatta olan bir duruma değinir. Devlete ait kurum ve kuruluşlar teker teker yabancı özel şirketler tarafından satın alınmaktadır. Toplumun bir kısmı bundan hoşnut olmasa da yapılabilecek bir şey yoktur. Bugün ülke sınırları içinde bulunan on dört hava limanı Alman bir şirket tarafından satın alınmıştır.

²⁹⁷ Hz. Musa'ya gönderilen On Emir'e atfen Yunancada günümüz toplumunda korku ve ilgisizlik nedeniyle insanların artık birbirlerinin derdi ve sıkıntılarıyla ilgilenmediğini ironik bir şekilde anlatmak amacıyla söylenen söz.

²⁹⁸ Spinou, *age*, [26.10.2016].

4.3.12. Terör ve terörist

Markaris'in eserlerinde terör ve terörist az kullanılan terimlerdir. *Büyük Ortak* romanında terörist olarak nitelendirilen bir grup Girit'e giden bir vapuru işgal eder. Herkesin yabancı işgalciler sandığı bu grubun, aşırı sağcı Yunanlı gençler olduğu anlaşılır. Aynı romanda sıkça eski bir Yunan terör örgütünden söz edilir: "17 Noemvri (17 Kasım)" (1975-2012). Adını Politeknik olaylarının yaşandığı tarihten alan bu örgüt, pek çok saldırı ve cinayetten sorumlu terörist bir yapılanmaydı.

Liksiprothesma Dania'da (*Vadesi Geçmiş Borç*) gerçekten var olan terörist bir örgütten söz edilir. Genel olarak terör ve terörist terimleri yerine daha çok anarşist, anarşi, aşırı sağ ve aşırı sol terimleri tercih edilir. Petros Markaris, eski bir röportajında şöyle söyler: "Terör, en basit ve en kolay çözüm yolu olmuştur. Bir noktadan sonra, her şeyi terör olarak nitelendirir olduk."²⁹⁹

4.3.13. Markaris'in kehaneti

Psomi, Pedia, Eleftheria (*Ekmek, Eğitim, Özgürlük*) romanında Markaris çok isabetli bir tahminde bulunur. Bankaların kapanacağını ve günlük para çekme limitinin 100 avro olacağını öngörür. Nitekim bu olaylar romanın yayımlanmasından üç yıl sonra gerçekleşmiştir. 2015 yılı, Temmuz ayında, bankalar bir hafta boyunca kapalı kalmış ve capital control – sermaye kontrolü başlamıştır. Para çekme limiti, bugün dahi, miktarda küçük değişiklikler olmakla birlikte devam etmektedir.

2016 yılında Petros Markaris son romanını yazar. *Offshore* başlıklı roman ekonomik krizden çıkmış Yunanistan'ı konu alır. Buradan yazarın kriz konusundan yorulduğu, farklı konulara yönelmek istediği sonucunu çıkarabiliriz. Kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan bir Yunanistan söz konusudur. Ancak gene de ülkede cinayetler ve ahlaksızlık sürmektedir. Ülkeye giren paranın nereden geldiği belli değildir. Kara para yeniden gündeme gelir. Gördüğümüz gibi yasaya aykırı davranışlar Yunan gerçekliğinin bir parçasıdır. Yasaya aykırı olma durumu sadece bireysel yaşamla sınırlı kalmaz. Devletin bizzat kendisinde de böyle bir durum söz konusudur. Çoğunluk ülkeye akan bu paradan memnundur, ancak aynı görüşte olmayanlar da vardır. Okuyucunun daha ilk romandan aşına olduğu Sotiropulos isimli gazeteci, bu nereden geldiği belirsiz paraya karşı kuşkulu bir tavır sergiler. Sosyal medyada bu

²⁹⁹ Gkika, **age**, [25.10.2016].

kuşklarını paylaşan Sotiropulos, romanın sonunda, devlet eliyle öldürülür. Son derece sert siyasal ortamda böyle sorgulamalara izin verilmez. 79 yaşında olan Petros Markaris, son romanına *Offshore* adını vererek, nereden geldiğini bilmediğimiz paranın, ak ya da kara paranın, dünyanın hükümdarı haline geldiğini iddia eder. Son yıllarda sayıları gitgide artan offshore şirketler Yunan okurlar için yabancı bir konu değildir. Panama Belgeleri skandalıyla, Yunan hükümeti offshore şirketleriyle uğraşmak zorunda kaldı. Zenginler, sadece kara paranın dolaşımı ile, zor kullanmaksızın kendi sözlerini geçirmeyi başardılar.

Markaris bir röportajında şöyle der: “Yunan toplumu kriz’den hiç faydanlanmadı ve ders almadan acı çekmeye devam etti. Acı çeken millet, acıdan ders alır, ancak biz kaybolmuş cennet için acı çekiyoruz. Gelecekle ilgilenmiyoruz, geçmişe geri dönmek istiyoruz.”³⁰⁰

Aynı röportajda yazar Yunan halkının, bir mucize beklediğini iddia eder ve iyice araştırıp anlamadan her şeye inandığını söyler. Bu durum romanda da söz konusudur. Sahte ya da gerçek ümit, ne olursa olsun ve bu ümidi veren kim olursa olsun, halk buna hiç düşünmeden inanır, ümitlenir. Markaris paranın artık cisimsiz olduğunu ve bu cisimsiz paranın diktatörlüğünü yaşadığımızı belirtir. Ona göre yaşadığımız kriz daha çok kültürel krizidir. Kültür eksikliği, toplum için yıkıcı sonuçlar doğurur.³⁰¹

Offshore’da, Yunanistan’ın bir “deney hayvanı” olduğunu söyler. Bu ifade halk arasında çok sık kullanılır. Gittikçe kötüleşen bir ekonomiyle ülkenin bu duruma ne kadar süre daha dayanabileceği sorusu sıklıkla işitilir hale gelir. Yunan toplumu gerçekten de kendisini tam bir deney hayvanı olarak hisseder. Deneyi yapan Avrupa Birliği, denek olarak seçilen ise masum Yunan halkıdır.³⁰²

4.3.14. Din

Markaris’in romanlarında din, başlı başına bir konu oluşturmaz. Baş komiser Haritos’un dinle pek ilgisi yoktur. Sadece *Offshore* başlıklı son romanında eşi

³⁰⁰ Grigoris Mpekos, “Petros Markaris: Ipoferoume Horis Na Mathenoume” (Petros Markaris: Ders Almaksızın Acı Çekiyoruz), <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=807124> [24.11.2016].

³⁰¹ Giannis Baskozos, “Anti Na Elpizoume Sto Mellon Nostalvoume To Parelthon” (Gelecek İçin Ümit Edeceğimize Geçmiş Özlüyoruz), <http://www.oanagnostis.gr/astinomiki-logotechnia-petros-markaris/> [3.3.2017].

³⁰² “Yeni Polisiye, Toplumsal Romanın Yerini Aldı”, <http://www.hurriyet.com.tr/yeni-polisiye-toplumsal-romanin-yerini-aldi-38479606> [12.2.2017].

Adriani ile beraber Kutsal Hafta'da³⁰³ iki ayine katılmaya gider. Söz konusu romanların kahramanlarında dine çok düşük düzeyde rastlanır. Bazen de Haritos, Adriani'nin baskısıyla oruç tutmaya mecbur kalır. Hristiyan Ortodoks bir toplum olan Yunanlılar, her yıl Paskalya ve Noel'den önce kırk gün; Ağustos ayının ilk on dört günü ve yıl boyunca da her çarşamba ve cuma günleri olmak üzere oruç tutarlar. Müslüman orucundan farklı olarak Ortodoks orucunda hayvansal ürünlerden sakınılarak bitkisel ürünler tercih edilir.

4.3.15. Çağdaş Yunanistan'ın dile getirilmeyen hataları

Markaris romanlarında okuyucunun dikkatini çağdaş Yunanistan'ın bazı kötü yönlerine çeker. Bu yönlerden birine *Titli Telus (Son)*'da rastlarız. Son otuz yıldır Yunanistan'da öğrenciler üniversiteyi kazanabilmek için ya özel dershanelere giderler ya da yüklü miktarda para vererek özel ders alırlar. Bir öğrencinin dershaneye gitmeden ya da özel ders almadan, üniversiteyi kazanması oldukça şaşırtıcı ve zor bir durumdur. Eskiden devlet okullarında verilen eğitim çok daha nitelikliydi. Bugün ise bunun tersi bir durum söz konusudur. Ekonomik krizle birlikte öğrencinin dershaneye gönderilmesi de başlı başına bir sorun haline gelmiştir. *Titli Telus (Son)* adlı romanda, ilk kurban bir dershane müdürüdür.

Yunan halkının kabusu haline gelen bir olgu da bürokrasidir. Devlet kurumuna işi düşen bir kişi, bürokrasi yüzünden kendini bir labirentin içindeymiş gibi hissedebilir. *Titli Telus (Son)*'da ilk kurban, bu sistemin kurbanıdır. Almanya'da büyüyen bir Yunan, kendi vatanında yeni bir şirket kurmak ister. Karşılaştığı bürokratik sorunların üstesinden gelemeyip sonunda intihar eder. Triloji'nin son romanında acı bir gerçekle karşılaşırız: Devletle beraber tüm yasaların da devre dışı kalması sonucu Yunan toplumu iflasın eşiğine doğru hızla yol almaktadır.

³⁰³ Paskalya'dan hemen önceki hafta Kutsal Hafta (Megali Evdomada) olarak adlandırılır.

5. SONUÇ

Her şeyden önce, polisiye roman bir “masal”dır. Okur bu “masal”ı okurken iki türlü haz duyar. Bunlardan ilki okumanın; diğeri ise, bilmeceyi çözmeye çalışmanın verdiği hazdır. Bu hazlar iki farklı soruya cevap vermeye çalışırlar: “çözüm nedir?” ve “Bu çözüme nasıl ulaşıldı?”³⁰⁴

Polisiye romanın ilk ortaya çıktığı zamanlardan bu yana gelişim sürecini takip ederek günümüz Yunanistan’ının ve Türkiye’sinin iki önemli polisiye yazarının eserlerini inceledik. Edgar Alan Poe’nun zamanından beri değişen polisiye romanın yanında toplumun da nasıl değiştiğini göstermeye çalıştık. Toplumsal bir ürün olarak kabul ettiğimiz edebiyatın, toplumda meydana gelen olayları nasıl yansıttığını araştırdık. Tüm dünyada olduğu gibi Yunanistan ve Türkiye’de de son otuz yıldır polisiye roman, yeni bir toplumsal roman haline gelmiştir. Bu çalışma için Türkiye’den ve Yunanistan’dan iki önemli polisiye yazarını seçtik: Ahmet Ümit ve Petros Markaris. Her iki yazarın romanlarını okuyup Türkiye ve Yunanistan’ın gündeminin bu romanlara nasıl yansıdığını araştırdık. Ayrıntılı bir inceleme sonucunda siyasi ideolojiler, cinsler arası ilişkiler, din, yolsuzluk, ekonomik sorunlar gibi günlük hayata dair konuların romanlarda kendine nasıl bir yer bulduğunu belirtmeye çalıştık. Ahmet Ümit polisiye türde kurguladığı altı roman kaleme almıştır. Yazarın, Türkiye gündeminden ve yakın tarihinden esinlenerek kurguladığı romanları sokak dilinin kullanılması, cinayet delillerinin karartılması ve tanıkların ortadan kaldırılması gibi özelliklerinden dolayı *kara roman*; zincirleme gelişen olaylar, beklenmedik sonlar, gerilimin, şüphenin, heyecanın, korkunun sürekli tırmandırılması ve karmaşık psikolojik çözümlemeler ya da davranışsal incelemeler sunulması gibi özelliklerinden dolayı ise *thriller (heyecan korku)* ve *suspence (süphe-gerilim)* roman türünde verilmiş eserler olarak değerlendirebiliriz.³⁰⁵ Yazmak Ahmet Ümit

³⁰⁴ Robin Winks, **Detective fiction : a collection of critical essays**, 1.bs. (New Jersey: Twentieth century views, 1980), 148.

³⁰⁵ Habibe Gezer, “Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit’in Polisiye Roman Kurguları” (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 133.

için bir varoluş ifadesidir. Yazmanın kendisine sunduğu sayısız fırsatları şöyle anlatır:

“Yazmak [...] çok mutluluk veren bir şey. Tanınan bir yazarım, insanlar beni yolda görünce elimi sıkarak teşekkür ederler. Türkiye’de hayatını kitaplarla uğraşarak geçiren ve bundan para kazanabilen sayılı yazarlardan biriyim. Saygın bir iş yapıyorum. Ama asıl beni mutlu eden şey: bir tane hayatımız var bizim, bir formda yaşıyoruz. Ben Ahmet Ümit, erkek olarak dünyaya geldim, Türkiye’de yaşıyorum mesela. Ama yazarken bütün bunların dışına çıkabiliyorsunuz. Kadın, çocuk, yaşlı olabiliyorsunuz. Çiçek, kuş, balık olabiliyorsunuz. Yaşamadığınız hayatları yaşama şansı buluyorsunuz. Ruh göçünü sağlamış oluyorsunuz. Bu inanılmaz bir deneyim. Bir hayat içerisinde onlarca hayat yaşama şansını sana veren bir şeydir yazar olmak.”³⁰⁶

Son yıllarda Yunanistan’da gittikçe kötüleşen ekonomik durum, Yunan polisiye edebiyatı için bir fırsat yarattı. Bu önemli konuları anlatmak amacıyla polisiyeye ilginin artması sonucu bu türde yazan yazarlar çoğaldı. Yunanistan’ın bu durumu yabancıların da ilgisini çekmeye başladı ve polisiye roman, yeni toplumsal roman gibi güncel konuları en iyi şekilde anlatmanın bir yolu haline geldi.

Markaris romanlarında basit bir haber aktarımının ya da yorumlamanın çok ötesinde toplumsal bir dünya kurar. Seçtiği konular, her ne kadar günümüz gerçekliğinden yola çıkmış olsalar da çöküşün, artık kronik bir hale gelmiş olan semptomlarını daha iyi anlatabilmek için çok çabuk tarihsel bir derinlik kazanabilirler.

İnsanlık tarihi kadar eski olan suç kavramı, insandan ayrı bir konu olarak düşünülemez. Bu tezde incelenen iki yazarın romanlarında, öncelikle, modern insanın yaşadığı sorunlara tanık oluruz. İnsana hayatı dar eden bu sorunlardan kişinin çevresine de yayılan bir düzensizlik yaratılır. Çoğunlukla trajik sonuçlar doğuran bu düzensizlik, az ya da çok her şeyi etkiler. Polisiye romanlarda anlatılan bu düzensizliktir. Tüm mücadele, düzenin yeniden yerine gelmesi içindir. Ümit’in ve Markaris’in eserlerinde bu mücadele ya resmi polis makamları tarafından ya da bu düzensizliğin sonuçlarından en üst düzeyde etkilenmiş ayrı ayrı kişiler tarafından verilir.

Toplum karışık bir olgudur. İnsan hiç ummadığı olaylarla karşılaşabilir. Kişinin toplumda yaşananlar karşısında tepkisiz kalması çok zordur. Toplumun bir üyesi olan yazar da gözlemlerini, düşüncelerini kendine has bir yöntemle kağıda aktararak bu

³⁰⁶ Nihan Çakıroğlu, “Sıradışı bir kariyer öyküsü: Ahmet Ümit!”, <http://www.kigem.com/siradisi-bir-kariyer-oykusu-ahmet-umit.html> [10.2.2017].

tepkisini dışa vurur. Kuşkusuz tüm bu süreç içinde cevap bekleyen sayısız soru ile de karşılaşır. Zaten hayatın kendisi sorularımıza bir cevap arama çabasından başka ne olabilir ki?

Bu çalışmada karşılaştırmalı bir yaklaşım benimsemediğimiz için yazarlar ve ülkeler arasındaki benzerliklere ve farklılıklara odaklanmadık. Tam tersine Türkiye'nin ve Yunanistan'ın günlük hayatını, kültürünü ve toplumunu inceleyerek tüm bunların edebiyata nasıl yansımış olduklarını tespit ettik. Romanları okurken, iki ülkenin alışkanlıklarını ve iki farklı toplumun olaylar karşısında verdiği tepkileri gözlemledik. İncelenen her romanda gerçekliğin bir başka yüzünü gördük ve gördüğümüz bu yüzü farklı bir bakış açısı ile açıklamaya çalıştık.

Polisiye romanı herhangi bir suçun açıklığa kavuşturulmasında kullanılan bir araç olarak tanımlarsak birçok özelliğini görmezden gelmiş, indirgemeci bir yaklaşım sergilemiş oluruz.

İyi bir polisiye roman, okurun etrafında olup biteni anlamasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda kafasında soru işaretleri de yaratarak yeni toplumsal romanın yerini alır. Yukarıda bu türün ilk “adımlarını” belirttik. Altın Çağın kurallarıyla yazılmış romanlardan başlayıp bugünün kural tanımayan romanlarına değindik. Albert Einstein'ın “Tasavvur bilgiden daha önemlidir; çünkü bilgi sınırlıdır” sözlerine bakarak polisiye edebiyattan çok daha fazla şey bekleyebiliriz. Polisiye edebiyatın iyi-kötü ya da yararlı-yararsız edebiyat olup olmadığı tartışmaları artık aşılmıştır. Bugün polisiye edebiyat, edebiyat alanında ayrı bir araştırma nesnesi olarak incelenmektedir:

“Dünyanın her tarafına yayılan, senede binlerce eserler veren, sinemada, radyoda, mecmuada, yevmi gazetede, karşılaştığımız polis romanı tarzı, yirmi sene evvel herkesi meşgul eden yoyo oyunu gibi, geçici bir hastalık mıdır? Yoksa, yarın klasikleri, modernleri, realizmi, sürrealizmi ile, bir edebiyat tarzı olarak kalacak mıdır? Bunu ancak zaman tespit edebilir.”³⁰⁷

1949 yılında yukarıdaki bu sözlerin sahibi Münevver Berk, 67 yıl sonra beklediği cevabı almıştır. Polisiye roman asla “geçici bir hastalık” değildir. Yaratılışın bir yüzü gibi toplumun bir kısmı tarafından kabul edilir ya da edilmez. Lakin konumuz bu değil. Okura saygı duyan ve onun zekasını küçümsemeyen saf bir polisiye roman,

³⁰⁷ Münevver Berk, Polis Romanı, **Yaşayan Hayat Dergisi**, s.8 Ağustos 1949, s. 110.

hayatın bir açıklaması olması dışında tamamen haz verici bir unsur olarak da kabul edilebilir.

Düzenin peşinde olan insan, düzeni bozan suçu kaldıramaz. Suçların en önemlisi, cinayet ise asla çözülmeyen ve cezasız bırakılamaz. “Şekillerimi bozmayın!” diyen Arşimet gibi, düzeni arayan toplumun hikayesini polisiye romanlarda buluruz.

KAYNAKÇA

- Andi, Fatih. "Polisiye Roman I". **Kaşgar Dergisi**. s. 8 (Mart 1999):37-40.
- Angenot, Marc, Cros, Edmond. **Theoria tis Logotehnias-Provlimata kai Prooptikes** (Edebiyat Kuramı- Sorunlar ve Gelecek). çev. Titika Dimitrulia, Atina: Gutenberg, 2010.
- Auden H, Wystan. "To Enoxo Presviterio" (Suçlu Kilise), çev. Andreas Apostolidis, **Anatomia Tou Astinomikou Mithistorimatos**, ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. Atina: Agra, 2009: 164-184.
- Berk, Münevver. "Polis Romanı". **Yaşayan Hayat**, s.8 (Ağustos 1949): 109-110.
- Brecht, Bertolt. "Polisiye Romanın Popülerliği Üzerine". çev. Yıldız Ecevit, **Argos**, s. 14 (1989): 28-29.
- _____. "Sholia Gia To Astinomiko Mithistorima" (Polisiye Roman Hakkında Yorumalar). çev. Vaggelis Bitsoris, **Anatomia Tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. Atina: Agra, 2009: 129-131.
- Chesterton, Gilbert K. "A Defence of Detective Stories", çev. Panayiotis Evaggelidis, **Anatomia tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. Atina: Agra, 2009: 45-49.
- _____. "How To Write A Detective Story" (Dedektif Öyküsü Nasıl Yazılır), çev. Panayiotis Evaggelidis, **Anatomia tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. Atina: Agra, 2009: 52-54.
- Clogg, Richard. **Sinoptiki İstoria Tis Elladas 1770-2000** (Kısa Yunanistan Tarihi 1770-2000), çev. Lidia Papadaki, Maria Mavromati, 2. bs. Atina: Katoptro, 2003.
- Danellis, Vasilis. "Yunan Polisiyesi", çev. Algan Sezgintüredi, **221B**, s.3 (Mayıs-Haziran, 2016): 69.
- Eagleton, Terry. **İsagogi sti theoria tis Logotehnias**, (Edebiyat Kuramına Giriş) 1.bs. çev. Dimitris Tziovas, Atina: Odisseas, 1989.
- Eisenzweig, Uri. "**Anatomia Tou Astinomikou Mithistorimatos**" (Polisiye Romanın Anatomisi), çev. Vaggelis Bitsoris, ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. Atina: Ekdoseis Agra, 2009: 15.

- Erciyes, Cem. “Süprizler Yok, İnsanlar Var”, **Radikal Kitap**, s.55 (2002): 14.
- Erdmann, Eva. “Nationality International: Detective Fiction In The Late Twentieth Century”. Investigating Identities. **Questions of Identity in Contemporary International Crime Fiction**. Ed. Marieke Krajenbrink and Kate M. Quinn. ‘(Milletlerarası milliyet: Geç 20. yüzyılda Dedektif kurgusu’. Kimlik Araştırmaları. Günümüz Uluslararası Polisiye Romanında Kimlik Sorunu) Amsterdam/New York: Rodopi, 2009: 12.
- Escarpit, Robert. **Kinoniologia Tis Logotehnias** (Edebiyat Sosyolojisi). çev. D. Potamianos. Atina: İ. N. Zacharopoulos, 1972.
- Fişek, Kurthan. “İyi “Polisiye” iyi “Edebiyattır”. **Milliyet ve Sanat Dergisi**. s.115 (Mart 1985): 2-5.
- Gezer, Habibe. “ Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit’in Polisiye Roman Kurguları” Yüksek Lisans Tezi, S. Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Hall, John. **Kinoniologia Tis Logotehnias** (Edebiyat Sosyolojisi). çev. Maria Tsaousi Atina: Gutenberg, 1990.
- Karaarslan, Tokcan. “Türk ve Alman Edebiyatında Polisiye Roman. Celil Oker’in “Çıplak Ceset” ile Petra Hammesfahr’ın “Der Puppengräber” Adlı Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Knight, Stephen. **Crime fiction, 1800-2000: Detection, Death, Diversity** (Suç Kurgu, 1800-2000: Keşif, Ölüm, Çeşitlilik). London: Palgrave Macmillan, 2004.
- Lowenthal, Leo. **Gia Mia Kritiki Theoria Tis Logotexnias** (Edebiyat Kuramının Eleştirisi), çev. Alexis Ziras. 1.bs. Atina: Roptron, 1990.
- Mandel, Ernest. **Hoş Cinayet: Polisiye Romanın Toplumsal Bir Tarihi**. çev. N. Saraçoğlu 2. bs. İstanbul: Yazın Yayınları, 1996.
- Markaris, Petros. **Nihterino Deltio** (Gece Bülteni). 16. bs. Atina: Gavriilidis, 2010.
- _____. **Amina Zonis** (Alan Savunması). 3.bs. Atina: Gavriilidis, 2010.
- _____. **O Tse aftoktonise** (Tse İntihar Etti). 2.bs. Atina: Gavriilidis, 2003.
- _____. **Vasikos Metohos** (Büyük Ortak). 15.bs. Atina: Gavriilidis, 2006.
- _____. **Palia Poli Palia** (Eskiden çok eskiden). 25.bs. Atina: Gavriilidis, 2008.
- _____. **Liksiprothesma Dania** (Vadesi Geçmiş Borç). 14.bs. Atina: Gavriilidis, 2010.
- _____. **Pereosi** (Bitiş). Atina: Gavriilidis, 2011.

- _____. **Psomi Pedia Eleftheria** (Ekmek, Eğitim, Özgürlük). 7.bs. Atina: Gavriilidis, 2012.
- _____. **Titli Telus**. (Son) Atina: Gavriilidis, 2014.
- _____. **Offshore**. Atina: Gavriilidis, 2016.
- McCarthy, Mary. “İ Dolofonia Kai o Karl Marx” (Cinayet ve Karl Marx), çev. Lida Pallantiou, **Anatomia tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. Atina: Agra, 2009: 260-262.
- Merivale, Patricia, Sweeney Susan Elisabeth. **Detecting Texts: The Metaphysical Detective Story From Poe To Postmodernism** (Metin keşfi: Poe’den Postmodernizm’e Kadar Metafizik Polisiye Öyküsü). Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999.
- Mundhenk, Rosemary. “Suç, Edebiyat ve Kültür” çev. Işık Yanar. **Hece**. s.149 (Mayıs 2009): 100-103.
- Newton, Ken. **İ logotecniki Theoria tu İkostu eona** (20. Yüzyılın Edebi Kuramı). çev. Athanasios Katsikeros, Kostas Spatharakis. İraklio: Panepistimiakes Ekdosis Kritis, 2014.
- Nikolopoulos, Filippos. **Kinoniologiki Prossegisi tou Logotexnikou Ergou** (Edebi Eserin Sosyolojik Yaklaşımı). Atina: Enalaktikes Ekdoseis, 1995.
- Quincey, Thomas de. **Güzel sanatların bir dalı olarak cinayet**. Ankara: Ayraç, 1998.
- Özgüven, Fatih. “Neden Polisiye Roman Okuruz”. **Virgül**. (Şubat 1998): 2.
- Porter, Dennis. **The Pursuit Of Crime: Art And İdeology İn Detective Fiction** (Suçun Kovalaması: Polisiye Kurguda Sanat Ve İdeoloji). New Haven: Yale University Press, 1981.
- Priestman, Martin. **The Cambridge Companion To Crime Fiction** (Cambridge Üniversitesi’nin Katkısıyla, Polisiye Kurgu Üzerine Makaleler). New York: Cambridge University Press, 2003.
- Orwell, George. “Raffles and Miss Blandish”, (Raffles ve Bayan Blandish) çev. Andreas Apostolidis, **Anatomia tou Astinomikou Mithistorimatos** (Polisiye Romanın Anatomisi), ed. Andreas Apostolidis, 2. bs. Atina: Agra, 2009: 267-291.
- Roloff, Bernhard, Georg SeeBlen. **Cinayet Sineması: Dedektif Sinemasının Tarihi Ve Mitolojisi**. çev. Süheyla Kaya, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1997.
- Ronald R. Thomas. **Detective Fiction And The Rise Of Forensic Science** (Polisiye Kurgu ve Adli Bilimin Yükselmesi), 1bs. UK: Cambridge University Press, 1999.

- Ruggiero, Vincenzo. **Crime İn Literature: Sociology Of Deviance And Fiction** (Edebiyatta Suç: Sapmanın Ve Kurgunun Sosyolojisi). London: Verso, 2003.
- Rzepka, J. Charles. **Detective Fiction** (Polisiye Kurgu). 2. bs. UK: Polity Press, 2008.
- Sakellariou, Haris. **Kinoniologia tis Logotexnias** (Edebiyat'ın Sosyolojisi). Atina: Ellinika Grammata, 1998.
- Symons, Julian. **Bloody Murder: From The Detective Story To The Crime Novel** (Kanlı Cinayet: Detektif Hikayesinden Polisiye Romana). 3.bs. New York: Mysterious Press, 1993.
- Şahin, Seval, Öztürk Banu, Ardalı Büyükarman Didem. **Edebiyatın izinde- Polisiye Edebiyat**. İstanbul: Bağlam, 2013.
- Tayak, Memet. "Polisiye Roman Sola Bakıyor", **Evrensel Kültür**. s. 80 (Ağustos 1998): 48.
- Tonnet, Henry. "To Astinomiko Mithistorima Stin Ellada Apo To 1995 Mexri Simera" (1995'ten İtibaren Yunanistan'daki Polisiye Roman). **O logos tis parousias. Timitikos Tomos gia ton Panagioti Moula** (Varlık Sözü. Panagiotis Mulas' a Armağan). ed. Mary Mike, Miltos Pehlivanos, Lizi Tsirimokou. Atina: Ekdosis Sokoli, 2005: 330-342.
- Tsobina, Dimitra, Hrisovalantis Theodoridis. "İ Poria tou Ellinikou Astinomikou Mithistorimatos kai Vassika Stixia tou İdous Auftou" (Yunan Polisiye Romanın Tarihi ve Bu Türün Temel Öğeleri). Lisans Tezi, ATEI Thessalonikis, Sholi İkonomias kai Diikisis, 2014.
- Tzouma, Anna. **İ Dipli Anagnosi Tou Kimenou** (Çift Yönlü Metin Okuması). Atina: Epikerotita, 1991.
- Turan, Güven "Nasıl, Neden, Kim?". **Kitap-lık**. s.81 (Mart 2005): 79-82.
- Ümit, Ahmet. "Kızıl Nehirler Nereye Dökülür", **Radikal Kitap**, s.8, (2001): 7.
- _____. **Eglimata Me Onomasia Proelefsis** (Patasana). çev. Sofia İpsilanti. Atina: Kedros, 2002.
- _____. **Mnimes tis Konstantinoupolis** (İstanbul Hatırası). çev. Thanos Zarangalis. Atina: Pataki, 2012.
- _____. **İ pili tou dervisi** (Bab-ı Esrar). çev. Thanos Zarangalis. Atina: Pataki, 2013.
- _____. **Beyoğlu'nun En Güzel Abisi**. 20.bs. İstanbul: Everest, 2016.
- _____. **Sis Ve Gece**. 20-21.bs. İstanbul: Everest, 2015.
- _____. **Kavim**. 13-14.bs. İstanbul: Everest, 2015.

_____. **Kar Kokusu**. 15-16.bs. İstanbul: Everest, 2015.

_____. **Kukla**. 12-13.bs. İstanbul: Everest, 2015.

_____. **Beyoğlu Rapsodisi**. 28-29.bs. İstanbul: Everest, 2016.

_____. **Sultanı Öldürmek**. 16-17.bs. İstanbul: Everest, 2016.

Ünlü, Ferhat. “Postmodern Polisiye Ve Gizemcilik”, **Virgöl**. (Ekim 2003): 50-52.

_____. “Siyasi Polisiye Ve “Derin Devlet” Edebiyatı- “Çakal”ın sonu ve “Terrier’in” trajedisi”, **Virgöl**. (Ekim 2003): 56-57.

Üyepazarcı, Erol. **Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye’de Polisiye Romanın 125 yıllık Öyküsü (1881-2006)**. İstanbul: Oğlak, 2008.

Wellek, Rene, Warren, Austin, **Theoria Tis Logotehnias** (Edebiyat Kuramı). 2. bs., çev. Stavros Deligiorgis, Atina: Difros, 1955.

Wilson, Edmond. “İnsanlar Neden Dedektif Romanları Okurlar?”, **Kitap-lık**, s.81, Mart (2005):105.

_____. “Roger Ackroyd’u Kimin Öldürdüğü Kimin Umrunda?”, çev. İdil Eser, **Kitap-lık**, s.81, Mart (2005):110.

Winks, Robin. **Detective Fiction: A Collection Of Critical Essays** (Polisiye Kurgu: Eleştiri Yazılarından Oluşan Bir Derleme). 1.bs. New Jersey: Twentieth century views, 1980.

_____. **Modus Operandi: An Excursion Into Detective Fiction** (Modus Operandi: Polisiye Kurguya Bir Gezi). Boston: D.R. Godine, 1982.

Zürcher, Erik J. **Sichroni İstoria tis Tourkias**, (Modernleşen Türkiye’nin Tarihi) Atina: Ekdosis Aleksandria, 2004.

Elektronik Ortamdaki Kaynaklar

“Abdullah Çatlı kimdir?”. <http://www.sabah.com.tr/abdullah-catli-kimdir> [17.10.2016].

“Ahmet Ümit”. https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahmet_%C3%9Cmit [19.01.2017].

“Ahmet Ümit’in biyografisi”. <http://www.ahmetumit.com/biyografi7ee0.html?region=tr> [26.01.2017].

“Ahmet Ümit ile “Sultanı Öldürmek” Üzerine Söyleşi”. <http://www.edebiyathaber.net/ahmet-umit-ile-sultani-oldurmek-uzerine-soylesi/> [12.10.2016].

“Ahmet Ümit Son Romanında Mevlana'yı Anlatacak”.
<http://www.hurriyet.com.tr/ahmet-umit-son-romaninda-mevlanayi-anlatacak-8406011> [16.11.2016].

Akdemir, Gamze. ” Ahmet Ümit’ten “Beyoğlu’nun En Güzel Abisi”.
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kitap/11109/Ahmet_Umit_ten__Beyoglu_nun_En_Guzel_Abisi_.html [21.11.2016].

Apostolidis, Andreas. “Duo- Tria Pragmata Gia To Astinomiko Mithistorima” (Polisiye Roman Hakkında Birkaç Şey).
<https://eglima.wordpress.com/2011/03/05/apostolides/> [17.3.2017].

“Astinomos Haritos Enantion Alogoskoufis” (Alogoskoufis’a Karşı Başkomiser Haritos). <http://www.tanea.gr/PrintArticle/?article=4474598&iid=2> [21.3.2016].

Baskozos, Giannis. “O Petros Markaris Stous Dekaliterous Sigrafeis Astinomikon İstorion” (Petros Markaris En Sevilen On Polisiye Yazarlar Arasındadır).
<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=420335> [24.1.2017].

_____. “Vravio Astinomikou Mithistorimatos Ston Petro Markari” (Petros Markaris’a Polisiye Romanın Ödüllü).
<http://www.oanagnostis.gr/%ce%b2%cf%81%ce%b1%ce%b2%ce%b5%ce%af%ce%bf-%ce%b1%cf%83%cf%84%cf%85%ce%bd%ce%bf%ce%bc%ce%b9%ce%ba%ce%bf%cf%8d-%ce%bc%cf%85%ce%b8%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%81%ce%ae%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%bf%cf%82/> [2.3.2017].

_____. “Anti Na Elpizoume Sto Mellon Nostalgoume To Parelthon” (Gelecek İçin Ümit Edeceğimize Geçmiş Özlüyoruz). <http://www.oanagnostis.gr/astinomiki-logotechnia-petros-markaris/> [3.3.2017].

“Bir Yılda 316 Kadın Katledildi”. <http://www.milliyet.com.tr/bir-yilda-316-kadin-katledildi-gundem-2372050/> [03.01.2017].

Bozoni, Argiro. “O Sigrafeas Petros Markaris Afigite Ti Zoi Tou” (Yazar Petros Markaris Hayatını Anlatır”. <http://www.lifo.gr/mag/features/4080> [2.12.2016].

“Cami Yıkma Rekoru Şimdilik Menderes’te!
<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/cami-yikma-rekoru-simdilik-mendereste-90316h.htm> [02.02.2017].

Çağlayan, Armağan. “AKP’liler de Mutsuz Uyanıyor”.
<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/armagan-caglayan/akpliler-de-mutsuz-uyaniyor-1494519/> [02.10.2016].

Çakıroğlu, Nihan. “Sıradışı Bir Kariyer Öyküsü: Ahmet Ümit!”.
<http://www.kigem.com/siradisi-bir-kariyer-oykusu-ahmet-umit.html> [10.2.2017].

Doğan, Akın. “Devlet İçin Kurşun Atan Şerefli Katiller!”.
<http://t24.com.tr/yazarlar/dogan-akin/devlet-icin-kursun-atan-serefli-katiller,3774>
[17.10.2016].

“Dünya Kitap’ın En İyisi Sultanı Öldürmek”.
<http://kitap.radikal.com.tr/makale/haber/dunya-kitapin-en-iyisi-sultani-oldurmek-251865> [31.10.2016].

Erciyes, Cem. “Türkiye’de Hepimiz Kuklayız”.
<http://www.radikal.com.tr/hayat/quotturkiyede-hepimiz-kuklayizquot-861540/>
[18.10.2016].

Fais, Michel. “I Nouvela Graftike Epeidi İparxi İdi Os Logotexnia Agrafi” (Novella, Yazılmamış Edebiyat Olarak Zaten Var Olduğu İçin Yazıldı).
<http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=09/10/2010&id=211084> [22.10.2016].

“Gezi Parkında Polis Şiddeti”.
https://www.google.gr/search?q=gezi+park%C4%B1nda+polis+%C5%9Fiddeti&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe_rd=cr&ei=AvCqWNvOC6TCXoz5jYgJ
[19.01.2017]

Georgakis, Giannis. “Telos Sta Pronomia Meta To Elliniko Hriso Metalio Sto Doping” (Yunanistan’a Doping Dalında Altın Madalya Verildikten Sonra Ayrıcalıklara Son Verildi). <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=190718>
[22.10.2016].

Gkika, Eleni. “I Genia Tou Politehniou Dialekse Ton Eukolo Dromo” (Politechnio Nesli Kolay Yolu Seçti).
http://www.ethnos.gr/koinonia/arthro/h_genia_tou_polytexneiou_dialekse_ton_eukolo_dromo-63776595/ [25.10.2016].

“Hayata Dönüş Operasyonu”.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Hayata_D%C3%B6n%C3%BC%C5%9F_Operasyonu
[14.11.2016].

“İ Logotexnia Kathreftis Tis Koinonias” (Toplumun Aynası Olarak Edebiyat).
<http://tvxs.gr/news/biblio/i-logotexnia-kathreftis-tis-koinonias> [10.8.2016].

“İnternet Türkiye’de Çok Eşliliği Arttırıyor”. <http://www.milliyet.com.tr/internet-turkiye-de-cok-esliligi-arttiriyor-magazin-1333944/> [14.12.2016].

“İşte Türkiye’de Kumanın En Çok Olduğu Köy!”. <http://www.haber7.com/neler-oluyor-hayatta/haber/994254-iste-turkiyede-kumanin-en-cok-oldugu-koy>
[22.12.2016].

Karakasidis, Stratos. “To Trito Metanasteutiko Kima Ton Ellinon” (Yunanların Üçüncü Göç Dalgası).
<http://www.kathimerini.gr/865921/article/epikairothta/ellada/to-trito-metanasteytiko-kyma-twn-ellhnwn> [25.10.2016].

Katsoularis, Kostas. “Liksiprothesma Daneia” (Vadesi Geçmiş Borç).
<http://www.bookpress.gr/diabasame/elliniki-pezografia/daneia> [21.3.2017].

Kourtovik, Dimosthenis. “Politiki Tiropita” (İstanbulu Peynirli Börek).
<http://www.tanea.gr/news/nsin/books/article/1408185/?iid=2> [21.10.2016].

Kum, H. Kemal. “Polisiye Roman ve Ahmet Ümit’in Roman Yazarlığı”.
http://kibirilibido.blogspot.gr/2014/05/polisiye-roman-ve-ahmet-umitin-roman_29.html [12.12.2016].

“Miosi Tou Plithismou Stin Ellada- Perissoteri İ Thanati Apo Tis Gennisis”
(Yunanistan’da Nüfusun Azalması – Doğumdan Çok Ölümün Gerçekleşmesi).
<http://www.tanea.gr/news/greece/article/5373462/perissoteroi-oi-thanatoi-apo-tis-gennhseis-sthn-ellada/> [23.10.2016].

Mpekos, Grigoris. “Petros Markaris: Ipoferoume Horis Na Mathenoume” (Petros Markaris: Ders Almaksızın Acı Çekiyoruz).
<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=807124> [24.11.2016].

Okur, Hülya. “Ahmet Ümit: "Hala Solcuyum".
[http://www.haberx.com/ahmet_umit_hala_solcuyum\(17,n,10262714,704\).aspx](http://www.haberx.com/ahmet_umit_hala_solcuyum(17,n,10262714,704).aspx)
[05.10.2016].

Oliver, Brian. “The 10 Best Modern European Crime Writers” (Modern Avrupalı Polisiye Yazarlarının On En İyisi).
<https://www.theguardian.com/culture/gallery/2011/mar/13/crime-henning-mankell>
[12.2.2017].

Pesmazoglou, Vasilis. “Sxetika me tin Trilogia tis Krisis tou Petrou Markari” (Petros Markaris’in Kriz Trilojisi hakkında). <http://www.synchronathemata.gr/to-triptichomias-idiotipis-monirous-aganaktisis-gia-tin-trilogia-tis-krisis-tou-petrou-markari/>
[21.3.2016].

Rengin, Arslan. “Başka Bir Ülkede Hayat Kurmak: Neden Gidiyorlar?”.
<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37654255> [14.11.2016].

_____. “Türkiye’den Akademisyen Göçü: Neden Gidiyorlar?”.
<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37754038> [14.11.2016].

“Sis Ve Gece (roman)”. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Sis_ve_Gece_\(roman\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Sis_ve_Gece_(roman))
[03.08.2016].

“Soysoyrloyk To Atyxhma Apokalyyh Twn pPrakratikwn” (Susurluk Kazası, Karanlık Güçlerin Ortaya Çıkması).
<http://www.kathimerini.gr/286061/article/epikairothta/kosmos/soysoyrloyk-to-atyxhma-apokalyyh-twn-parakratikwn> [17.10.2016].

Spinou, Paris. “To Thema Den İne An İrthe I ora Tis Aristeras Alla Pos Tha Kivernisi” (Mesele, Solun Zamanının Gelip Gelmediği Değil, Ülkeyi Nasıl Yöneteceğidir). <http://archive.efsyn.gr/?p=216400> [26.10.2016].

“Stin Ellada tou Astinomou Haritou” (Başkomiser Haritos’un Yunanistan’ında). http://perinoir.blogspot.gr/2011/10/blog-post_16.html [24.5.2016].

“Susurluk Kazası”. https://tr.wikipedia.org/wiki/Susurluk_kazas%C4%B1 [17.10.2016].

Tanrıyar, Elif. “Polisiyenin En Güzel Abisi: Ahmet Ümit”. <http://www.milliyetsanat.com/kitap/kapak-konusu/polisiyenin-en-guzel-abisi-ahmet-umit/295> [14.10.2016].

Theodosopoulou, M. “Başkomiser Kostas Haritos”. <http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=11/12/2010&id=231759> [15.10.2016].

“To Astinomiko Mithistorima Sti Mesogeio” (Akdenizdeki Polisiye Roman). <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=386981> [12.4.2016].

Tonnet, Henri. “To Astinomiko Mithistorima stin Ellada Apo to 1995 Mehri Simera” (1995’ten İtibaren Yunanistandaki Polisiye Roman). çev. Nina Kouletaki, <https://eglima.wordpress.com/category/17-%ce%bb%ce%bf%ce%b3%ce%bf%cf%84%ce%b5%cf%87%ce%bd%ce%b9%ce%b1/page/3/> [15.11.2016].

Tulgar, Ahmet. “Can Sıkıntısından Değil Para İçin Çeteci Oldular”. <http://www.milliyet.com.tr/2002/03/17/pazar/paz00.html> [02.10.2016].

“Tutuklu Gazeteci Sayısı 142 Oldu!”. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/627095/Tutuklu_gazeteci_sayisi_142_oldu_.html# [25.11.2016].

Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5900a308c73229.23162683 [16.09.2016].

“Türkiye’de Altı Gazeteci Gözaltına Alındı”. <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38430659> [13.12.2016].

Ümit, Ahmet. “Polisiye, Edebiyatın Piçi degil, Kremasıdır”, Milliyet Kültür&Sanat. <http://www.milliyet.com.tr/2002/09/26/sanat/san10.html> [26.09.2016].

Üyepazarcı, Erol. “İstanbul’un Başrolde Olduğu Polisiye”. http://kitap.radikal.com.tr/makale/haber/istanbulun_basrolde_oldugu_polisiye-60606 [06.09.2016].

Vardar, Nilay. ” Tüm İtirazların Ardından Haliç Köprüsü”.
<http://bianet.org/bianet/toplum/153027-tum-itirazlarin-ardindan-halic-koprusu>
[15.11.2016].

“Vatani İçin Ölen Gayrimüslim Askerlere Şehit Denir Mi?”.
[http://www.haberturk.com/polemik/haber/775086-vatani-icin-olen-gayrimuslim-](http://www.haberturk.com/polemik/haber/775086-vatani-icin-olen-gayrimuslim-askerlere-sehit-denir-mi)
[askerlere-sehit-denir-mi](http://www.haberturk.com/polemik/haber/775086-vatani-icin-olen-gayrimuslim-askerlere-sehit-denir-mi) [21.10.2016].

“Yeni Polisiye, Toplumsal Romanın Yerini Aldı”. [http://www.hurriyet.com.tr/yeni-](http://www.hurriyet.com.tr/yeni-polisiye-toplumsal-romanin-yerini-aldi-38479606)
[polisiye-toplumsal-romanin-yerini-aldi-38479606](http://www.hurriyet.com.tr/yeni-polisiye-toplumsal-romanin-yerini-aldi-38479606) [12.2.2017].

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Ad- Soyad: Olga Dritsa
E-posta: olgadritsa@gmail.com
Doğum tarihi: 02 Temmuz 1987
Doğum yeri: Atina- Yunanistan

Öğrenim durumu

2016 -bugün	Rizarios El Sanataları Okulu, Yanya, Yunanistan
2015-2017	Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı, İstanbul, Türkiye
2005-2010:	Lisans: Türk ve Çağdaş Asya Bilimleri. Felsefe Fakültesi, Atina Üniversitesi, Yunanistan
1.9.2008-31.1.2009	Erasmus Öğrenci Değişim Programı kapsamında dört aylık öğrenim, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

İş deneyimi

2012-2014	Atina’da bir şirketin yönetim asistanı (Zootexnia A.Ş.) olarak çalışması. Yunanca’dan Türkçe’ye, İngilizce’ye, İtalyanca’ya ve vice versa çeviriler ve canlı tercüme yapılmıştır.
2011-2012	Kerkyra (Corfu) adasında Toplu Enstitüsünün öğrencilerine Türk Dili Kursu’nun öğretmeni.
2009	İonio Üniversitesinin öğrencilere Türk Kursu’nun özel öğretmeni.

Burslar, Workshops, Seminerlar

Eylül 2014- Eylül 2016:	Türkiye Bilimleri alanında Yüksek Lisans Eğitimi için Atina Üniversitesi'nin "S. Sarıpolu" Vakfının bursiyeri.
30.6.2011- 26.8.2011:	Ankara Üniversitesi – Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi TÖMER'in Ankara Şubesinde iki ay sürekli Türk dili yaz kursları için yabancı yuruklu öğrenci olarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bursiyeri.
11- 25.1.2011:	Atinadaki Yunan Araştırma Derneği'nde düzenlenmiş "İstanbul in 19th century: People, Buildings, Ideas and Pictures" seminara dinleyici olarak katıldım.
5-11.2010- 28.1.2011:	Atinadaki Edebiyat ve Toplumsal Bilimleri- Avrupa Çeviri Merkezi'nde düzenlenmiş Türkçe'den Yunanca'ya edebi çeviri seminara katıldım.
Eylül 2008- Ocak 2009	Avrupa Birliği'nin Sokrates/Erasmus Programına katılım için Hareketlilik Bursu, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
1-2.6.2007:	Atina Üniversitesi'nde Tarihi Arşiv'de düzenlenmiş "Turkish Studies today" seminara dinleyici olarak katıldım.
11-25.7.2006	Üniversitesi'nde düzenlenmiş "International Turkish Language, Culture and Turkish- Greek Friendship" Workshop'a katıldım.